

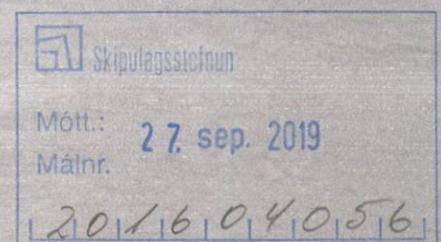

RANGÁRÞING YTRA

Aðalskipulag 2016-2028 - Greinargerð

31.08.2018

Breytt 11.09.2019

RANGÁRÞING YTRA

Aðalskipulag 2016-2028

Gísli Gíslason

Ásgeir Jónsson

Ingibjörg Sveinsdóttir

Guðrún Lára Sveinsdóttir

Mynd á forsíðu er af Árbæjarfossi.

Aðalskipulag þetta sem auglýst hefur verið samkvæmt 31. gr. skipulagslaga nr. 123/2010, með síðari breytingum, var samþykkt af sveitarstjórn Rangárþings ytra þann 25. júlí 2019

Rangárþing ytra
Sveitarstjórn

Aðalskipulagið var staðfest af Skipulagsstofnun þann 3. október 2019

SKIPULAGSSTOFNUN

SKIPULAGSFERLI

Lýsing var auglýst frá: 19.04.2016 með athugasemdafresti til: 28.04.2016.

Aðalskipulagstillagan var kynnt á íbúafundi 14.12.2017.

Aðalskipulagstillagan var auglýst frá: 18.09.2018 með athugasemdafresti til: 07.11.2018

Aðalskipulagstillagan var staðfest með auglýsingu í B deild Stjórnartíðinda: _____

SKIPULAGSGÖGN

Sveitarfélagsuppdráttur - byggðin
Sveitarfélagsuppdráttur - afréttir
Þéttbýlisuppdráttur - Hella
Þéttbýlisuppdráttur - Þykkvibær
Skýringaruppdrættir 1-7
Greinargerð
Forsendur og umhverfisskýrsla

EFNISYFIRLIT

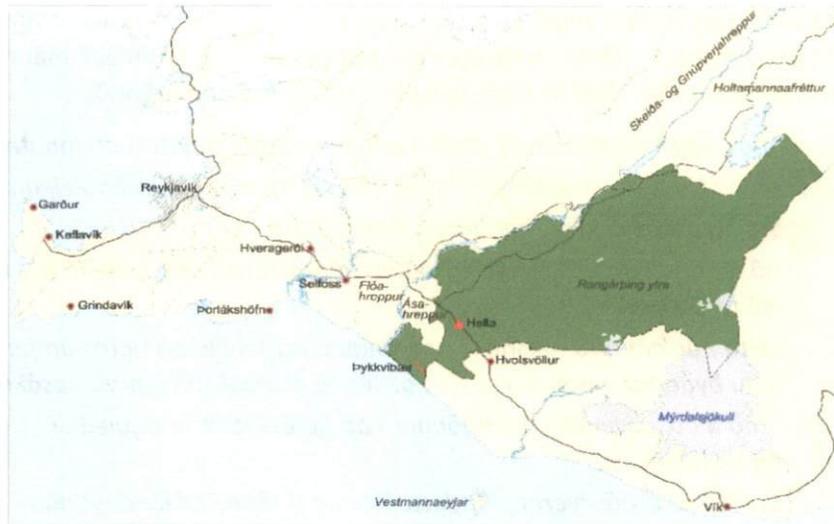
1	INNGANGUR	4
1.1	STEFNA AÐALSKIPULAGS.....	4
1.2	SKIPULAGSGÖGN OG KORTAGRUNNAR	5
1.3	MÖRK	6
2	STEFNUMÖRKUN Í DREIFBÝLI OG Á HÁLENDI	6
2.1	UMHVERFI OG YFIRBRAGÐ	7
2.1.1	Mannvirki.....	7
2.1.2	Hálandi.....	8
2.1.3	Þéttbýli í Þykkvabæ.....	9
2.2	BYGGÐ	9
2.2.1	Íbúðarbyggð (ÍB)	9
2.2.2	Frístundabyggð (F).....	11
2.3	ATVINNUSVÆÐI	16
2.3.1	Landbúnaðarsvæði	16
2.3.2	Skógræktar- og landgræðslusvæði	18
2.3.3	Afþreyingar- og ferðamannasvæði	21
2.3.4	Verslun og þjónusta	26
2.3.5	Samfélagsþjónusta.....	28
2.3.6	Íþróttasvæði	29
2.3.7	Iðnaðarsvæði	30
2.3.8	Stakar framkvæmdir	33
2.3.9	Efnistöku- og efnislosunarsvæði.....	35
2.4	ÓBYGGÐ SVÆÐI EÐA SVÆÐI MEÐ TAKMÖRKUNUM	42
2.4.1	Óbyggð svæði	42
2.4.2	Opin svæði	43
2.4.3	Kirkjugarðar og grafreitir	44
2.4.4	Strandsvæði	44
2.4.5	Varúðarsvæði.....	45
2.5	SAMGÖNGUR.....	45
2.5.1	Vegir á afréttum	47
2.5.2	Vegir í byggð	48
2.5.3	Flugvellir	50
2.5.4	Reiðleiðir.....	51
2.5.5	Gönguleiðir	51
2.5.6	Reiðhjóra- og fjallahjólaleiðir	52
2.6	VEITUR	53
2.6.1	Vatnsveita.....	53
2.6.2	Fráveita	53
2.6.3	Rafveita	54
2.6.4	Hitaveita	55
2.6.5	Fjarskipti	56
2.7	VERNDARSVÆÐI OG MINJAR.....	56
2.7.1	Friðlýst svæði	58
2.7.2	Önnur náttúruvernd	58
2.7.3	Minjavernd	60
2.7.4	Hverfisvernd	65

2.7.5	Vatnsvernd	66
2.7.6	Verndarsvæði vegna strandmengunar og mengunar í ám og vötnum.....	69
2.8	NÁTTÚRUVÁ.....	69
3	STEFNUMÖRKUN Í ÞÉTTBÝLI - HELLA	70
3.1	ÍBÚÐAR- OG ATVINNUSVÆÐI	71
3.1.1	Íbúðarbyggð.....	71
3.1.2	Miðsvæði	73
3.1.3	Verslun og þjónusta.....	73
3.1.4	Afþreyingar- og ferðamannasvæði	74
3.1.5	Iðnaðarsvæði	74
3.1.6	Athafnasvæði.....	75
3.1.7	Samfélagsþjónusta	75
3.1.8	Íþróttasvæði	75
3.1.9	Opin svæði.....	76
3.1.10	Óbyggð svæði	76
3.2	SAMGÖNGUR Í ÞÉTTBÝLI.....	76
3.3	VERNDARSVÆÐI OG MINJAR.....	78
4	SKIPULAGSFERLI.....	78
4.1	BREYTINGAR FRÁ ELDRA AÐALSKIPULAGI	78
4.2	SKIPULAGSLÝSING	79
4.3	SAMRÁÐ OG KYNNING	80
4.4	BREYTINGAR EFTIR AUGLÝSINGU AÐALSKIPULAGS	80
4.4.1	Breytingar eftir umsögn Skipulagsstofnunar	81
5	NIÐURSTAÐA UMHVERFISMATS ÁÆTLANA	81
5.1	BYGGÐ Í DREIFBÝLI	81
5.2	FRÍSTUNDAÞYGGÐ	81
5.3	LANDBÚNAÐARSVÆÐI	82
5.4	SKÓGRÆKT- OG LANDGRÆÐSLA.....	82
5.5	FERÐAÞJÓNUSTA.....	82
5.6	STAKAR FRAMKVÆMDIR	83
5.7	IÐNAÐARSVÆÐI	83
5.8	SAMGÖNGUR.....	83
5.9	VERNDARSVÆÐI	83
5.10	EFNISTÖKUSVÆÐI.....	84
5.11	ÞÉTTBÝLI Í ÞYKKVABÆ	84
5.12	ÞÉTTBÝLI Á HELLU.....	84
6	HEIMILDIR.....	86
7	MYNDASKRÁ.....	87
	VIÐAUKI I - Skýringaruppdrættir	88

1 INNGANGUR

Sveitarfélögin Djúparhreppur, Holta- og Landsveit og Rangárvallahreppur sameinuðust árið 2002 og er þetta annað sameiginlega aðalskipulagið sem unnið er fyrir Rangárþing ytra eftir sameiningu. Aðalskipulagið er unnið á grunni gildandi aðalskipulags Rangárþings ytra 2010 – 2022.

Megin landnotkun í sveitarfélaginu er hefðbundinn landbúnaður og búskapur með sauðfé og kýr er algengur. Alifuglum og svínum hefur fjölgað nokkuð og hrossarækt er öflug.

Mynd 1. Rangárþing ytra

Landnýting vegna ferðamennsku og afþreyingar fer ört vaxandi og er Hella vel staðsett sem miðstöð hópferða og áætlunarferða inn á hálendið. Þéttbýli er á Helli og í Þykkvabæ og er stjórnýsla sveitarfélagsins á Helli. Þrjú íþróttahús eru í sveitarfélaginu og tvær sundlaugar, tveir grunnskólar og tveir leikskólar. Heilsugæsla er á Helli sem og dvalarheimili fyrir aldraða.

Við hálendisjaðarinn tekur við landnotkunarflokkurinn óbyggð svæði þar sem jafnframt eru vatnsverndarsvæði sem ná til vatnsbóla og aðrennslissvæða þeirra. Þar eru einnig víðfeðm landgræðslusvæði, flest í umsjá Landgræðslunnar en skógrækt og landgræðsla er víðtæk innan sveitarfélagsins.

Víða eru svæði fyrir frístundabyggð og stærstu frístundabyggðirnar eru við hálendisjaðarinn og í nánunda við lindárnar, einkum Ytri-Rangá, Hróarslæk og Eystri-Rangá. Syðst eru votlendin Oddaflóð, sem er friðlýst, og Lambhagavatn og Safamýri sem eru á náttúruminjaskrá. Auk þess er fjöldi sögu- og fornminja á svæðinu.

Þeir þættir sem kalla á endurskoðun aðalskipulags eru m.a. að marka skýrari stefnu um atvinnuuppbyggingu s.s. í tengslum við ferðaþjónustu og nýtingu vindorku. Þá er endurskoðuð stefna varðandi hvers konar byggð í dreifbýli og uppbyggingu í þéttbýli.

Vinnuhópur við aðalskipulagsgerðina

Rangárþing ytra skipaði vinnuhóp til að vinna að tillögugerð aðalskipulagsins. Vinnuhópurinn skipuðu: Torfi Jónsson, Haraldur Eiríksson, Anna María Kristjánsdóttir, Yngvi Karl Jónsson og Margrét Harpa Guðsteinsdóttir. Þá starfaði Haraldur Birgir Haraldsson skipulagsfulltrúi með hópnum. Að loknum sveitarstjórnarkosningum skipuðu vinnuhópurinn Haraldur Eiríksson, Hulda Karlsdóttir, Sævar Jónsson, Margrét Harpa Guðsteinsdóttir og Yngvi Harðarson.

Tillögugerð, úrvinnsla og framsetning aðalskipulagsins var unnin af starfsfólki Steinsholts/EFLU, einkum þeim Ásgeiri Jónssyni, Ingibjörgu Sveinsdóttur og Gísla Gíslasyni. Einnig komu aðrir starfsmenn að vinnunni eftir þörfum.

1.1 STEFNA AÐALSKIPULAGS

Markmið með gerð aðalskipulags er að stuðla að „skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgræða, tryggja vernd landslags, náttúru og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu með sjálfbæra þróun að leiðarljósi“ sbr. 1 gr. skipulagslaga nr. 123/2010, lið b.

Í aðalskipulagi er lögð fram stefna sveitarstjórnar varðandi landnotkun, byggðapróun, byggðamynstur, umhverfismál, samgöngu- og þjónustukerfi sveitarfélagsins til minnst 12 ára. Gildandi aðalskipulag skal

yfirfarið í upphafi hvers kjörtímabils og nýrri sveitarstjórn ber skv. 35. gr. skipulagslaga, að meta hvort endurskoða skuli skipulagið.

Aðalskipulag Rangárpings ytra skal stuðla að hagkvæmri þróun byggðar á svæðinu, m.a. með því að skapa sem best skilyrði fyrir atvinnuuppbyggingu og blómlegt mannlíf til að gera búsetu á svæðinu eftirsóknarverða. Lögð er áhersla á eftirfarandi meginmarkmið:

- *Efla byggð og atvinnulíf, stuðla að fleiri og fjölbreyttari atvinnutækifærum.*
- *Koma til móts við eftirspurn eftir fjölbreyttum búsetumöguleikum í þéttbýli og dreifbýli.*
- *Stuðla að betri samgöngum og fjarskiptum.*
- *Að standa vörð um þá sérstöðu og aðdráttarafl sem svæðið býr yfir og marka stefnu um þjónustu við ferðamenn.*
- *Leita hagkvæmra lausna í samgöngum og stuðla að betra umferðar- og rekstraröryggi, samtengingu byggðar innan héraðs, m.a. vegna skólaaksturs, atvinnusóknar og ferðapjónustu.*
- *Stuðla að „grænum“ samgöngum og fjölbreyttari möguleikum til útivistar, m.a. með göngu-, reið- og hjólaleiðum.*
- *Stuðla að gróðurvernd, landgræðslu og fjölbreyttri landnýtingu í samræmi við landgæði og ástand lands.*
- *Standa vörð um vernd grunnvatns sem neysluvatns fyrir íbúa og atvinnustarfsemi.*
- *Stuðla að varðveislu sérkenna svæðisins, t.d. náttúru- og söguminja og annarra umhverfislegra gæða.*
- *Marka stefnu um nýtingu umhverfisvænna orkuauðlinda með megináherslu á vatns- og vindorku.*
- *Standa vörð um að góð landbúnaðarsvæði verði áfram nýtt til landbúnaðar.*
- *Stuðla að gróðurvernd á hálendinu og að öll landnýting verði í samræmi við landgæði og ástand lands.*

Áfram er gert ráð fyrir að stundaður verði öflugur landbúnaður í sveitarfélaginu ásamt fjölbreyttri matvælaframleiðslu. Ferðapjónusta mun njóta góðs af öflugri matvælaframleiðslu og áhugi er á vörum „beint frá býli“. Verndun vatnsverndarsvæða stuðlar einnig að öruggari matvælaframleiðslu.

Stefnt er að því að ferðapjónusta styrkist og eflist og mikilvægt er að auka gistirými á svæðinu í samræmi við fjölgun ferðamanna. Ein leið til þess að svo megi verða er að stuðla að verndun minja og nýtingu þeirra, m.a. með bættum upplýsingum og merkingum. Einnig þarf að fjölga afþreyingarmöguleikum. Einn liður í því er að fjölga áningarstöðum ferðamanna, m.a. á hálendi, til að auðvelda gönguleiðatengingar og hafa áningarhólf fyrir hestahópa.

Gott netsamband er forsenda öflugrar ferðapjónustu, fjarvinnslu og fjarnáms og hefur verið lagður ljósleiðari á alla bæi í sveitarfélaginu til að bæta nettengingu.

1.2 SKIPULAGSGÖGN OG KORTAGRUNNAR

Uppdrættir eru unnir á grunni stafrænna kortagrunna frá Landmælingum Íslands (IS50v) í mælikvarða 1:50.000, auk þess sem stuðst er við loftmyndir frá Loftmyndum ehf. Þéttbýlisuppdrættir eru unnir eftir loftmyndum frá Loftmyndum ehf. Skipulagsgögn eru í hnitakerfinu ISN93.

Skipulagið er sett fram í greinargerð og á skipulagsuppdráttum. Forsendur og umhverfisskýrsla eru í sér hefti. Auk aðaluppdráttar er aðalskipulagið sett fram á nokkrum skýringaruppdráttum til þess að skýra forsendur og helstu þætti skipulagsins.

Skipulagsuppdrættir:

- Aðalskipulagsuppdráttur fyrir byggðahluta sveitarfélagsins í mkv. 1:50.000.
- Aðalskipulagsuppdráttur fyrir Rangárvalla- og Landmannaafretti í mkv. 1:100.000.
- Aðalskipulagsuppdráttur af Hellu í mkv. 1:10.000.
- Aðalskipulagsuppdráttur af Þykkvabæ í mkv. 1:10.000.

Í Viðauka I eru skýringaruppdrættir þar sem sýndir eru ýmsir þættir landnotkunar í sveitarfélaginu. Aðalskipulagsuppdrættir gilda ef ósamræmi er milli skýringaruppdráttar og aðalskipulagsuppdráttar.

Skýringaruppdrættir:

1. Landbúnaður. Landbúnaðarsvæði, skógræktar- og landgræðslusvæði ásamt ræktuðu landi í mkv. 1:150.000.
2. Byggð. Íbúðar- og frístundasvæði í mkv. 1:150.000.
3. Samgöngur. Vegir og námur, göngu-, reið- og reiðhjólaleiðir í mkv. 1:150.000.
4. Vernd. Friðlýst svæði, önnur náttúruvernd, hverfisvernd og vatnsvernd í mkv. 1:150.000.
5. Minjar. Friðlýstar fornminjar og minjar sem njóta hverfisverndar í mkv. 1:150.000.
6. Flokkun vega á hálendinu í mkv. 1:200.000.
7. Orkuvinnsla – vindorka í mkv. 1:150.000. Svæðisskipting með tilliti til mismunandi fjarlægðar frá byggð, íbúðar- og frístundasvæðum og þéttbýli.

Þar sem hálendishluti sveitarfélagsins er stór og landnýting fremur fábreytt er aðalskipulagsuppdráttur fyrir hálendið í mælikvarðanum 1:100.000. Svæði sem auðkennd eru með hringtákni á skipulagsuppdrætti geta verið allt að 5 ha að stærð.

1.3 MÖRK

Landamerki

Mörk jarða og landspildna eru sýnd á uppdráttum og eru eingöngu til skýringar. Jarðamörk eru eftir atvikum skv. upplýsingum frá landeigendum, sveitarfélagi eða skrá Fasteignamatís ríkisins. Ennfremur eru höfð til hliðsjónar jarðamörk sem safnað var í tengslum við vinnslu Jarðabókar Íslands/Nytjaland. Þau mörk voru m.a. fengin af gróðurkortum, eldri uppdráttum eða dregin inn á uppdrátt af ábúanda eða landeiganda og ekki staðfest af eigendum aðliggjandi jarða.

Sveitarfélagsmörk

Sveitarfélagamörk Rangárbings ytra eru sýnd á uppdráttum eins og þau voru í Aðalskipulagi 2010-2022. Sveitarstjórn telur að þau mörk séu ekki í öllum tilfellum rétt og mörk verða á skipulagstímanum yfirfarin og eftir atvikum leiðrétt í samráði og samvinnu við aðliggjandi sveitarfélög.

Hálendismörk

Mörk svæðisskipulags miðhálandis voru tekin óbreytt upp í Landsskipulagsstefnu 2015-2026. Í stefnunni kemur fram að „Markalína miðhálandis er og skal áfram auðkennd á aðalskipulagsuppdráttum ... Sveitarstjórnir geta lagt til breytingar á markalínu miðhálandis við endurskoðun aðalskipulags, enda feli breytingin í sér að endurskoðuð markalína afmarki betur heild hálendisins“ (Skipulagsstofnun 2016).

Við gerð Svæðisskipulags Miðhálandis Íslands 2015 var markmiðið að draga hálendismörk milli afrétta og heimalanda og var sú lína dregin í samráði við viðkomandi sveitarstjórnir og aðra hlutaðeigandi aðila sbr. kafla 1.3.3. í inngangi greinargerðar svæðisskipulagsins. Þau mörk voru dregin á kort í grófum mælikvarða og afmörkun því ekki nákvæm. Síðan þau mörk voru dregin hafa orðið til mun nákvæmari kortagrunnar. Þá hafa fallið dómar um hvar séu mörk heimalanda og afrétta og þjóðlendur markaðar út frá því. Þó eðlilegt sé að draga mörk hálendis í samræmi við mörk þjóðlendna og heimalanda þá verða hálendismörk höfð óbreytt frá gildandi skipulagi.

2 STEFNUMÖRKUN Í DREIFBÝLI OG Á HÁLENDI

Megin landnotkun í byggð er landbúnaður þó frístundasvæði nái einnig yfir nokkurn hluta. Þá fer landnýting vegna ferðamennsku og afþreyingar vaxandi. Á hálendinu er megin landnotkunin óbyggð svæði.

Í þessum kafla er sett fram stefna fyrir umhverfi og yfirbragð byggðar (kafla 2.1), byggð (kafla 2.2), atvinnusvæði (kafla 2.3), óbyggð svæði og svæði með takmörkunum (kafla 2.4), samgöngur (kafla 2.5), veitur (kafla 2.6), verndarsvæði og minjar (kafla 2.7) og náttúruvá (kafla 2.8).

2.1 UMhverfi og Yfirbragð

2.1.1 Mannvirki

Samkvæmt landsskipulagsstefnu ber sveitarfélögum að marka stefnu um gæði og yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja í dreifbýli. Þar segir ennfremur að ákvarðanir um staðsetningu og hönnun mannvirkja skuli taka mið af byggingarhefðum, landslagi og staðháttum. Gæta skuli að hagkvæmni varðandi samgöngur og veitur og að byggð skerði ekki að óþörfu gott landbúnaðarland eða svæði sem eru mikilvæg vegna náttúrufars¹. Það er einnig vilji sveitarfélagsins að umgengni sé hvarvetna til fyrirmyndar.

Stefna:

- Leitast skal við að halda í dreifbýlisyfirbragð í sveitarfélaginu.
- Mannvirki skulu falla sem best að náttúrulegu umhverfi á hverjum stað.
- Umgengni verði til fyrirmyndar.
- Landnotkun stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og menningar og sögu sem felst m.a. í byggingararfi og landslagi.

Leiðir:

- Við skipulag byggðar skal hugað að því að merkar jarðmyndanir og gróðursvæði verði fyrir sem minnstum áhrifum vegna framkvæmda.
- Við hönnun mannvirkja verði lögð áhersla á að þau fari vel í landi og taki mið af því byggðamynstri sem halda skal í.
- Utan þéttbýlis og skilgreindra íbúðarsvæða skal halda í dreifbýlisyfirbragð sveitarfélags, þ.e. ekki vera með samfellda byggð eða götumynd s.s. húsaröð, par- og raðhús eða litlar samliggjandi lóðir.
- Byggingum verði vel viðhaldið og ónýtar byggingar rifnar og fjarlægðar. Þó skal gætt að varðveislugildi bygginga með tilliti til menningar- og sögulegs gildis þeirra.
- Við gerð deiliskipulags skal vinna húsakönnun þar sem það á við, til hliðsjónar við skipulagsgerðina og hönnun nýrra mannvirkja.
- Tryggja betur eftirfylgni með stöðuleyfum og að allir lausafjármunir s.s. gámar og hjólhýsi hafi gild stöðuleyfi.
- Forðast skal óþarfa lýsingu, ljósi skal beint niður eða það skermað af og haft í huga að ljós valdi nágrönnum sem minnstum óþægindum.
- Íbúar verði hvattir til snyrtilegrar umgengni og reglulega verði staðið fyrir hreinsunarátaki í sveitarfélaginu.

Í byggingareglugerð nr. 112/2012 eru m.a. sett fram markmið fyrir verndun náttúrufars og eins fyrir birtu og lýsingu. Í gr. 15.1.1 segir: „við hönnun og gerð mannvirkja ber ávallt að taka tillit til umhverfis og náttúrufars. Leitast skal við, eftir því sem aðstæður leyfa, að láta mannvirki falla sem eðlilegast að umhverfinu og hafa sem minnst truflandi áhrif á náttúrufar og gerð landslags í næsta nágrenni“.

Í gr. 10.4.1. segir: „Mannvirki skulu þannig hönnuð og byggð að öll birtuskilyrði og ljósmagn sé í fullu samræmi við þá starfsemi sem fer fram við eða innan mannvirkisins, án þess að óeðlilegur truflandi hiti eða óeðlileg glýjumyndun verði vegna lýsingar. Við mat á eðlilegum birtuskilyrðum ber að taka tillit til þarfa allra aldurshópa“.

Í grein 10.4.2. segir ennfremur að „við hönnun á útilýsingu skal þess gætt að ekki verði um óþarfa ljósmengun að ræða frá flóðlýsingu mannvirkja. Tryggja skal að útilýsingu sé beint að viðeigandi svæði og nota skal vel skermaða lampa sem varpa ljósinu niður og valda síður glýju og næturbjarma“.

Sveitarfélagið hefur undanfarin ár staðið fyrir hreinsunarátaki sem felst m.a. í því að íbúar geta fengið gáma fyrir brotajárn og rúlluplast heim á bæina. Þá hefur verið staðið fyrir hreinsunarátaki á vorin þar sem gámum til flokkunar sorps er fjölgað á gámavöllum og íbúum þannig gert auðveldara fyrir með tiltekt. Gert er ráð fyrir að þessi þjónusta verði í boði áfram.

¹ (Skipulagsstofnun 2016).

Við frágang vegna framkvæmda og efnistökusvæða er mikilvægt að hvorki verði eftir lýti á landi né hætta á uppfoki og/eða gróðurskemmdum. Þar sem gróðri er raskað er æskilegt að haga aðgerðum þannig að gróður og efstu jarðvegslög séu varðveitt til að nýta við frágang svæða síðar. Þannig má mögulega flýta fyrir framgangi staðargróðurs, nýta efnivið sem þegar er til staðar og bæta líkur á að frágangur svæða falli betur að nærumhverfi.

2.1.2 Hálendi

Afréttir sveitarfélagsins eru tveir; Rangárvallaafréttur og Landmannaafréttur. Einnig eiga jarðir sem tilheyrðu Djúpárhreppi upprekstrarrétt á Holtamannaafrétt. Holtamannaafréttur er í sameign með Ása-hreppi sem fer með stjórnýslu þar. Þar sem minnst er á afrétti í skipulagstillögu er ávallt átt við þann hluta sveitarfélagsins sem er ofan hálendislínu en einnig er notað orðið hálendi eða miðhálendi fyrir svæðið.

Fyrir liggur, skv. skipulagslögum, nr. 123/2013, að sveitarstjórnir skuli annast gerð svæðis-, aðal- og deili-skipulagsáætlana skv. 3 gr. laganna og í 4 gr. að hlutverk Skipulagsstofnunar sé m.a. að aðstoða sveitarfélög og leiðbeina við gerð skipulagsáætlana. Samkvæmt 10 gr. skipulagslaga kemur fram að ráðherra leggi fram landsskipulagsstefnu innan tveggja ára frá kosningum þar sem samþætta skuli áætlanir opinberra aðila um samgöngur, byggðamál, náttúruvernd, orkunýtingu og aðra málaflokka. Sveitarfélög skulu taka mið af landsskipulagsstefnu við gerð skipulagsáætlana ella skal færa rökstudda grein fyrir af hverju það sé ekki gert. Í Landsskipulagsstefnu 2015-2026 er sett fram markmið um að standa vörð um náttúru og landslag miðhálendis vegna náttúruverndargildis og mikilvægis svæðisins til útivistar og að uppbygging innviða á miðhálendinu taki mið af sérstöðu þess. Lögð er áhersla á að viðhalda sérkennum og náttúrugæðum miðhálendis með áherslu á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða og gróðurlenda og verðmætra menningarminja. Þess verði gætt að mannvirki og umferð skerði víðerni og náttúrugæði sem minnst.

Megin landnotkun á hálendinu er óbyggt svæði. Hálendið er upprekstrarland bænda auk þess sem veiði er stunduð þar. Þá fjölgar ferðamönnum á hálendinu stöðugt en uppbygging og þjónusta hefur ekki fylgt þeirri fjölgun.

Á hálendinu er unnið að uppgræðslu lands, m.a. í tengslum við gæðastýringu í sauðfjárrækt og einnig á skilgreindum landgræðslusvæðum. Orkuöflun er á nokkrum svæðum. Í Rammaskipulagi Suðurhálendisins var sett fram stefnumörkun fyrir hálendishluta sveitarfélagsins og er stefna aðalskipulagsins að stærstum hluta í samræmi við þá stefnu².

Stefna:

- Leitast verður við að viðhalda lítt snortnu yfirbragði hálendisins, sérstaklega á þeim svæðum sem hafa mikið náttúruvargildi.
- Svæðið er afréttarland og verður áfram nýtt til beitar með áherslu á sjálfbæra nýtingu.
- Raskist gróið land vegna framkvæmda skal að lágmarki ígildi þess gróðurs sem tapast grætt upp.
- Stefnt er að sjálfbærri nýtingu hálendisins til útivistar og ferðaþjónustu.
- Stefnt er að bættu öryggi á hálendissvæðum sveitarfélagsins.
- Stefnt er að greiðfærari vegum um hálendið.

Leiðir:

- Uppbygging, endurbætur og viðhald vega og bygging mannvirkja taki mið af umhverfinu og falli sem best að landi samhliða því að þjóna sínu hlutverki.
- Unnið verður að sjálfbærri gróðurframvindu og endurheimt náttúrulegra vistkerfa.
- Áfram verður unnið að uppgræðsluverkefnum í samræmi við gæðastýringu í sauðfjárrækt.
- Veiðar verði áfram stundaðar með ábyrgri nýtingu og góðri umgengni um landið.
- Byggingar skulu vera lágreistar, falla vel að landi og halda skal innbyrðis samræmi bygginga þar sem það á við.

² (Steinsholt sf 2014).

- Við endurbyggingar/nýbyggingar verður tekin afstaða til þess hvort halda skuli í ásýnd eldri byggðar eða móta nýja ásýnd sem fellur betur að umhverfi.
- Unnið verður að bættu fjarskiptasambandi á hálendinu.
- Bæta þarf öryggi á hálendissvæðum m.a. með mögulegu aðgengi að húsum og mannvirkjum utan hefðbundins rekstartíma til að leita þar skjóls.

Fjallað er sameiginlega um stefnu í dreifbýli og á hálendi í köflum 2.3 til 2.8.

2.1.3 Þéttbýli í Þykkvabæ

Þéttbýlasti hluti byggðar í Þykkvabæjar er skilgreindur sem þéttbýli. Gerð er breyting á afmörkun þéttbýlis í gildandi aðalskipulagi þar sem mörkin eru færð nær miðju svæðisins. Fjallað er um landnotkun þar með dreifbýlinu en Þykkvibær er „elsta sveitaþorp á Íslandi“. Stefna sveitarfélagsins er að halda í þá ímynd en heimila rúmar byggingarheimildir eins og í dreifbýlinu.

Stefna:

- Ný byggð haldi yfirbragði blandaðrar byggðar þorps og sveitar.

Leiðir:

- Vernda dreifbýlisyfirbragð svæðisins.
- Sköpuð verði ákjósanleg skilyrði fyrir nýja atvinnustarfsemi, s.s. iðnað, úrvinnslu landbúnaðar-afurða, þjónustu, handverk, o.fl.
- Skilmálar landnýtingar eru þeir sömu og almennt í dreifbýli sveitarfélagsins.

2.2 BYGGÐ

Undir þessum kafla er fjallað um íbúðarbyggð (kafla 2.2.1) og frístundabyggð (kafla 2.2.2).

Í byggingareglugerð nr. 112/2012 eru m.a. sett fram markmið fyrir verndun náttúrufars. Í gr. 15.1.1 segir: „Við hönnun og gerð mannvirkja ber ávallt að taka tillit til umhverfis og náttúrufars. Leitast skal við, eftir því sem aðstæður leyfa, að láta mannvirki falla sem eðlilegast að umhverfinu og hafa sem minnst truflandi áhrif á náttúrufar og gerð landslags í næsta nágrenni“.

Ekki verður heimilt að setja íbúðar- eða frístundabyggð inn á hálendissvæði sveitarfélagsins en heimilt er að reisa stök íbúðar- og frístundahús í byggð sbr. kafla 2.3.8.

2.2.1 Íbúðarbyggð (ÍB)

Í grein 6.2 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er íbúðarbyggð skilgreind sem „Svæði fyrir íbúðarhúsnæði og nærþjónustu sem því tengist, auk minniháttar atvinnustarfsemi sem samrýmist búsetu eftir því sem nánar er kveðið á um í stefnu skipulagsins“.

Stefna:

- Lögð er áhersla á hagkvæma þróun íbúðarbyggðar.
- Íbúðarbyggð verði á samfelldum svæðum þannig að vegir og veitur nýtist sem best.
- Íbúðarbyggð verður ekki heimiluð á svæðum sem eru mikilvæg eða verðmæt vegna náttúrufars, náttúruauðlinda, sögu eða almenns útivistargildis.
- Íbúðarhús verði að jafnaði ekki byggð á svæðum sem skilgreind eru sem hættusvæði vegna náttúruvárs.
- Ef rekin er einhvers konar starfsemi á íbúðarlóðum, þurfa að vera næg bílastæði innan lóðar til að anna þeirri starfsemi.
- Heimilt er að vera með minniháttar dýrahald.

Leiðir:

- Að jafnaði verði samfelldri íbúðarbyggð beint í þéttbýlið á Hellu.
- Megináhersla á uppbyggingu í dreifbýli verði á stærri landspildum sbr. kafla um stakar framkvæmdir.

- Nýjar íbúðarlóðir í dreifbýli verða allt að 3,0 ha að stærð og nýtingarhlutfall allt að 0,05. Hámarks byggingarmagn verði ekki meira en 1.500 m².
- Komið verði til móts við mismunandi þarfir íbúa með fjölbreyttu framboði lóða.
- Eftir því sem kostur er skal beina uppbyggingu að þegar byggðum svæðum. Nýjar byggingar verði í góðum tengslum við núverandi vega- og veitukerfi.
- Huga skal að náttúrufari og minjum áður en deiliskipulagsvinna hefst til að lágmarka áhrif á mikilvægar jarðmyndanir, minjar og gróðursvæði.
- Íbúðarbyggð í dreifbýli skal taka mið af yfirbragði dreifbýlis, byggingarhefðum, landslagi og staðháttum.
- Heimildir til dýrahalds verði nánar skilgreindar í deiliskipulagi.
- Við næstu endurskoðun aðalskipulags kunna íbúðasvæði að verða felld út, þar sem engar framkvæmdir hafa átt sér stað.

Við skipulag nýrra svæða skal leitast við að byggja í grennd við núverandi vegi og veitukerfi. Markmið er að nýta sem best tengingar við stofn- og tengivegi, að veitur nýtist sem best og að þjónusta við ný hús tengist þeirri þjónustu sem þegar er veitt. Öll byggð skal taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar í kafla 2.1. Við næstu endurskoðun aðalskipulags kunna íbúðasvæði að verða minnkuð eða felld út, þar sem engar íbúðarbyggingar eru eða staðfest deiliskipulag liggur ekki fyrir.

Á íbúðarlóðum í dreifbýli er heimilt dýrahald og að vera með gistingu fyrir allt að 10 manns í flokki I og II skv. reglugerð nr. 1277/2016 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald.

Svæði sem auðkennd eru með hringtákn á skipulagsuppdraetti geta verið allt að 5 ha að stærð. Á eftirtöldum stöðum er gert ráð fyrir íbúðarbyggð í dreifbýli án hefðbundins búskapar:

Íbúðarbyggð í dreifbýli				
Nr.	Heiti jarðar	Lýsing	Fjöldi lóða	Fjöldi byggðra lóða
ÍB2	Lyngás	Sunnan Suðurlandsvegur er deiliskipulag fyrir 12 lóðir. 2 lóðir byggðar sunnan Suðurlandsvegur og 4 norðan hans. Stærð svæðis er um 10 ha.	12	6
ÍB3	Rauðalækur	Á svæðinu er 12 byggðar lóðir á um 3 ha. Ekkert deiliskipulag í gildi.	12	12
ÍB4	Meiri-Tunga	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir allt að 10 lóðum, 2 lóðir eru byggðar. Stærð svæðis er um 10 ha.	10	2
ÍB5	Hvammur	Svæðið er óbyggt, gert er ráð fyrir allt að 20 lóðum. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 12 ha.	20	0
ÍB6	Giljatangi	Byggð hafa verið 2 parhús og gert er ráð fyrir tveimur til viðbótar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 4 ha.	8	4
ÍB7	Pula	Svæðið er óbyggt, gert er ráð fyrir allt að 30 lóðum. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 34 ha.	30	0
ÍB8	Selás	Deiliskipulag fyrir 13 lóðir og eru 4 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 20 ha.	13	4
ÍB9	Ölversholt	Deiliskipulag fyrir 3 lóðir og er ein lóð byggð. Stærð svæðis er um 5 ha.	3	1
ÍB10	Árbakki	Deiliskipulag er fyrir 16 lóðir og eru 2 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 87 ha.	16	2
ÍB11	Gunnarsholt	Gert er ráð fyrir 12 lóðum og eru 5 byggðar. Stærð svæðisins er um 8 ha.	15	5
ÍB12	Baldurshagi	Gert er ráð fyrir 5 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 3 lóðir á hluta svæðisins og eru þær byggðar. Stærð svæðis er um 1 ha. Er innan þéttbýlis í Þykkvabæ.	5	3
ÍB13	Hábær II	Deiliskipulag fyrir 11 lóðir og eru 5 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 2 ha. Er innan þéttbýlis í Þykkvabæ.	11	5

ÍB14	Kirkjuhvoll	Þrjú íbúðarhús á um 0,5 ha svæði og er það fullbyggt. Ekkert deiliskipulag í gildi. Er innan þéttbýlis í Þykkvabæ.	3	0
ÍB15	Borg	Deiliskipulag fyrir 16 lóðir. 2 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 26 ha.	16	2
ÍB16	Gaddstaðir	Á svæðinu eru allt að 30 lóðir og eru tvær byggðar. Unnið er að gerð deiliskipulags. Stærð svæðis um 47 ha.	30	2
Samtals			201	44

2.2.2 Frístundabyggð (F)

Frístundabyggð er skv. gr. 6.2 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, “svæði fyrir frístundahús, tvö eða fleiri og nærþjónustu sem þeim tengist, þ.m.t. orlofshús og varanlega staðsett hjólhýsi. Föst búseta er óheimil í frístundabyggðum”.

Stefna:

- Horft er til þess að ný hverfi verði að jafnaði í tengslum við núverandi frístundabyggð.
- Sameiginlegar veitur verði þar sem þéttleiki byggðar og náttúrufarslegar aðstæður leyfa.
- Frístundabyggð verði að jafnaði ekki heimiluð á svæðum sem eru mikilvæg eða verðmæt vegna náttúrufars, auðlinda, náttúruvár, sögu eða almenns útivistargildis.
- Frístundasvæði verði ekki á góðu ræktunarlandi eða á svæðum sem skilgreind eru sem hættusvæði vegna náttúruvár.

Leiðir:

- Frístundabyggð verði sem mest á samfelldum svæðum innan hvernar jarðar, þannig að vegir og veitur nýtist sem best.
- Skipulag taki mið af því að halda opnum gömlum og hefðbundnum göngu- og reiðleiðum og tryggja aðgengi að áhugaverðum útivistarsvæðum og náttúrufyrirbærum.
- Á frístundasvæðum skulu lóðir að jafnaði vera á stærðarbilinu $\frac{1}{2}$ - 1 ha og nýtingarhlutfall skal ekki vera hærra en 0,03. Í ákveðnum tilfellum geta frístundalóðir þó verið minni og nýtingarhlutfall allt að 0,05.
- Ný frístundasvæði verði ekki stærri en 25 ha í fyrsta áfanga. Nýir áfangar verða ekki teknir til skipulagsmeðferðar fyrr en minnst 2/3 hlutar fyrri áfanga, innan hvernar jarðar, hafa verið byggðir.
- Við deiliskipulag frístundabyggðar skal gera grein fyrir mögulegum flóttaleiðum vegna gróður- og kjarrelða. Landeigandi/félag sumarhúsaeigenda skal vinna viðbragðsáætlun fyrir núverandi frístundasvæði í samráði við Brunavarnir Rangárvallasýslu.
- Þar sem ný hús/hverfi eru byggð innan um eða í beinum tengslum við núverandi byggð skal skipulag, ásýnd og yfirbragð taka mið af eldri byggð.
- Forðast skal að tré myndi skugga á lóðum nágretta eða byrgi fyrir útsýni þeirra.
- Heimilt er að byggja aukahús/gestahús og geymslu. Þessar byggingar teljast með í heildar byggingarmagni lóðar.
- Við skipulag frístundabyggðar skal virða helgunarsvæði háspennulína og tryggja að ekki verði byggt innan þess. Jafnframt skal tryggja greiðan aðgang að línunum vegna eftirlits, viðhalds og viðgerða.
- Við næstu endurskoðun aðalskipulags kunna frístundasvæði að verða felld út, þar sem engar framkvæmdir hafa átt sér stað.

Í sveitarfélaginu eru skilgreind 79 svæði undir frístundabyggð. Nokkur svæðanna eru stór, þau stærstu vel yfir 100 ha.

Innan frístundabyggðar er heimilt að vera með þjónustumiðstöðvar, smáverslanir og aðra starfsemi sem þjónar viðkomandi svæði. Heimilt er að vera með gistingu í flokki I og II skv. reglugerð nr. 1277/2016, (sbr. h – lið 4. gr.) enda hafi starfsemi tilskilin leyfi og lóðarhafar á frístundasvæðinu leggjast ekki gegn starfsemiinni. Slík starfsemi skal vera í samræmi við reglugerð nr. 1277/2016 um veitingastaði, gististaði

og skemmtanahald, með síðari breytingum. Gera skal grein fyrir mögulegri atvinnustarfsemi í deiliskipulagi svæðis.

Lögð er áhersla á að á frístundasvæðum sé starfandi félag frístundahúsaeigenda. Gert er ráð fyrir slíkum félögum sbr. 17. gr. laga um frístundabyggð og leigu lóða undir frístundahús nr. 75/2008. Slík félög skulu m.a. meta heimildir og skyldur varðandi byggðina s.s. atvinnurekstur. Slíkur rekstur skal þó ávallt fylgja þeim lögum og reglum sem við á hverju sinni.

Frístundabyggð skal vera sem mest á samfelldum svæðum og leitast skal við að samnýta vegi og veitur, þó þannig að öryggi verði sem tryggast. Gert verður ráð fyrir að ný frístundabyggð verði ekki stærrí en 25 ha til að byrja með og að svæðið verði byggt að tveim/þriðju hlutum áður en það er stækkað eða ný svæði tekin undir frístundabyggð innan jarðarinnar. Þetta er gert til að ekki séu tekin frá stór svæði fyrir frístundabyggð sem aldrei byggjast upp.

Í eldri frístundabyggð skal vera samræmi í stærð og nýtingarhlutfalli núverandi og nýrra lóða. Þá skulu ný hús vera í samræmi við þau hús sem fyrir eru, s.s. hvað varðar stærð, útlit og hæð. Í þeim tilfellum geta lóðir verið minni en almennt gerist og nýtingarhlutfall allt að 0,05.

Núverandi og ný frístundabyggð skal taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar í kafla 2.1, eftir því sem við á. Fjallað er um stök frístundahús í kafla 2.3.8. Í einhverjum tilfellum getur komið til greina að byggja frístundahús á hættusvæðum (flóðasvæðum), en því aðeins að uppfylltum ákveðnum skilyrðum sbr. kafla 2.8. Við næstu endurskoðun aðalskipulags kunna frístundasvæði að verða minnkuð eða felld út, þar sem engin frístundahús eru eða staðfest deiliskipulag liggur ekki fyrir.

Svæði sem auðkennd eru með hringtákn á skipulagsupprætti geta verið allt að 5 ha að stærð. Svæði fyrir frístundabyggð eru talin upp í töflu hér að aftan. Greint er frá því hvort svæðin séu deiliskipulögð og eru þær upplýsingar fengnar af Skipulagsvefsjá Skipulagsstofnunar. Einnig er fjöldi byggðra húsa innan hvers svæðis talinn á loftmynd. Því er mögulegt að ný hús hafi verið byggð frá því loftmyndin var tekin. Í sveitarfélaginu eru eftirtalin svæði skilgreind fyrir frístundabyggð:

Frístundabyggð				
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Fjöldi lóða	Fjöldi byggðra lóða
F1	Djúpá	Frístundasvæði úr nokkrum jörðum í Þykkvabæ. Ekkert deiliskipulag í gildi. Svæðið er tvískipt og er stærð þess um 32 ha.	30	6
F2	Smáratún	Svæði í landi Miðkots.. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 32 ha.	30	1
F3	Ægissíða 2	Svæðið er deiliskipulagt fyrir 9 lóðir og eru 8 byggðar. Stærð svæðis er um 2 ha.	29	8
F4	Litla-Tunga	Gert er ráð fyrir allt að 20 lóðum og er svæðið óbyggt. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 9 ha.	20	0
F5	Árbæjarhellir	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 6 lóðum og eru 3 byggðar. Stærð svæðis er um 13 ha.	6	6
F6	Vatnshólar	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 34 lóðum og eru 9 byggðar. Stærð svæðis er um 35 ha.	34	9
F7	Árbakki	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 25 lóðum. Svæðið er óbyggt. Stærð svæðis er um 35 ha.	25	0
F8	Árbakki	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 8 lóðum og eru 2 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 14 ha.	8	2
F9	Snjallsteinshöfði	Gert er ráð fyrir allt að 15 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 25 ha.	15	1
F10	Ölversholt	Gert er ráð fyrir allt að 20 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 4 lóðir á hluta svæðisins og er ein lóð byggð. Stærð svæðisins er um 27 ha.	20	1

F11	Þjóðólfshagi	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 33 lóðum og eru 18 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 34 ha.	33	18
F12	Lýtingur	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 7 lóðum í landi Marteinstungu og eru 2 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 11 ha.	7	2
F13	Gata	Gert er ráð fyrir allt að 8 lóðum. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 3 ha. Innan þess eru dæluhús hitaveitu.	8	0
F14	Hvammur	Gert er ráð fyrir allt að 40 lóðum. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 38 ha.	40	0
F15	Eystra - Gíslholtsvatn	Gert er ráð fyrir 2 lóðum og er eitt hús byggt. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 2 ha.	2	1
F16	Vestra - Gíslholtsvatn	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og eru 3 byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 9 ha.	10	3
F17	Kambur	Gert er ráð fyrir allt að 5 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 5 ha.	5	1
F18	Kiðholt og Breiðavík	Svæði úr landi Gíslholts og Haga. Gert er ráð fyrir allt að 70 lóðum og eru 48 lóðir byggðar. Deiliskipulag er fyrir 5 lóðir á hluta svæðis. Stærð svæðis er um 75 ha.	70	48
F19	Selfjall	Svæði úr landi Haga. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 11 lóðum og eru 8 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 14 ha.	11	8
F20	Reiðholt	Svæði úr landi Haga. Gert er ráð fyrir allt að 40 lóðum. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 47 ha.	40	0
F21	Ketilsstaðir	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 30 lóðum og eru 11 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 30 ha.	30	11
F22	Stúfholt	Gert er ráð fyrir allt að 5 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 5 ha.	5	1
F23	Þverbrekka	Gert er ráð fyrir allt að 5 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 5 ha.	5	1
F24	Skammbeinsstaðir	Gert er ráð fyrir allt að 15 lóðum og eru tvær byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 18 ha.	15	2
F25	Pula	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 4 lóðum og eru 2 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 13 ha.	4	2
F26	Kaldakinn	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og eru 7 byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 6 ha.	10	7
F27	Hallstún	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og eru tvær byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 13 ha.	10	2
F28	Efra-Sel	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 16 ha.	10	1
F29	Efra - Sel	Gert er ráð fyrir allt að 35 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 14 lóðir og eru 8 lóðir byggðar. Stærð svæðis er 46 ha.	35	8
F30	Bjalli	Gert er ráð fyrir allt að 8 lóðum og eru tvær byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 5 ha.	8	2
F31	Lækjarbrekka	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 15 ha.	10	1
F32	Minnivallalækur	Gert er ráð fyrir allt að 12 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 8 lóðir á hluta svæðisins og eru þær byggðar. Stærð svæðis er um 12 ha.	12	8
F33	Hellar	Gert er ráð fyrir allt að 20 lóðum. Ekkert deiliskipulag í gildi og er svæðið óbyggt. Stærð um 18 ha.	20	0
F34	Hellar	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og eru 3 lóðir byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 9 ha.	10	3

F35	Skarð	Svæði í landi Skarðs og Króktúns. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 12 lóðum og eru 7 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 7 ha.	12	7
F36	Klofalækur	Í landi Litla-Klofa er deiliskipulag fyrir 16 lóðir og eru 13 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 11 ha.	16	13
F37	Litli-Klofi	Gert er ráð fyrir allt að 50 lóðum og eru 15 byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 160 ha.	50	15
F38	Stóruvellir	Gert er ráð fyrir allt að 5 lóðum og er svæðið óbyggt. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 6 ha.	5	0
F39	Stóri-Klofi	Svæði úr landi Stóra-Klofa og Leirubakka. Gert er ráð fyrir allt að 25 lóðum og er ein byggð. Stærð svæðis er um 57 ha.	25	1
F40	Leirubakki	Gert er ráð fyrir allt að 500 lóðum. Deiliskipulag er fyrir um 115 lóðir á hluta svæðisins og eru 9 lóðir byggðar. Við gerð deiliskipulags skal hafa samráð við Umhverfisstofnun vegna vistkerfa og jarðmyndana sem njóta sérstakrar verndar, skv. lögum um náttúruvernd. Stærð svæðisins er um 610 ha.	500	9
F41	Framheiði	Svæði úr landi Galtalækjar. Gert er ráð fyrir allt að 20 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 10 lóðir og er svæðið óbyggt. Stærð svæðis um 80 ha.	20	0
F42	Galtalækur	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum og eru 5 lóðir byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis 5 ha.	10	5
F43	Galtalækjar-skógur	Svæði úr landi Galtalækjar og Merkihvols. Gert er ráð fyrir allt að 15 lóðum og eru 9 lóðir byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 10 ha.	15	9
F44	Galtalækjar-skógur	Svæði úr landi Galtalækjar og Merkihvols. Gert er ráð fyrir allt að 15 lóðum. Svæðið er óbyggt. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 10 ha.	15	0
F45	Merkihvoll	Gert er ráð fyrir allt að 70 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 24 lóðir á hluta svæðisins og eru 10 lóðir byggðar. Ekki er áformað að skipuleggja frístundalóðir innan birkiskógarins. Lóðir verða skipulagðar til suðurs í framhaldi af núverandi lóðum. Við gerð deiliskipulags skal hafa samráð við Umhverfisstofnun vegna vistkerfa og jarðmyndana sem njóta sérstakrar verndar, skv. lögum um náttúruvernd. Stærð svæðis er um 120 ha.	70	10
F46	Haukadalur	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir um 15 lóðum og eru 5 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 15 ha.	15	5
F47	Haukadalur land A	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir um 12 lóðum og er Ein byggð. Stærð svæðisins er um 20 ha.	12	1
F48	Haukadalsmelur	Svæði úr landi Haukadals þar sem gert er ráð fyrir um 40 lóðum. Deiliskipulag fyrir um 30 lóðir og eru 7 lóðir byggðar. Stærð svæðis um 70 ha.	40	7
F49	Álfaskeið	Svæði úr landi Haukadals. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir um 10 lóðum. Svæðið er óbyggt. Stærð svæðisins er um 10 ha.	10	0
F50	Haukadalur suðursvæði	Gert er ráð fyrir allt að 30 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 15 lóðir og eru 8 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 40 ha.	30	8
F51	Svínhagi	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 110 lóðum og eru 47 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 250 ha.	110	47
F52	Svínhagi	Gert er ráð fyrir þremur lóðum og eru tvær byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 2 ha.	3	2
F53	Selsund	Gert er ráð fyrir allt að 30 lóðum. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 15 lóðum og eru 6 lóðir byggðar. Við gerð deiliskipulags skal hafa samráð við Umhverfisstofnun vegna vistkerfa og jarðmyndana sem njóta sérstakrar verndar, skv. lögum um náttúruvernd. Stærð svæðisins er um 50 ha.	30	6

F54	Heiði B	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 10 ha.	10	0
F55	Heiði A	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 10 ha.	10	0
F56	Lækur	Svæði úr landi Brekkna og Reyðarvatns. Gert er ráð fyrir allt að 40 lóðum. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir um 18 lóðum og eru 14 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 60 ha.	40	14
F57	Mið og Eystra Reyðarvatn	Gert er ráð fyrir allt að 40 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 9 lóðir og eru 6 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 70 ha.	40	6
F58	Reyðarvatn	Gert er ráð fyrir allt að 100 lóðum. Deiliskipulag er af 52 lóðum og eru 20 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 360 ha.	100	20
F59	Reynifell	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 84 lóðum og eru 23 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 110 ha.	84	23
F60	Stóra-Bót	Svæði á Geitasandi. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 4 lóðum og eru 3 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 30 ha.	4	3
F61	Ketilhúshagi	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir um 45 lóðum og eru 36 lóðir byggðar. Stærð svæðisins er um 60 ha.	45	36
F62	Varmadalur	Gert er ráð fyrir allt að 30 lóðum og eru tvær byggðar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 50 ha.	30	2
F63	Gaddstaðir	Gert er ráð fyrir allt að 35 lóðum. Deiliskipulag er fyrir um 20 lóðir og eru 15 lóðir byggðar. Stærð svæðisins um 62 ha.	35	20
F64	Heiðarlönd	Svæði úr landi Galtalækjar II. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 76 lóðum og eru 5 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 70 ha. Svæðið er á mörkum vatnsverndarsvæðis og tryggt verður að byggingar og hreinsivirki verði utan þess.	76	5
F65	Stóru-Vallarheiði	Svæði úr landi Stóru-Valla. Deiliskipulag er fyrir 2 lóðir og eru báðar byggðar. Stærð svæðis er um 7 ha.	2	2
F67	Heysholt	Gert er ráð fyrir allt að 25 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 20 lóðir á hluta svæðisins. Svæðið er óbyggt. Stærð svæðis er um 15 ha.	25	0
F68	Hallstún	Deiliskipulag fyrir 2 lóðir og er ein lóð byggð. Stærð svæðis er um 5 ha.	2	1
F69	Tjörfastaðir	Deiliskipulag fyrir 4 lóðir og er ein lóð byggð. Stærð svæðis er um 5 ha.	4	1
F70	Maurholt	Svæði úr landi Ægissíðu. Deiliskipulag fyrir 4 lóðir og er svæðið óbyggt. Stærð svæðis um 4 ha.	4	0
F71	Heklukot	Svæði úr landi Kots. Deiliskipulag er fyrir eina lóð og er hún byggð. Stærð svæðis er um 2 ha.	1	1
F72	Melbær	Svæði úr landi Hallstúns. Gert er ráð fyrir allt að 7 lóðum og eru 5 byggðar. Ekkert deiliskipulag er í gildi. Stærð svæðis er um 5 ha.	7	5
F73	Lunansholt II	Deiliskipulag fyrir 6 lóðir. Svæðið er óbyggt. Stærð svæðis er um 5 ha.	6	0
F74	Jarlsstaðir	Gert er ráð fyrir allt að 50 lóðum. Ekkert deiliskipulag í gildi og er svæðið óbyggt. Stærð svæðisins er um 50 ha.	50	0
F75	Lunansholt II	Gert er ráð fyrir allt að 10 lóðum. Deiliskipulag er fyrir 5 lóðir og eru 3 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 8 ha.	10	3
F76	Helluvað	Deiliskipulag er fyrir 6 lóðir. Svæðið er óbyggt. Stærð svæðis er um 16 ha.	6	0
F77	Múli	Deiliskipulag fyrir 7 lóðir og eru 3 lóðir byggðar. Stærð svæðis er um 13 ha.	7	3
F78	Leynir	Gert er ráð fyrir allt að 4 lóðum og er ein byggð. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðisins er um 4 ha.	4	1

F79	Unhóll	Gert er ráð fyrir allt að 30 lóðum. Ekkert deiliskipulag í gildi og er svæðið óbyggt. Stærð svæðis er um 30 ha.	30	0
F80	Vesturhlíð/Hagi	Gert ráð fyrir allt að 16 lóðum á þrem aðskildum svæðum í landi Vesturhlíðar, samtals um 16 ha. Ekkert deiliskipulag er í gildi og er svæðið óbyggt.	16	0
Samtals			2263	455

2.3 ATVINNUSVÆÐI

Í þessum kafla er fjallað um atvinnusvæði í dreifbýli og á hálendinu. Megin landnotkun í dreifbýlinu er landbúnaður. Á hálendinu er megin landnotkunin óbyggt svæði.

2.3.1 Landbúnaðarsvæði

Landbúnaðarsvæði er skv. gr. 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, skilgreint sem „Svæði fyrir landbúnað og mannvirki sem tengjast búrekstrinum, með áherslu á búfenað, matvæla- og fóðurframleiðslu“.

Stefna:

- Góð landbúnaðarsvæði verða áfram nýtt til landbúnaðar.
- Landbúnaður verði áfram stundaður á bújörðum, með eðlilegum þróunarmöguleikum ýmissa atvinnugreina sem henta á slíkum svæðum.
- Landbúnaðar verði eflur sem atvinnugrein og leitað leiða til uppbyggingar stoðgreina hans.
- Landnýting sé í sátt við náttúruna og misbjóði henni ekki.
- Áfram verði stuðlað að eðlilegri sambúð landbúnaðar og annarrar byggðar.
- Áfram verður stuðlað að uppbyggingu í dreifbýli sem m.a. styrkir rekstur núverandi veitu- og dreifikerfa.
- Gætt skal að verndun umhverfis og lífríkis fallvatna m.a. til að efla fiskgengd og veiðimöguleika.
- Heimiluð er minniháttar skógrækt og skjólbeltarækt.

Leiðir:

- Ef aðstæður leyfa er heimilt að byggja stök íbúðarhús, sem ekki tengjast búrekstri á landbúnaðarlandi.
- Nýjar byggingar skulu að jafnaði reistar í tengslum við núverandi byggð til að nýta sem best þau grunnkerfi sem fyrir eru.
- Heimilt er að byggja upp m.a. til frístundabúskapar, enda styrki það nýtingu núverandi veitukerfa, hamli ekki eðlilegri landbúnaðarstarfsemi né spilli góðu landbúnaðarlandi eða verndarsvæðum.
- Byggingar skulu taka mið af yfirbragði byggðar á landbúnaðarsvæðum.
- Leitast skal við að láta mannvirki falla sem eðlilegast að umhverfinu og nærliggjandi byggð og hafa sem minnst áhrif á náttúru og landslag.
- Unnið verður að skilgreiningu verðmætra landbúnaðarsvæða þegar flokkunar- og verklagsreglur liggja fyrir, sbr. landsskipulagsstefnu.
- Við gerð deiliskipulags eða landskipti skal taka tillit til og gera grein fyrir góðu akuryrkjulandi.
- Leita skal umsagnar sveitarstjórnar varðandi landnýtingar- og skógræktaráætlanir.
- Heimilt er að stunda uppgræðslu á landbúnaðarlandi, þ.m.t. landgræðslu, skógrækt og skjólbeltarækt m.a. til landbóta og skjólmyndunar.
- Byggingar, samfelld skógrækt o.fl. sem hamlar ræktunarmöguleikum er að jafnaði ekki heimil á góðu akuryrkjulandi eða verndarsvæðum, en getur eftir atvikum verið í jaðri svæðanna.
- Heimilt er að stunda minni háttar atvinnurekstur ótengdan landbúnaði, þar sem er föst búseta.
- Lyktarmengandi starfsemi s.s. eldishús alifugla, loðdýra og svína skal staðsett fjarri landa- og lóðamörkum.

Landbúnaður er grunnlandnotkun í Rangárþingi ytra. Á hluta landbúnaðarlands eru kvaðir, s.s. vegna vatnsverndar, svæða á náttúruminjaskrá og hverfisverndar vegna náttúru- og söguminja. Samkvæmt landsskipulagsstefnu er gert ráð fyrir að skipulag í dreifbýli gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til

ræktunar, ferðaþjónustu og útivistar í sátt við náttúru og landslag. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun. Í stefnunni er einnig gert ráð fyrir að flokkun landbúnaðarlands sé lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. Stefnt er að því að slík flokkun verði unnin þegar aðferðafræðin liggur fyrir skv. landsskipulagsstefnu. Gott land til akuryrkju er fremur slétt, samfellt land (helst yfir 5 ha) sem er yfirleitt undir 5% halla og auðvelt til jarðvinnslu. Jarðvegur frjór og auðveldlega plógtækur, lítið grjót. Í sumum tilfellum þarf að þurrka landið með framræslu. Ræktað land hefur verið kortlagt eftir nýlegum loftmyndum og er það sýnt til skýringar á skipulagsupprætti. Í 6. gr. jarðalaga nr. 81/2004, með síðari breytingum, segir „Liggi flokkun landbúnaðarlands ekki fyrir skal sveitarfélag óska eftir umsögn ráðunautar um viðkomandi land þar sem leggja skal mat á stærð lands, staðsetningu lands, ræktunarskilyrði, ræktun sem þegar er þar stunduð eða er fyrirhuguð og hvort breyting á landnotkun hafi áhrif á aðliggjandi landbúnaðarsvæði“. Þegar flokkun landbúnaðarlands liggur fyrir verður hún höfð til hliðsjónar við ráðstöfun lands til annarrar landnýtingar.

Útleiga húsnæðis til gistipjónustu er leyfisskyld starfsemi sbr. lög nr. 85/2007 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, með síðari breytingum nr. 67/2016 og reglugerð nr. 1277/2016 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, með síðari breytingum.

Heimilt er að reisa stök mannvirki, þ.m.t. frístunda- og íbúðarhús á landbúnaðarlandi sbr. kafla. 2.3.8. um stakar framkvæmdir.

Önnur atvinnustarfsemi á landbúnaðarsvæðum

Á landi í ábúð er heimilt að starfrækja rekstur á landbúnaðarsvæðum sem ekki tengist beint landbúnaðarframleiðslu. Markmiðið er að gefa kost á bættri nýtingu húsakosts og styrkja byggð í dreifbýli, skjóta styrkari stoðum undir búrekstur og tryggja eftir því sem hægt er að jarðir haldist í byggð. Heimilt er að nýta byggingar á býlum með nýbyggingum og/eða breytingum eldri bygginga, án þess að breyta þurfi aðalskipulagi. Einkum er horft til starfsemi sem tengist ferðaþjónustu, greiðasölu, afurðasölu eða léttan iðnað sem fellur vel að og styður við landbúnaðarstarfsemi og búsetu á svæðinu.

Þar sem aðstæður leyfa er heimilt að hafa sérhæfðar byggingar fyrir aðra atvinnustarfsemi, s.s. smá-iðnað, smiðju, verkstæði, gistiheimili, gestahús, verslun og/eða veitingarekstur, svo fremi sem heildarstærð slíkra bygginga fari ekki yfir 1500 m². Umfangsmeiri rekstur verður einungis heimilaður á svæðum sem eru skilgreind sérstaklega fyrir atvinnustarfsemi í aðalskipulagi, s.s. afþreyingar- og ferðamanna-svæði (AF), verslun og þjónusta (VP), athafnasvæði (AT) eða iðnaðarsvæði (I).

Um land bújarða á landbúnaðarsvæðum gilda að öðru leyti ákvæði jarðalaga nr. 81/2004, með síðari breytingum og ábúðarlaga nr. 80/2004 og eftir atvikum ákvæði annarra laga.

Byggingar á landbúnaðarlandi

Á landbúnaðarsvæðum er fyrst og fremst gert ráð fyrir byggingum og starfsemi sem tengist landbúnaði. Heimilt er að reisa stök frístundahús sem og stök íbúðarhús og tengdar byggingar til frístundabúskapar á rúmum landspildum, sbr. kafla 2.3.8. Þar sem 4 eða fleiri lóðir (undir 2 ha) eru samliggjandi, án þess að tengjast rekstri viðkomandi jarðar, skal afmarka landnotkun sérstaklega (íbúðar- eða frístundasvæði).

Heimilt er að byggja íbúðarhús og tengdar byggingar, sem ekki tengjast búrekstri viðkomandi jarðar á landbúnaðarsvæðum, án þess að breyta þurfi aðalskipulagi og fer mögulegt byggingamagn eftir stærð lands sbr. eftirfarandi töflu:

Tafla 1. Byggingar á landbúnaðarlandi, sem ekki tengjast búrekstri viðkomandi jarðar.

Landstærðir	Heiti	Byggingamagn	Byggingarheimildir
Allt að 3 ha	Skikar/lóðir	Nýtingarhlutfall 0,03 og að hámarki 3 hús.	Heimilt er að byggja íbúðarhús m/bílskúr, gestahús og skemmu/geymslu í samræmi við nýtingarhlutfall. Að öðru leyti gilda ákvæði um stakar byggingar sbr. kafla 2.3.8.
3 – 15 ha	Landspildur/smábýli	Nýtingarhlutfall 0,03 og að hámarki 3.000 m ² samanlagt.	Heimilt er að byggja 2 íbúðarhús, 2 frístunda-/gestahús auk annarra bygginga, m.a. til landbúnaðarnota.
yfir 15 ha	Jarðir/jarðarhlutar	Almenn ákvæði sbr. kafla 2.3.1.	Heimild til uppbyggingar sbr. kafla 2.3.8. um stakar framkvæmdir.

Nokkur ásókn er í land til ábúðar þó landbúnaður sé ekki aðalatvinna, bættar samgöngur og ljósleiðara-tengingar breyta verulega atvinnumöguleikum í dreifbýli sveitarfélagsins. Leitast skal við að staðsetja nýjar byggingar í námunda við þá byggð sem fyrir er, m.a. til að nýta sem best tengingar við þjóðvegi og önnur dreifikerfi sem eru fyrir hendi (sbr. kafla 2.3.8). Að jafnaði verða ekki heimiluð föst búseta/íbúðir fjær stofn- tengi- eða héraðsvegum en 2.000 m. Það styrkir byggð að fjölga notendum þeirra veitukerfa sem nú þegar eru fyrir hendi og halda þarf í rekstri í dreifðum byggðum. Bætt nýting núverandi kerfa styður einnig við umhverfissjónarmið og hagkvæma þróun byggðar. Halda skal í dreifbýlisyfirbragð byggðar, sbr. kafla 2.1.1.

Útihús og aðrar byggingar tengdar landbúnaði skulu reistar í tengslum við önnur hús á jörðinni, þó þannig að mengun, s.s. vegna lykta, hafi sem minnst áhrif á íbúa. Um eldihús alifugla, loðdýra og svína gildir reglugerð nr. 520/2015. Í 6. gr. reglugerðarinnar er gerð grein fyrir lágmarksfjarlægð eldihúsa frá nálægri byggð. Eldihús skulu ekki reist nær mörkum jarða og eignarlanda en 250 m. Staðsetningu eldihúsa verður að skoða í hverju tilfalli fyrir sig og skal metið út frá áætluðum fjölda dýra, fjarlægð frá þéttbýli, fjölsóttum ferðamannastöðum eða þjónustustöðum, ríkjandi vindátt og náttúrufarslegum aðstæðum. Öll alifugla, loðdýra- og svínarækt sem er það umfangsmikil að hún sé háð mati á umhverfisáhrifum skal vera á skilgreindum iðnaðarsvæðum.

Æskilegt er að bæjartorfur séu deiliskipulagðar. Þó er heimilt að láta grenndarkynningu nægja þegar um er að ræða byggingu stakra mannvirkja sem tengjast starfsemi viðkomandi bú. Það á þó ekki við um eldihús sem falla undir ákvæði reglugerðar nr. 520/2015 um eldihús alifugla, loðdýra og svína.

Landskipti

Heimilt er að skipta út stökum lóðum og/eða skipta jörðum. Með umsókn um landskipti til sveitarstjórnar skulu fylgja upplýsingar um fjölda og stærð lóða/spildna, áform um uppbyggingu, aðkomu og tíma-áætlun uppbyggingar.

Við afgreiðslu umsókna um landskipti verður einkum litið til eftirtalinna þátta:

- Fyrirhuguð uppbygging miði að því að halda í dreifbýlisyfirbragð í sveitarfélaginu.
- Nýjar spildur séu í tengslum við og nýti þau veitu- og samgöngukerfi sem fyrir eru. Ekki verða heimiluð landskipti nema aðgengi að spildum frá þjóðvegi sé tryggt.
- Ekki sé lokað almennum göngu- og reiðleiðum né aðgengi takmarkað að áhugaverðum stöðum eða svæðum.
- Tekið sé tillit til verndarsvæða og hvort ætla megi að um gott akuryrkjuland sé að ræða.

Markmiðið með takmörkun á landskiptum er að leitast við að tryggja sem best hagkvæma nýtingu veitukerfa og að gott landbúnaðarland verði áfram nýtt til landbúnaðar og matvælaframleiðslu.

2.3.2 Skógræktar- og landgræðslusvæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru skógræktar- og landgræðslusvæði skilgreind sem „svæði fyrir skógrækt og landgræðslu, svo sem nytjaskógrækt, fjölnytjaskógrækt, landbótaskógrækt, skjólbelti, landgræðsluskógrækt, skipulagða landgræðslu og aðra uppgræðslu“.

Stefna:

- Leitast verði við að efla skógrækt, uppgræðslu- og landbótastarf.
- Unnið verði að stöðvun gróður- og jarðvegseyðingar og endurheimt landgæða, þar sem þess þarf.
- Hugað skal að því að trjá- og skógrækt spilli ekki útsýnisstöðum, byrgi ekki ásýnd fjalla og fossa eða valdi snjósöfnun á vegum.
- Skipulag skógræktar taki mið af að vernda ásýnd og landslag.
- Unnið verði að stöðvun landbrots af völdum fallvatna ef þurfa þykir.

Leiðir:

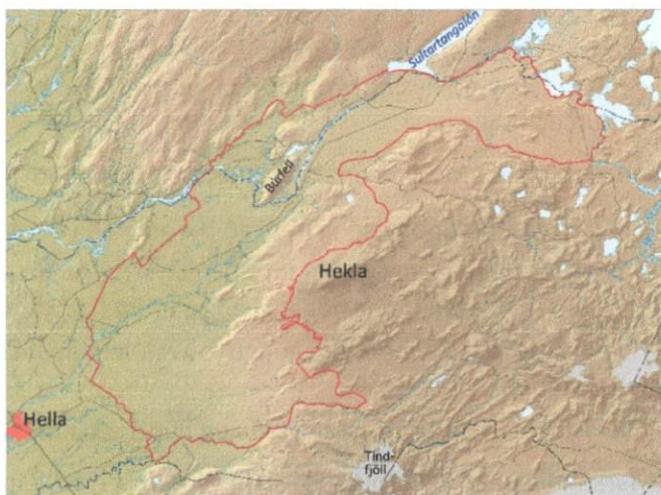
- Skógrækt í byggð verði eflað til útivistar, skjóls og landbóta samhliða því að nýta skógarafurðir.
- Á svæðum sem hafa sérkenni og eiginleika sem skógrækt getur spillt s.s. vegna náttúrufars, auðlinda, útivistargildis, fornleifa eða söguminja verði skógrækt takmörkuð eða óheimil. Forðast skal samfellda skógrækt á landi sem ætla má að henti vel til akuryrkju.
- Við skipulag uppgræðslu og skógræktar skal huga að því að vernda landslag og ásýnd svæða og spilla ekki góðum útsýnisstöðum.
- Áfram verði unnið að endurheimt gróðurs og landgæða, m.a. á afréttarsvæðum og í tengslum við landbótastarf bænda og annarra áhugaaðila.
- Skógrækt og landgræðsla verði nýtt til bindingar kolefnis.
- Sveitarfélagið mun setja sér stefnu um hvernig það geti orðið kolefnishlutlaust.

Í sveitarfélaginu eru nokkur samningsbundin skógræktar- og landgræðslusvæði og eru stærstu landgræðslusvæðin í umsjá Landgræðslu ríkisins. Skógrækt og landgræðsla er viðurkennd aðferð við bindingu kolefnis í jarðvegi, auk þess veitir uppgræðsla vörn gegn gróður- og jarðvegseyðingu af völdum foks m.a. til að verja nálæg svæði fyrir áfoki í kjölfar öskufalls. Allmargir bændur og aðrir landeigendur eru þátttakendur í ýmsum uppgræðsluverkefnum, s.s. *Bændur græða landið*, sem unnið er í samvinnu við Landgræðslu ríkisins. Í verkefninu er unnið að uppgræðslu heimalanda. Á afréttum er unnið að uppgræðslu vegna vottunar (gæðastýringar í sauðfjárrækt) samhliða sumarreit sauðfjár. Miðað er að því að styrkja og endurheimta vistkerfi og stöðva jarðvegseyðingu. Einn hluti af gæðastýringunni snýr að beitartíma á afréttum. Ekki þarf að breyta aðalskipulagi til að skilgreina ný landgræðslusvæði svo fremi að afmörkun þeirra hafi ekki neikvæð áhrif á verndarsvæði eða minjar. Landgræðsla er heimil hvarvetna þar sem hennar er talin þörf í sveitarfélaginu. Heimilt er, eftir atvikum að byggja frístunda- eða íbúðarhús á landgræðslu- og skógræktarsvæðum, sbr. kafla 2.3.8.

Hekluskógaverkefnið er uppgræðslu- og skógræktarverkefni til endurheimtar skóga á svæðinu. Verkefnið er ekki afmarkað sérstaklega á skipulagsupprætti en tekur yfir efri hluta Rangárvalla og Landsveitar ásamt því að ná inn á afrétti (Mynd 2).

Skógrækt og landgræðsla er viðurkennd aðferð við bindingu kolefnis í jarðvegi. Auk þess veitir skógrækt skjól gegn gróður- og jarðvegseyðingu. Þá veitir skógur eða skjólbelti skjól á ökrum, beitilöndum og í byggð. Mikilvægt er að skógrækt falli vel að landslagi og að ekki verði plantað skógi fyrir góða útsýnisstaði.

Samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 og reglugerð um mat á umhverfisáhrifum nr. 660/2015, skal tilkynna til Skipulagsstofnunar um skógræktaráætlanir sem taka yfir 200 ha lands eða meira, eða skógrækt á verndarsvæðum. Skipulagsstofnun ákvarðar matsskyldu framkvæmdanna. Þá skal tilkynna um alla aðra nýræktun skóga, allt að 200 ha, til sveitarstjórnar sem ákvarðar um matsskyldu framkvæmdar sbr. 14 gr. reglugerðar nr. 660/2015. Þá ber að tilkynna til Skipulagsstofnunar um allar uppgræðsluáðgerðir á

Mynd 2. Mörk Hekluskóga. (Heimild: Hekluskógar; Hreinn Óskarsson 2009).

verndarsvæðum, sbr. sömu reglugerð. Bæði tilkynningaskyldar og matsskyldar framkvæmdir eru háðar framkvæmdaleyfi.

Samkvæmt 5. gr. reglugerðar um framkvæmdaleyfi nr. 772/2012 eru eftirtaldar framkvæmdir háðar framkvæmdaleyfi; nýræktun skóga hvort sem um er að ræða nytjaskóg eða útivistarskóg, skógareyðing og uppgræðsla lands á verndarsvæðum. Leita skal umsagnar Umhverfisstofnunar áður en hafin er skóg-rækt á svæðum sem nóta sérstakrar verndar skv. náttúruverndarlögum nr. 60/2013.

Landgræðsla og skógrækt skulu taka mið af alþjóðlegum samningum sem Ísland er aðili að, s.s. samningi um líffræðilega fjölbreytni, Parísarsamkomulaginu og rammisamningi um loftslagsbreytingar.

Um skógræktar- og landgræðslusvæði gildir að öðru leyti eftirfarandi:

- Landgræðslu- og skógræktaráætlanir skulu vera í samræmi við skipulagsáætlanir og taka mið af þeim verndarákvæðum sem þar eru sett fram, s.s. vegna hverfisverndar (kafla 2.7.4), svæða á náttúruminjaskrá (kafla 2.7.2) og fornminja (kafla 2.7.3).
- Skógrækt og landgræðsla skal ekki fara nær friðlýstum fornminjum en 100 m og ekki nær öðrum merkjum minjum en 20 m.
- Taka skal tillit til jarðmyndana og vistkerfa sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.
- Við skógrækt eða skjólbeltarækt skal þess gætt að trjágróður loki ekki göngu- eða reiðleiðum meðfram ám eða vötnum og hindri ekki aðgengi að þeim. Þá er óheimilt að loka alfaraleiðum eða fornum vegum/leiðum með skógi.
- Nytjaskógrækt og skjólbeltarækt verði að jafnaði ekki nær ár- og vatnsbökkum en 30 m og að jafnaði ekki nær þjóðvegum en 30 m. Skógrækt skal ekki vera innan helgunarsvæða raflína.
- Þess skal gætt að skógrækt trufla ekki umferð á vegum m.t.t. snjósöfnunar og byrgi ekki fyrir útsýni.

Í töflu hér að aftan er yfirlit yfir samningsbundin skógræktar- og landgræðslusvæði í sveitarfélaginu, óháð stærð þeirra. Upplýsingar um svæðin eru frá Skógræktinni og Landgræðslunni. Núverandi og áætluð skógræktar- og landgræðslusvæði, 5 ha og stærri, eru sýnd á skipulagsupprætti og skýringarupprætti.

Skógræktar og landgræðslusvæði		
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing
SL1	Gilsbakki	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 50 ha.
SL2	Varmadalur	Skógrækt, þrjú svæði úr landi Varmadals. Heildastærð um 220 ha.
SL3	Kolviður	Skógrækt til kolefnisbindingar á Geitasandi. Stærð svæðisins er um 195 ha.
SL4	Akurbrekka	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 50 ha.
SL5	Geitasandur	Uppgræðslurannsóknir. Sand- og melasvæði nýtt til landgræðslu- og skógræktar-tilrauna. Stærð svæðis er um 1.010 ha.
SL6	Keldur	Landgræðslu- og skógræktarsvæði, stærð svæðis um 1200 ha.
SL7	Gunnarsholt	Algróið svæði, nýtt til ræktunar, rannsókna og þróunarstarfs, m.a. á sviði veður-fars, uppgræðslu, kolefnisbindingar o.fl. Stærð svæðis er um 90 ha
SL8	Gunnarsholt	Skógarreitir. Minningarreitir um Runólf Sveinsson fyrrverandi landgræðslustjóra, Þórðarlundur, Vigdísarreitir og Gunnlaugsskógur. Í Gunnlaugsskógi eru merktar gönguleiðir og fræðsluskilti. Heildarstærð er um 160 ha.
SL9	Breknaheiði	Uppgræðsla, m.a. gamlar uppgræðslutilraunir. Svæðið er um 1.770 ha
SL10	Heiði ?	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 72 ha.
SL11	Hafursholt	Skógræktarsvæði, svæðið er tvískipt. Stærð svæðis er um 30 ha.
SL12	Hvammur	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 42 ha.
SL13	Skinnhúfa	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 25 ha.
SL14	Mykjunes	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 75 ha.

SL15	Þverlækur	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 5 ha.
SL16	Þverlækur	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 32 ha.
SL17	Stúfholt	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 35 ha.
SL18	Langholt	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 23 ha.
SL19	Vörður	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 57 ha.
SL20	Hvammur	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 670 ha.
SL21	Bolholt	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 42. Ha.
SL22	Bolholt	Skógrækt í landi Bolholts í umsjá Skógræktarfélags Rangæinga. Stærð svæðis er um 340 ha.
SL23	Svínhagi	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 155 ha.
SL24	Réttarnes	Skógræktarsvæði við Leirubakka og Réttarnes. Stærð svæðis er um 415 ha.
SL25	Rjúpnaveilir	Skógræktarsvæði, stærð svæðis er um 68 ha.
SL26	Árskógar	Landgræðslusvæði, stærð svæðis er um 20.763 ha.
SL27	Vagalág	Uppgræðslurannsóknir. Sand- og melasvæði nýtt til landgræðslu- og skógræktartilrauna, akuryrkju og tilrauna á því sviði. Stærð svæðis er um 850 ha.
SL28	Aldamótaskógur	Samstarfsverkefni Skógræktarfélags Rangæinga og Skógræktarfélags Íslands um skógrækt. Svæðið er beggja vegna Suðurlandsvegur. Stefnt er að gerð stíga og úti-vistarmöguleika í skóginum. Stærð svæðis er um 160 ha.

2.3.3 Afþreyingar- og ferðamannasvæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er afþreyingar- og ferðamannasvæði skilgreint sem „svæði fyrir afþreyingu og móttöku ferðafólks, þ.m.t. þjónustumiðstöðvar á hálendi og verndarsvæðum, fjalla-skálar, tjald- og hjólhýsasvæði og skemmtigarðar“.

Stefna:

- Leitað verði eftir nýjum tækifærum á sviði ferðaþjónustu ásamt því að efla þau tækifæri sem fyrir eru.
- Efla skal þjónustu við ferðamenn allt árið.
- Fjölga afþreyingarmöguleikum til að ferðamenn dvelji lengur í sveitarfélaginu.
- Settar verði almennar reglur um stýringu ferðamanna og uppbyggingu á ferðamannastöðum.
- Við skipulag ferðamannastaða verði hugað sérstaklega að öryggi ferðamanna ásamt greiðum samgöngum og upplýsingum.

Leiðir:

- Útfærðar verði hjóla- göngu- og reiðleiðir um hálendið og byggðina m.a. til að auka möguleika í ferðaþjónustu og tengja betur þjónustusvæði og áhugaverð svæði.
- Bæta nýtingu ferðamannasvæða yfir vetrartímann, m.a. með bættu aðgengi.
- Þyrluumferð og annað yfirflug s.s. flygilda (dróna), trúfli sem minnst ferðamenn og dregið verði úr hættu vegna flugumferðar almennt.
- Við uppbyggingu ferðamannasvæða verði gætt að samræmi í útliti bygginga og lögð áhersla á að mannvirki falli sem best að landslagi. Nota skal byggingarefni sem þarfnast lítils viðhalds.
- Gerð er krafa um vandaðan frágang og að raskað svæði falli sem best að aðliggjandi landi.
- Fjöldi ferðamanna verði undir þörmörkum viðkomandi svæða og umferð ferðamanna verði stýrt ef þörf krefur.
- Búið verði í haginn fyrir ferðamenn með gerð bílastæða, göngustíga, upplýsingum, merkingum og eftir atvikum snyrtingum og öðrum þjónustubyggingum.
- Við skipulag ferðamannastaða verði hugað sérstaklega að góðum upplýsingum til ferðamanna og öryggi þeirra, m.a. gagnvart vegtengingum við fjölfarnar leiðir.

- Úthlutun lóða á hálendi verður í samræmi við deiliskipulag og eingöngu úthlutað til aðila sem stunda þjónustu eða eftirlit. Lóðum er ekki úthlutað til einkanota.
- Gert er ráð fyrir að bæta aðstöðu í fjallaskálum til að mæta auknum kröfum ferðamanna, t.d. með nýtingu jarðhita.
- Afmarkaðar verði lóðir fyrir alla skála á hálendinu og taki þær mið af umfangi starfseminnar. Lóðir verði að jafnaði ekki stærri en 1,0 ha og nýtingarhlutfall þeirra fari almennt ekki yfir 0,05.

Í þessum landnotkunarflokki eru helstu ferðamannasvæði, þ.m.t. fjallaskálar á afréttum og tjaldsvæði og áningarstaðir í byggð. Í einhverjum tilfellum eru tjaldsvæði rekin samhliða annarri ferðapjónustu og þá flokkuð undir verslunar- og þjónustusvæði.

Í landsskipulagsstefnu er gert ráð fyrir að ferðapjónusta verði eflað en um leið verði varðveitt þau gæði sem eru undirstaða hennar. Uppbygging ferðamannaáðstöðu á miðhálendinu stuðli að góðri aðstöðu ferðamanna, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. Á vegum Rangárþings ytra hefur verið unnin skýrsla um ferðamál og ferðapjónustu í byggð og á hálendinu. Í skýrslunni eru upplýsingar um stöðu ferðapjónustu í sveitarfélaginu og fjallað um ýmsar rannsóknir sem gerðar hafa verið í tengslum við ferðapjónustu, einkum á hálendinu. Í skýrslunni er gerð landslagsgreining þar sem lagt er mat á landslag og náttúru til að meta gildi lands út frá mismunandi þáttum. Þar kemur fram að svæði á hálendinu skora mjög hátt hvað varðar náttúrufar. Sérstaklega svæðið umhverfis Heklu, Torfajökul og Veiðivötn, en í heild flokkast hálendis-svæðin hátt. Mikilvægt er að beina uppbyggingu að þeim svæðum sem skora lægra varðandi gildi náttúrufars. Svæði í byggðinni fá heldur lægri einkunn varðandi náttúrufar (*Steinsholt sf 2017*). Þó ber að líta til þess að í byggðinni eru nokkur merk minjasvæði en minjar eru ekki teknar með í einkunnagjöfina. Skýrslan er nýtt sem forsendur fyrir stefnumörkun í ferðapjónustu.

Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að fjallaskálar á afrétti sveitarfélagsins séu í flokki afþreyingar- og ferðamannasvæða³. Svæði sem flokkuðust sem fjallasel í Svæðisskipulagi Miðhálendis Íslands 2015 eru nú skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði í samræmi við landsskipulagsstefnu. Gert er ráð fyrir smávægilegri tilfærslu þjónustusvæðis í Landmannalaugum. Hrauneyjar eru skilgreindar sem jaðarmiðstöð í landsskipulagsstefnu og skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði í aðalskipulaginu. Jaðarmiðstöðvar eru við meginleiðir inn á hálendið og þar er gert ráð fyrir rekstri gistiaðstöðu og alhliða þjónustu fyrir ferðamenn og með möguleika á ferðapjónustu allt árið.

Skálasvæði eru í góðu vegasambandi. Gert er ráð fyrir samfelldri þjónustu yfir sumarið og möguleika á einhverri starfsemi yfir vetrartímann skv. landsskipulagsstefnu. Skálasvæði skv. landsskipulagsstefnu eru: Veiðivötn, Landmannahellir, Landmannalaugar, Álftavatn og Hvanngil. Áfangagil er í aðalskipulags-tillögunni fært úr fjallaseli upp í skálasvæði og er vilji til að efla þjónustu þar og bæta aðstöðu fyrir ferðamenn. Talsverð umferð göngu- og hestafólks er í Áfangagili og er þörf á meiri uppbyggingu þar til að þjónusta ferðamenn betur. Þá er vilji til að færa vestasta hluta Dómadalsleiðar nær Áfangagili sem styrkir þjónustuhlutverk staðarins. Gert er ráð fyrir að Áfangagil fái meira þjónustuhlutverk í tengslum við ferðir á Heklu.

Aðrir skálar á hálendinu falla undir skilgreiningu fjallaselja samkvæmt landsskipulagsstefnu. Þjónustustarfsemi í fjallaseljum getur falist í rekstri gistiskála og tjaldsvæðis auk fræðslu og eftirlits. Við ákvörðun um staðsetningu fjallaselja skal tekið mið af því að fjarlægð milli jaðar- og hálendismiðstöðva, skálasvæða og fjallaselja sé jafnan hæfileg dagleið fyrir göngufólk.

Gert er ráð fyrir svigrúmi á öllum afþreyingar- og ferðamannasvæðum til að viðhalda núverandi mannvirkjum eða reisa ný í stað þeirra sem nú eru. Við endurgerð bygginga á hálendinu eða nýbyggingar verður metið hvort halda skuli í núverandi ásýnd og yfirbragð svæðis eða hvort horft verði til breyttrar ásýndar, m.a. til að aðlaga mannvirki betur að umhverfi. Á skilgreindum fjallaseljum skal gera ráð fyrir upplýsinga- og snyrtiaðstöðu og þar sem gert er ráð fyrir gistingu geti allt að 50 gestir gist í húsum, nema annað sé tekið fram. Á skálasvæðum verður gert ráð fyrir að allt að 150 gestir geti gist í húsum, nema

³ (Skipulagsstofnun 2016).

annað sé tekið fram. Á hálendinu er almennt gert ráð fyrir að stærðir lóða taki mið af umfangi starfseminnar. Gert er ráð fyrir þeim möguleika að hesthús verði höfð í ákveðinni fjærlægð frá gistiskálum (t.d. 500 m) til að skapa meira svigrúm, þetta hefur þó engin áhrif á byggingarmagn á hverjum stað.

Til að hægt sé að útfæra nokkurra daga göngu- og reiðleiðir á hálendinu er þörf á endurbótum og uppbyggingu á fjallaskálum og aðstöðu fyrir ferðamenn. Ætla má að uppbygging á hálendinu sé engan veginn í takt við fjölgun ferðamanna þar. Gert er ráð fyrir tveimur nýjum fjallaseljum, þar verður boðið upp á gistingu og aðstöðu til að taka á móti hestahópum. Er annað við Laufafell og hitt í Grashaga. Með uppbyggingu á þessum tveimur stöðum er möguleiki á að fjölga göngu- og reiðleiðum, bæta þjónustu við ferðamenn og þeir dreifast á stærra svæði sem getur þá dregið úr álagi á öðrum stöðum. Fellt er út fjallasel við Rauðuskál því mjög stutt er á milli þess og fjallasels í Skjólkvíum. Skjólkvíar eru aðgengilegri stærri hluta ársins og uppbygging þar er líkleg til að bæta öryggi þeirra ferðamanna sem leggja leið sína á Heklu. Þá verður núverandi aðstaða í Landmannalaugum að mestu færð að jaðri Námshrauns til að draga úr álagi á viðkvæmasta hluta svæðisins. Gisting og veitingaaðstaða verður færð norður fyrir Námshraun. Dagdvalaraðstaða verður sunnar, nær núverandi aðstöðu, og skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði.

Áætlað er að rúmlega 150 þúsund manns sækji Friðland að Fjallabaki heim árlega, flestir yfir sumar tímamann. Þar af er áætlað að um 130 þúsund gestir komi í Landmannalaugar og eru þær helsti áfangastaður innan friðlandsins. Landmannalaugar eru á varúðarlista Umhverfisstofnunar yfir svæði þar sem náttúran er í hættu vegna álags af fjölda ferðamanna. Efnt var til samkeppni um deiliskipulag fyrir Landmannalaugar og er unnið að gerð deiliskipulags í kjölfar þess. Þá er unnið að gerð verndaráætlunar fyrir friðlandið á vegum Umhverfisstofnunar. Allt eru þetta liðir í að bæta ástandið á svæðinu til framtíðar (*Umhverfisstofnun 2017*).

Nokkur afþreying er í boði á hálendinu. Þetta eru t.d. göngu- og hestaferðir, jeppaferðir, veiði og hjólaferðir. Einnig eru miklir möguleikar á meiri vetrarferðamennsku t.d. gönguskíðaferðum og veiði gegnum ís. Í byggð eru nokkrir núverandi áningarstaðir skilgreindir sem afþreyingar- og ferðamannasvæði. Þetta á t.d. við um Þykkvabæjarfjöru, Ægissíðufoss, Árbæjarfoss, Þjófafoss og Fossabrekkur. Á öllum þessum stöðum er vaxandi umferð ferðamanna og sveitarfélagið hefur undanfarið ár verið að búa í haginn með lagningu göngustíga, gerð útsýnisstaða, bílastæða o.fl.

Núverandi og ný afþreyingar- og ferðamannasvæði skulu taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar sbr. kafla 2.1, eftir því sem við á. Ganga skal vel frá mannvirkjum og allur frágangur og umgengni taki mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd bygginga skal falla sem best að nánasta umhverfi. Ganga þarf vel frá lögnum, s.s. frárennsli, og tryggja gott aðgengi til tæmingar rotþróa.

Æskilegt er að fjölga afþreyingarmöguleikum, bæði í byggð og á hálendinu, fyrir íbúa svæðisins og gesti. Samhliða þarf að huga að náttúru- og minjavernd, sjálfbærni staða og rekstrargrundvelli, þjónustu við ferðamenn, að mannvirki falli sem best að landinu og að viðhaldi þeirra sé sinnt eftir þörfum.

Fjallað er um þjónustu og mögulega uppbyggingu á hverjum stað í eftirfarandi töflu:

Afþreyingar- og ferðamannasvæði				
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Fjöldi gisti-pláss	Fjöldi gisti-pláss heimild
AF1	Þykkvabæjarfjara	Áningarstaður / útivistarsvæði; m.a. bílastæði, upplýsingar, snyrtingar og önnur dagdvalaraðstaða. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	0
AF2	Þykkvibær	Tjaldsvæði við íþróttahúsið: Tjaldsvæði, leikvöllur og aðgangur að snyrtingum. Stærð svæðis er um 2 ha.	0	0
AF3	Ægissíðufoss	Áningarstaður / útivistarsvæði; m.a. bílastæði, upplýsingar, snyrtingar og önnur dagdvalaraðstaða. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	0
AF4	Réttarnes	Áningarstaður í Landsveit. Upplýsingar og áning við gömlu Landréttir, í tengslum við göngu- og reiðleiðir með Ytri-Rangá. Stærð svæðis er um 2 ha.	0	0

AF5	Galtalækjarskógur	Tjaldsvæði og útivistarsvæði í Landsveit. Heimilt er að byggja upp gistingu í gestahúsum fyrir allt að 50 manns samhliða tjaldsvæði. Stærð svæðis er um 24 ha.	0	50
AF6	Lambhagi	Áningarstaður í Mýrarskógi í Landsveit. Á staðnum er aðstaða Skógræktarinnar. Áform eru um að bæta aðstöðu fyrir útivistarfólk. Heimilt er að byggja upp gistingu í húsum fyrir allt að 50 manns. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	50
AF7	Þjófafoss	Áningarstaður / útivistarsvæði. Útsýnissvæði, göngustígar, bílastæði og þjónustuhús. Stærð svæðis er um 2 ha.	0	0
AF8	Foss	Fjallasel efst í byggð á Rangárvöllum. Gistiaðstaða er í gamla íbúðarhúsinu og tjaldsvæði á túnum, aðstaða fyrir hestamenn. Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu á aðstöðu fyrir ferðamenn, gisting geti verið fyrir allt að 50 gesti. Stærð svæðis er um 4 ha.	36	50
AF9	Skjólkvíar	Áningarstaður á afrétti. Þjónustustaður í tengslum við gönguferðir á Heklusvæðinu. Engin mannvirki eru á staðnum. Áformað er að byggja upp öryggis- og upplýsingaþjónustu auk aðstöðu til eftirlits. Einnig heimilt að reka verslun og veitingaþjónustu en ekki er gert ráð fyrir gistingu. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	0
AF10	Áfangagil	Skálasvæði á afrétti. Á staðnum er gangnamannahús og fjárrétt. Rekin gistiþjónusta á sumrin fyrir göngu- og hestamenn. Gisting er fyrir 38 manns. Hestagerði og heysala. Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu á gistiaðstöðu, gisting verði fyrir allt að 80 gesti. Stærð svæðis er um 3 ha.	38	80
AF11	Austurbotn	Fjallasel á afrétti. Á staðnum eru tvö veiðihús. Gistiaðstaða fyrir um 10 manns. Áformað er að bæta gistiaðstöðu, gisting verði fyrir allt að 25 manns. Stærð svæðis er um 1 ha.	10	25
AF12	Tjaldvatn / Veiðivatnasvæði	Skálasvæði á afrétti. Á staðnum eru 16 gistiskálar með gistiaðstöðu fyrir um 150 manns. Á svæðinu er enn fremur þjónustuhús, miðstöð veiðimanna og vélaskemma. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir þremur gistiskálum fyrir veiðimenn til viðbótar. Gisting verði fyrir allt að 200 gesti. Svæðið er rafvætt. Stærð svæðis er um 23 ha.	150	200
AF13	Landmannahellir	Skálasvæði á afrétti. Á staðnum er gangnamannaskáli, hesthús og tjaldsvæði, auk nokkurra minni skála, gistiaðstaða fyrir um 100 gesti. Gott vegasamband er um Landmannaleið. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu s.s. fjórum nýjum gistiskálum, salerni og hesthúsi. Gisting verði fyrir allt að 120 gesti. Svæðið er deiliskipulagt og er stærð þess um 20 ha.	100	120
AF14	Landmannalaugar	Skálasvæði á afrétti. Svæðið er tvískipt, annarsvegar við Námshraun og hinsvegar við Laugahraun. Gert er ráð fyrir uppbyggingu skálasvæðis við Námshraun þar sem boðið verði upp á gistingu í húsum og á tjaldsvæði fyrir 150 tjöld og 50 húsbíla. Þar verði einnig veitingasala, upplýsingamiðstöð, baðaðstaða og aðstaða fyrir eftirlitsaðila og starfsmenn, hestaskýli og hestagerði. Við Laugahraun er áfram gert ráð fyrir skála Fí og nýrri dagdvalar- og búningsaðstöðu tengt lauginni. Samhliða uppbyggingu við Námshraun verður tjaldgisting við Laugahraun takmörkuð við gönguhópa og snyrtihús. Önnur mannvirki þar verða fjarlægð. Heimilt er að byggja snyrtiaðstöðu við skála Fí og nýta skálann áfram, annað hvort sem gistingu fyrir ferðamenn eða fyrir aðra aðstöðu og þjónustu við ferðamenn.	78	120

		Heildar byggingarmagn getur verið 2000 m ² fyrir utan palla og stíga. Stærð svæðis er um 7 ha.		
AF15	Vesturdalir/Dalaskofi	Fjallasel á afrétti. Gistiskáli og geymsluhús og er aðstaða fyrir allt að 36 manns í gistingu. Stefnt er að því að styrkja staðinn sem þjónustusvæði fyrir ferðamenn með uppbyggingu á gistingu fyrir allt að 50 gesti. Stærð svæðis er um 2 ha.	36	50
AF16	Hrafninnusker	Fjallasel á afrétti. Á staðnum er tjaldsvæði, gönguskáli og hús fyrir skálaverði. Áningarstaður á gönguleið á milli Landmannalauga og Þórsmerkur. Gisting er fyrir 52. Svæðið er deiliskipulagt. Stærð svæðis er um 1 ha.	52	52
AF17	Grashagi	Fjallasel á afrétti. Gert er ráð fyrir aðstöðu til útiveru, þjónustuhús, snyrtingu, gistingu og dagdvalaraðstöðu við heita laug sem er í Grashaga, gístiaðstaða fyrir allt að 30 manns. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	30
AF18	Laufafell	Fjallasel á afrétti. Gert ráð fyrir uppbyggingu á gistingu fyrir allt að 30 manns og einnig annarri þjónustu fyrir ferðamenn í tengslum við göngu- og reiðleiðir, s.s. upplýsingum. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	30
AF19	Hungurfit	Fjallasel á afrétti. Á staðnum er gangnamannahús og gistihús fyrir ferðamenn. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu á gistingu og þjónustu og afmarkaðar 3 lóðir. Gisting er fyrir 40 manns og heimilt að stækka hana í 50 manns. Stærð svæðis er um 2 ha.	40	50
AF20	Krókur	Fjallasel á afrétti. Á staðnum er gangnamannahús með gistingu fyrir 10 manns. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu á gistingu og þjónustu og afmarkaðar 3 lóðir. Gisting er heimil fyrir 30 manns. Stærð svæðis er um 2 ha.	10	30
AF21	Álftavatn	Skálasvæði á afrétti. Á staðnum er tjaldsvæði og 2 gisti-skálar auk húss fyrir veitingasölu. Gisting fyrir 72 manns í húsum. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir 3 gistiskálum auk aðstöðu fyrir skálaverði og snyrtingu. Stærð svæðis er um 1 ha.	72	72
AF22	Hvanngil	Skálasvæði á afrétti. Tjaldsvæði, gangnamannahús, gisti-skáli, hesthús og hestagerði. Gisting er fyrir 60 manns. Gert er ráð fyrir að bæta gístiaðstöðu og þjónustu við ferðamenn. Svæðið er deiliskipulagt. Stærð svæðis er allt að 2 ha.	60	60
AF23	Strútur	Fjallasel á afrétti. Á staðnum er einn skáli. Gisting er fyrir 26 manns. Gert er ráð fyrir að bæta gístiaðstöðu og þjónustu við ferðamenn. Gisting getur verið fyrir allt að 50 manns. Stærð svæðis er um 2 ha.	26	50
AF25	Fossabrekkur	Áningarstaður / útivistarsvæði; m.a. bílastæði, upplýsingar, snyrtingar og önnur dagdvalaraðstaða. Stærð svæðis er allt að 1 ha.	0	0
AF26	Árbæjarfoss	Áningarstaður / útivistarsvæði; m.a. bílastæði, upplýsingar, snyrtingar og önnur dagdvalaraðstaða. Stærð svæðis er allt að 1 ha.	0	0
AF27	Hálendismiðstöðin Hrauneyjar	Jaðarmiðstöð á afrétti. Á staðnum er gistihús, veitingasala, verslun, eldsneytissala, upplýsingagjöf, aðstaða fyrir starfsfólk, landverði o.fl. Gisting er fyrir um 170 manns. Svæðið er deiliskipulagt og er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu, m.a. gestastofu og fjölgun gistirýma. Stærð svæðis er um 7 ha.	170	250
		Samtals	878	1369

2.3.4 Verslun og þjónusta

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er svæði fyrir verslun og þjónustu skilgreint sem „svæði þar sem gert er ráð fyrir verslun og þjónustu, þ.m.t. hótélum, gistiheimilum, gistiskálum, veitingahúsum og skemmtistöðum“.

Stefna:

- **Stuðlað verði að nýjum atvinnutækifærum á sviði verslunar og þjónustu.**
- **Þjónusta við ferðamenn verði eflað og affþreyingarmöguleikum fjölgað til að fjölga atvinnutækifærum og renna styrkari stoðum undir byggðarlagið.**
- **Dregið verður úr álagi af völdum ferðamanna þar sem þess er þörf.**
- **Við skipulag þjónustusvæða verði hugað sérstaklega að öryggi ferðamanna ásamt greiðum samgöngum og upplýsingagjöf.**

Leiðir:

- *Við skipulag þjónustusvæða verði hugað sérstaklega að upplýsingagjöf og öryggi ferðamanna, m.a. gagnvart veltengingum við fjölfarna vegi.*
- *Úthlutun lóða á hálendi verður í samræmi við deiliskipulag og eingöngu úthlutað til aðila til reksturs þjónustu eða til eftirlits. Lóðum er ekki úthlutað til einkanota.*
- *Við gerð deiliskipulags verði skilgreind frekari uppbygging þjónustu. Lögð verður áhersla á góðan frágang lóða. Í deiliskipulagi verði skilgreint umfang og eðli verslunar- og þjónustusvæða.*
- *Unnið verði að markaðssetningu gistimöguleika á svæðinu til að fjölga gistinóttum og lengja dvöl ferðamanna.*
- *Með umsókn um ný verslunar- og þjónustusvæði skulu fylgja ýtarlegar upplýsingar um fyrirhugaða uppbyggingu.*
- *Bílastæði skulu vera innan hvernar lóðar og nægilega mörg til að anna þeirri starfsemi sem fer fram á lóðinni.*

Heildarfjöldi erlendra ferðamanna árið 2015 var 1.289.100⁴ og er gert ráð fyrir að þeir verði um 2,5 milljónir árið 2018⁵. Árið 2015 var herbergjanýting á heilsárshótélum á Suðurlandi 50% og hafði aukist úr 43% árið áður. Víða hefur byggst upp ferðaþjónusta á bújörðum samhliða nýtingu jarðanna til búskapar. Gert er ráð fyrir að þessi þróun haldi áfram enda styrkir hún búsetu í sveitarfélaginu. Huga mætti að því að tengja betur uppbyggingu ferðaþjónustu og framleiðslu og sölu afurða á svæðinu.

Niðurstaðan í rammaskipulagi fyrir Suðurlandið var að uppbygging í jaðri hálendisins væri raunhæfasti kosturinn. Heilsársvegur verði að jaðri hálendisins og þar verði góð veitinga- og gistipjónusta ásamt upplýsingagjöf. Frá slíkum miðstöðvum er auðvelt að fara í dagsferðir að öllum helstu náttúruperlum sem eru á hálendi sveitarfélagsins. Einnig er auðvelt að fara í vetrarferðir inn á svæðið. Aukin fræðsla og upplýsingagjöf við inngang að hálendinu stuðlar að því að ferðamenn verða meðvitaðri um áhugaverða staði sem ekki eru eins þekktir og því munu ferðamenn dreifast víðar. Þessu samhliða mun ágangur aukast á ný svæði. Greiðara aðgengi mun þó óhjákvæmilega fjölga ferðamönnum á svæðinu með tilheyrandi álagi á náttúruna.

Mikilvægt er að nýir áfangastaðir séu í stakk búnir til að taka á móti ferðamönnum hvað innviði varðar, s.s. göngustíga og upplýsingar.

Hugsanlega er þörf fyrir nýja skála á hálendinu en það þarf að skoða í samhengi við ný ferðamannasvæði og hafa í huga að dagleiðir fyrir gangandi og hestamenn séu hæfilega langar. Mikilvægt er að tryggja rekstrargrundvöll núverandi og nýrra skálasvæða.

Mikilvægt er að halda áfram uppbyggingu nýrra gönguleiða til að dreifa göngufólki víðar um svæðið og má þar horfa til leiða sem nefndar voru í rammaskipulagi Suðurlandis s.s. Tindfjöll og Foss-Álftavatn. Þá þarf að huga að viðhaldi reiðleiða og áningarstaða fyrir hestamenn. Einnig upplýsingagjöf almennt fyrir ferðamenn. Undanfarin sumur hefur Vatnajökulsþjóðgarður haft landvörð í Hálendismiðstöðinni

⁴ (Ferðamálastofa 2016).

⁵ (Greiningardeild Arion banka 2016).

Hrauneyjum. Æskilegt er að sá landvörður veiti jafnframt upplýsingar um Suðurhálandið, og e.t.v. fleiri svæði, og sé jafnvel sameiginlegur starfsmaður þjóðgarðsins og Friðlands að Fjallabaki.

Í byggðahluta sveitarfélagsins þarf að huga að eflingu þjónustu á sviði ferðamála og fjölga afþreying-armöguleikum til að ferðamenn stoppi lengur. Umferð hefur aukist verulega sbr. umferðartalningar Vegagerðarinnar og kannanir fjölmargra aðila. Auk þess eykst stöðugt sá fjöldi ferðamanna sem fer um Suðurland utan háannatíma, m.a. eru norðurljósaferðir vinsælar og dagsferðir úr Reykjavík. Ýmsir áhugaverðir staðir eru á láglandinu sem mætti nýta í samráði við landeigendur. Þessir staðir eru t.d. Þykkvibær, Oddi, Keldur og Gunnarsholt á Rangárvöllum, manngerðir hellar o.fl. Þessa staði er hægt að heimsækja árið um kring og getur því nýst vetrarferðamennsku, jafnt sem yfir sumarið. Ekki þarf að byggja alls staðar upp þjónustu, þó æskilegt sé að hafa bílaplön, salerni og sérstaklega upplýsingar um viðkomandi staði. Núverandi og ný verslunar- og þjónustusvæði skulu taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar í kafla 2.1, eftir því sem við á. Ganga skal vel frá mannvirkjum og allur frágangur og umgengni taki mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd bygginga skal falla sem best að nánasta umhverfi. Ganga þarf vel frá lögnum, s.s. frárennsli, og tryggja gott aðgengi til tæmingar rotþróa. Fráveita skal vera í samræmi við reglugerð nr. 798/1999 með síðari breytingum. Stuðlað verði að nýjum og fjölbreyttari atvinnutækifærum í dreifbýli á sviði verslunar og þjónustu og er gert ráð fyrir að svæðin geti eflst.

Hér á eftir er yfirlit yfir staði í flokki verslunar- og þjónustusvæða í sveitarfélaginu og tilgreint hvers konar starfsemi fer fram á þeim. Á landbúnaðarsvæðum er einnig heimilt að starfrækja þjónustu fyrir ferðamenn sbr. kafla 2.3.1.

Verslunar- og þjónustusvæði				
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Fjöldi gisti-pláss	Fjöldi gisti-pláss heimild
VP1	Ægissíða	Á svæðinu er rekin ferðatengd þjónusta þ.m.t. gistiaðstaða í smáhýsum. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 2 ha.	30	50
VP2	Landvegamót	Verslun og bensínsala við vegamót Landveggar og Suðurlandsveggar. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 1 ha.	0	0
VP3	River-hótel	Ferðþjónusta Ægissíðu. Hótel- og þjónustulóðir, m.a. í tengslum við veiði í Ytri-Rangá. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu á gistingu og veitingaþjónustu. Stærð svæðis er um 3 ha.	44	60
VP4	Brúarlundur	Félagsheimili í Landsveit, í landi Minni-Valla. Aðstaða fyrir hestahópa og ættarmót. Gert er ráð fyrir gistingu og veitingaþjónustu. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 1 ha.	30	30
VP5	Leirubakki	Hótel og veitingasala, hestaferðir, safn og tjaldsvæði. Svæðið er deiliskipulagt og er gert ráð fyrir stækkun hótelsins. Stærð svæðis er um 6 ha.	80	120
VP6	Uxahryggur	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir uppbyggingu í tengslum við ferðþjónustu, s.s. gistingu. Stærð svæðis er um 3 ha.	10	10
VP7	Galtalækjarskógur	Á staðnum er gistiaðstaða og tjaldsvæði. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 17 ha.	20	40
VP8	Árbæjarhellir II	Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir byggingu allt að 10 gestahúsa og fjögurra húsa fyrir veitinga- og gistiheimili. Heildarbyggingarmagn er allt að 2.000 m ² . Stærð svæðis er um 3 ha.	0	80
VP9	Stokkalækur	Ferðþjónustubýli með gistingu fyrir 16 manns og veitingasölu. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er um 2 ha.	16	16
VP10	Hótel Rangá	Hótel á bökkum Eystri-Rangár og húsnæði fyrir starfsfólk. Gisting fyrir um 125 manns. Í deiliskipulagi er gert ráð fyrir	125	150

		frekari uppbyggingu á þjónustu. Stærð svæðis er allt að 5 ha.		
VÞ11	Ármót	Hestatengt ferðapjónustubýli með gisti- og veitingaaðstöðu. Ekkert deiliskipulag í gildi. Stærð svæðis er allt að 2 ha.	15	20
VÞ13	Heysholt	Gisting og veitingasala. Svæðið er deiliskipulagt og er gert ráð frekari uppbyggingu á gistingu, verslun, þjónustu og frístundahúsum. Stærð svæðis er um 10 ha.	10	200
VÞ16	Hafrafell	Þjónustumiðstöð við hálandisjaðarinn sem m.a. byggir á góðu aðgengi að hálandinu yfir vetrartímann. Gert ráð fyrir gistingu í húsum, veitingasölu og aðstöðu fyrir þjónustu- og eftirlitsaðila. Svæðið er óbyggt og ekkert deiliskipulag í gildi. Staðsetning svæðisins er ónákvæm. Stærð svæðis er allt að 5 ha.	0	50
VÞ23	Hótel Vos	Hótel í Norður-Nýjabæ. Á hótelinu eru 18 herbergi með gistingu fyrir allt að 55 gesti, einnig aðstaða fyrir veitingasölu. Stærð svæðis er um 1 ha.	55	55
VÞ24	Hótel Lækur	Hótel á Hróarslæk. Gisting er fyrir um 60 manns. Gert ráð fyrir veitinga- og gistiþjónustu fyrir allt að 140 gesti og aðstöðu fyrir starfsfólk. Heimilt að hafa fasta búsetu/íbúðir innan svæðis. Stærð svæðis um 10 ha.	60	140
VÞ25	Svínhagi	Gert er ráð fyrir gistingu í smáhúsum fyrir allt að 20 gesti og þjónustu við gesti á lóðum SH16 og SH18. Stærð svæðis er allt að 5 ha.	0	20
VÞ26	Hagi	Gert er ráð fyrir aðstöðu fyrir ráðstefnuhald, gistingu og veitingasölu. Einnig gistingu í allt að 10 gestahúsum. Gert er ráð fyrir gistingu fyrir allt að 40 manns. Stærð svæðis er um 2 ha.	0	40
VÞ27	Svínhagi	Á lóð L7A úr landi Svínhaga er heimilt að byggja allt að 8 gestahús fyrir ferðamenn. Gert er ráð fyrir gistingu fyrir allt að 30 manns. Stærð svæðis er um 4 ha.	0	30
VÞ28	Svínhagi L6A	Gert ráð fyrir íbúð- og þjónustuhúsi og allt að 6 gestahúsum. Gisting fyrir allt að 25 manns. Stærð svæðis er um 3 ha.	0	25
VÞ29	Svínhagi land	Gert er ráð fyrir gistiheimili/hóтели, gestahúsum og aðstöðu starfsmanna. Gisting fyrir allt að 50 manns. Stærð svæðis er um 5 ha.	0	50
VÞ30	Fjarkaland	Gert ráð fyrir íbúð og þjónustuhúsi og allt að 6 gestahúsum. Gisting fyrir allt að 25 manns. Stærð svæðis er um 3 ha.	4	25
VÞ31	Lyngás	Gert ráð fyrir gistiheimili/hóтели og gestahúsum. Gisting fyrir allt að 30 manns. Stærð svæðis er um 5 ha.	0	30
VÞ32	Vesturhlíð – úr landi Haga	Gert ráð fyrir um 6 íbúðum ásamt annarri þjónustutengdri starfsemi í tengslum við hestatengda ferðapjónustu. Gisting fyrir allt að 20 manns. Stærð svæðis er um 4 ha.	0	20
Samtals			499	1261

2.3.5 Samfélagsþjónusta

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er svæði fyrir samfélagsþjónustu skilgreint sem „svæði fyrir stofnanir og fyrirtæki sem óháð eignaraðild veita almenna þjónustu við samfélagið, svo sem menntastofnanir, heilbrigðisstofnanir, menningarstofnanir, félagslegar stofnanir, trúarstofnanir og aðrar þjónustustofnanir ríkis, sveitarfélaga eða annarra aðila“.

Stefna:

- **Stuðlað verði að betri þjónustu við íbúa til að renna styrkari stoðum undir byggð á svæðinu.**
- **Starfsemi núverandi þjónustustofnana verði eflid.**
- **Efla starfsemi menningar og fræða.**

Leiðir:

- *Vel verði búið að söfnum og menningarstofnunum og sá auður sem í þeim felst nýttur til að laða að gesti og miðla þekkingu um sögu og menningu svæðisins.*
- *Efla starfsemi í Gunnarsholti á sviði rannsókna, fræða og þekkingar.*
- *Efla Odda á Rangárvöllum sem fræða- og þekkingarsetur.*

Margar þjónustustofnanir í dreifbýli eru háðar sérstökum skilyrðum í lögum eða samningum, s.s. sóknarkirkjur, félagsheimili og skólar. Stefnt er að því að Gunnarsholt eflist enn frekar sem rannsókn- og þekkingarsetur, m.a. í tengslum við landgræðsluskóla Sameinuðu þjóðanna sem þar er starfræktur. Ennfremur er gert ráð fyrir að Oddi styrkist sem fræða- og þekkingarsetur sem byggir m.a. á sögu og minjum sem tengist staðnum.

Svæði fyrir samfélagsþjónustu skulu taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar í kafla 2.1, eftir því sem við á. Heimilt er að bæta aðkomu og byggja upplýsinga og þjónustuaðstöðu og einnig að byggja t.d. safnaðarheimili við kirkjur. Ganga skal vel frá mannvirkjum og allur frágangur og umgengni taka mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd nýrra bygginga skal falla sem best að öðrum húsum og nánasta umhverfi. Taka skil tillit til verndarákvæða og eftir atvikum vinna húsakönnun í tengslum við deili-skipulag. Ganga þarf vel frá lögnum s.s. frárennsli og tryggja gott aðgengi til tæmingar rotþróa.

Í Rangárþingi ytra eru eftirtaldar þjónustustofnanir:

Samfélagsþjónusta		
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing
S1	Oddakirkja	Kirkja og kirkjugarður. Stærð svæðis er um 1 ha.
S2	Keldur	Kirkja og kirkjugarður. Keldnabærinn hefur verið í vörslu Þjóðminjasafns frá 1947. Hann var friðaður árið 1990 skv. 36. gr. Þjóðminjalaga ásamt Keldnakirkju, sem var reist árið 1875. Stærð svæðis er um 1 ha.
S3	Árbæjarkirkja	Kirkja og kirkjugarður. Kirkjan var byggð árið 1887, friðuð árið 1990 skv. Þjóðminjalögum. Stærð svæðis er um 1 ha.
S4	Laugalandsskóli	Skóli, íþróttahús, sundlaug, leikskóli og starfsmannaíbúðir. Einnig tjaldsvæði á sumrin. Stærð svæðis er um 5 ha.
S5	Marteinstungukirkja	Kirkja og kirkjugarður. Marteinstungukirkja var byggð árið 1896. Kirkjan var friðuð árið 1990 skv. Þjóðminjalögum. Stærð svæðis er um 1 ha.
S6	Hagakirkja	Kirkja og kirkjugarður. Hagakirkja var byggð árið 1891. Kirkjan var friðuð árið 1990 skv. Þjóðminjalögum. Stærð svæðis er um 1 ha.
S7	Skarðskirkja	Kirkja, safnaðarheimili og kirkjugarður. Skarðskirkja var byggð árið 1936. Stærð svæðis er um 1 ha.
S8	Gunnarsholt	Skrifstofur Landgræðslu ríkisins, lagersvæði, fræverkunarstöð, Sagnagarður og Háskólasetur. Stærð svæðis er um 20 ha.
S9	Hábæjarkirkja	Hábæjarkirkja og kirkjugarður í Þykkvabæ. Stærð svæðis er um 1 ha.
S10	Íþróttahúsið Þykkvabæ	Íþróttahús og leiksvæði, tjaldsvæði. Stærð svæðis er um 1 ha.

2.3.6 Íþróttasvæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er svæði fyrir íþróttaaðstöðu skilgreint sem „svæði fyrir landfreka íþróttaaðstöðu aðra en þá sem þjónar tilteknu hverfi, svo sem skeiðvelli og hesthúsabyggð, akstursíþróttasvæði, skotæfingasvæði, golfvelli og stærri íþróttamiðstöðvar“.

Stefna:

- **Leitast verði við að byggja upp fjölbreytta íþróttaaðstöðu í sveitarfélaginu.**

Leiðir:

- *Stuðlað verði að viðhaldi og góðri nýtingu á núverandi íþróttamannvirkjum.*
- *Íþróttamannvirkjum verði fjölgað ef þörf krefur.*
- *Aðstaða til íþróttaiðkana og útivistar verði eflað enn frekar.*

Í Rangárþingi ytra er einn golfvöllur og gert er ráð fyrir öðrum. Á nokkrum bæjum í sveitarfélaginu eru reiðvellir til einkanota og teljast þeir til landbúnaðarsvæða.

Eftirtalin íþróttasvæði eru í Rangárþingi ytra:

Íþróttasvæði			
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Jörð
Íþ1	Strandarvöllur	Golfvöllur (18 holu) og aðstöðuhús þar sem m.a. er veitingasala. Heimilt er að stækka völlinn og fjölga húsum sem tengjast starfsemiinni. Stærð svæðis er um 91 ha.	Strönd
Íþ2	Skotæfingarsvæði	Skotæfingarsvæði þar sem byggð hefur verið upp aðstaða skv. deiliskipulagi. Heimiluð er frekari uppbygging og stækkun bygginga í tengslum við starfsemiina. Stærð svæðisins er um 50 ha.	Geitasandur
Íþ3	Golfvöllur	Gert er ráð fyrir gerð golfvallar. Völlurinn verður á hrauni, vallarsvæðið verður allt uppgrætt. Heimilt að byggja þjónustuhús í tengslum við starfsemiina. Stærð svæðis er um 40 ha.	Jarlsstaðir

2.3.7 Iðnaðarsvæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er iðnaðarsvæði skilgreint sem „svæði fyrir umfangsmikla iðnaðarstarfsemi eða starfsemi sem er talin geta haft mengun í för með sér, svo sem verksmiðjur, virkjanir, þ.m.t. vatnsfallsvirkjanir, jarðhitavirkjanir, sjávarfallavirkjanir og vindmyllur, tengivirki, veitustöðvar, skólþælu- og hreinsistöðvar, endurvinnslustöðvar, brennslustöðvar, förgunarstöðvar, sorpurðunar-svæði, flokkunarmiðstöðvar og birgðastöðvar fyrir mengandi efni“.

Stefna:

- **Skapa ákjósanleg skilyrði fyrir nýja atvinnustarfsemi, s.s. framleiðslu- og matvælaíðnað samhliða því að styrkja þá starfsemi sem fyrir er.**
- **Unnið verði að umbótum í sorphirðumálum, m.a. með meiri flokkun sorps, endurvinnslu og endurnýtingu. Samvinna verði áfram við nágrennasveitarfélög í sorpmálum.**
- **Umfang og staðsetning starfsemi sem getur haft mengun í för með sér verður vandlega ígrunduð m.t.t. áhrifa á byggð og náttúru.**
- **Unnið verður að uppbyggingu iðnaðarsvæða til að renna styrkari stoðum undir byggð á svæðinu.**
- **Rannsóknir á jarðhita og annarri orkunýtingu verði eflaðar.**
- **Heimiluð er bygging vindrafstöðva allt að 100 m hárra, að uppfylltum ákveðnum skilyrðum.**

Leiðir:

- *Skilgreind verða iðnaðarsvæði sem nýta raforku sem framleidd er á svæðinu.*
- *Ekki verður virkjað á svæðum sem hafa mikið verndargildi.*
- *Sveitarfélagið vinnur áfram að hagkvæmustu lausnum í sorpmálum og stuðlar að frekari flokkun og endurnýtingu sorps.*
- *Íbúum verði gert auðveldara fyrir með flokkun sorps og lögð áhersla á jarðgerð lífræns úrgangs samhliða fræðslu til íbúa um hvernig hægt sé að lágmarka myndun úrgangs.*
- *Sorpgámum verði komið fyrir á helstu ferðamannastöðum. Ástand gámasvæða verði bætt.*
- *Ný iðnaðarsvæði verði í sem mestri sátt við umhverfið.*
- *Unnið verður með hlutaðeigandi stofnunum, s.s. á sviði heilbrigðiseftirlits, þegar fjallað er um mengandi starfsemi, m.a. vegna fráveitu, hljóð- eða lyktarmengunar.*

Rangárþing ytra er aðili að Sorpstöð Suðurlands sem er byggðasamlag flestra sveitarfélaga á Suðurlandi. Unnin hefur verið svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs og er stefna um sorpförgun háð útfærslu svæðisáætlunarinnar. Stefnt er að því að flokka og endurvinna sorp eins og kostur er og leitast við að minnka flutningskostnað og magn þess sorps sem þarf að urða, í anda staðardagskrár 21. Íbúar flokka sorp sem er hirt reglulega frá hverju heimili. Flokkunarstöð er á Strönd og staðbundnar gámastöðvar eru í sveitarfélaginu og þar er möguleiki á flokkun sorps í gáma.

Í tengslum við endurskoðun aðalskipulagsins lét sveitarfélagið vinna skýrslu fyrir nýtingu vindorku í Rangárþingi ytra. Í köflum 2 og 3 í skýrslunni eru settar fram viðmiðanir og skilmálar sem nýtast sveitarfélagi og framkvæmdaaðilum við undirbúning vindorkuverkefna. Heimilt veður að vinna orku til staðbundinnar notkunar og eftir atvikum takmarkaðrar sölu í samræmi við stakar framkvæmir, kafli 2.3.8.

Á iðnaðarsvæðum er heimilt að reisa 1-10 vindrafstöðvar sem eru í a.m.k. 1 km fjarlægð frá byggð. Uppsett afl getur verið allt að 10 MW og hæð allt að 50 m. Einnig er heimilt að reisa allt að 100 m háar vindrafstöðvar sem eru í a.m.k. 2 km fjarlægð frá byggð. Uppsett afl yfir 10 MW. Ávallt skal vinna deiliskipulag fyrir vindrafstöðvar á iðnaðarsvæðum, þær eru tilkynningarskyldar til Skipulagsstofnunar og ef framleiðsla þeirra fer yfir 10 MW skal vinna umhverfismat og taka tillit til laga um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011. Lagt skal mat á staðsetningu vindrafstöðva í hverju tilfelli fyrir sig. Meðal annars þarf að taka tillit til fjarlægðar frá byggð, landamerkjum, sýnileika, hljóðvistar o.fl. þátta sbr. stefnumótunina (Birta Kristín Helgadóttir og Eva Dís Þórðardóttir 2017).

Tafla 2. Mismunandi heimildir fyrir byggingu vindrafstöðva.

Landnotkun	Turnhæð	Uppsett afl	Fjöldi	Skipulagsferli	Athugasemdir
Stök framkvæmd, óbyggð svæði, verndarsvæði, landbúnaðarsvæði	Allt að 20 m	Allt að 2 MW	1	Deiliskipulag, tilkynningarskyld til sveitarfélags.	Lágmarksfjarlægð frá byggð er 300 m. Heimilt að byggja nær eigin íbúðarhúsi.
Iðnaðarsvæði	Allt að 50 m	Allt að 10 MW	1-10	Deiliskipulag, tilkynningarskyld til skipulagsstofnunar	A.m.k. 1 km fjarlægð frá byggð.
Iðnaðarsvæði	Allt að 100 m	Yfir 10 MW	1+	Umhverfismat, rammaáætlun og deiliskipulag.	A.m.k. 2 km fjarlægð frá byggð.

Miðlunarlón nokkurra virkjana eru að hluta til á Landmannafrétti, þ.e. Hrauneyjalón, Krókslón, Þórisvatn og Sultartangalón. Í neðri hluta Þjórsár er í undirbúningi vinna við byggingu Hvammsvirkjunar þar sem Þjórsá verður stífluð á móts við Skarðsfjall.

Vatnsaflsvirkjanir allt að 200 kW, minni vindrafstöðvar, spennistöðvar og dælumannvirki upp að ákveðinni stærð, eru heimilaðar á landbúnaðarlandi og óbyggðum svæðum í byggð sbr. ákvæði í kafla 2.3.8.

Iðnaðarsvæði í sveitarfélaginu eru eftirtalin:

Iðnaðarsvæði			
Nr.	Heiti	Lýsing	Jarðir
11	Strönd	Urðunarsvæði og mannvirki fyrir flokkun sorps og jarðgerð. Hluti svæðisins er ætlaður fyrir orkufrekan iðnað sem hefur litla mengun í för með sér. Hugsanlega verður svæðið nýtt að hluta til sem geymslusvæði vinnuvéla/tækja. Stærð svæðisins er um 83 ha.	Strönd
12	Geitasandur	Svæði ætlað fyrir iðnað s.s. gagnaver eða annan iðnað sem ekki hefur mikla lyktarmengun í för með sér. Stærð svæðis er um 6 ha.	Geitasandur
13	Rauðalækur	Á staðnum er starfrækt bílaverkstæði og söðlasmíðaverkstæði. Stærð svæðis er um 2 ha.	Rauðalækur
14	Gámavöllur	Gámavöllur við Ásveg. Stærð svæðis er um 1 ha.	Meiri-Tunga

15	Dæluhús hitaveitu	Dæluhús Veitna. Stærð svæðis er um 1 ha.	Laugaland
17	Kaldárholt	Borholta hitaveitu, dælustöð og miðlunartankur Veitna. Stærð svæðis er um 0,5 ha.	Kaldárholt
19	Laugar	Fiskeldisstöð. Gert er ráð fyrir áframhaldandi starfsemi. Umfang starfsemi og nánari útfærsla og skilmálar verða sett í deiliskipulagi. Stærð svæðis er um 6 ha.	Vindás og Flagbjarnarholt
110	Hvammsvirkjun	<p>Aðalstífla og inntak Hvammsvirkjunar verða ofan við Veiðey, stöðvarhús og tengivirki í landi Skarðs. Stærð miðlunarlóns, Hagalóns, er um 4,0 km² miðað við lónshæð í 116 m.y.s. Ráðgert er að raforka frá virkjuninni tengist inn á Búrfellslínu 1. Uppsett afl um 95 MW. Göngu- og reiðleið verður um stíflu Hvammsvirkjunar, ofan Viðeyjar.</p> <p>Framkvæmdin samanstendur af stíflumannvirkjum, inntakslóni, lokuvirkjum, fiskvegum, aðrennslisskurði, inntaksvirki, niðurgröfnum aðrennslispípum, stöðvarhúsi, sveifluþró, aðkomugöngum, frárennslisgöngum, frárennslisskurði, tengivirki og færslu á núverandi háspennulínu. Sunnan Þjórsár verða fiskistigi og seiðafleyta. Stöðvarhús verður að mestu niðurgrafið en mun standa um 5 m yfir aðliggjandi landi. Aðrennslispípur verða grafnar í rás og hular með fyllingarefni.</p> <p>Mat á umhverfisáhrifum Hvammsvirkjunar liggur fyrir. Mótvægisáðgerðir skv. matsskýrslu eru eftirtaldar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Draga úr sýnileika mannvirkja frá ferðaleiðum. - Tryggja að möguleikar til útivistar minnki ekki á framkvæmdatíma, þ.e. með göngu- og reiðleiðum. - Mannvirki verði látlaus en áhugaverð. - Áferð og litur steinsteypra mannvirkja falli vel að umhverfi. - Takmarka sýn að mannvirkjum með gróðri. - Stífla og stíflugarðar verði klædd upp loftmegin þar sem það á við. - Brjóta upp einsleitt útlit stíflugarða með landmótun. - Styrkja strandsvæði, tanga og nes sem standa út í Hagalón. - Forma haugsvæði þannig að þau falli vel að landi. - Nýta svarðlag af framkvæmdasvæði við lokafrágang og/eða viðhalda grenndargróðri. - Græða upp uppblásturssvæði og haugsvæði. - Rækta trjágróður á völdum stöðum á framkvæmdasvæði. - Tryggja lámarksrennsli 10 m³/s í farvegi Þjórsár frá stíflu að frárennslisskurði virkjunar neðan Ölmóðseyjar. - Endurheimta votlendi á Suðurlandi. <p>Unnið er að gerð deiliskipulags fyrir virkjunina. Stærð svæðis er um 43 ha.</p>	Hvammur, Skarð og Yrjar. Einnig nokkrar jarðir í Skeiða- og Gnúpverjahreppi.
111	Fellsmúli	Fiskeldisstöð. Gert er ráð fyrir áframhaldandi starfsemi. Í deiliskipulagi svæðisins er gert ráð fyrir ársframleiðslu um 350 tonn. Skv. niðurstöðu Skip.st. dags. 8. sept 2015, er framleiðslan ekki matsskyld framkvæmd. Stærð svæðis er um 1 ha.	Fellsmúli
112	Stóri-Klofi	Borhola hitaveitu og dæluhús. Stærð svæðis er um 0,5 ha.	Stóri-Klofi
113	Gunnarsholt	Svæði sem er að hluta til ætlað fyrir orkufrekan iðnað sem hefur litla mengun í för með sér, s.s. netþjónabú. Einnig er gert ráð fyrir að endurgera virkjun í Hróarslæk. Stærð svæðisins er um 22 ha.	Gunnarsholt
114	Dæluhús hitaveitu	Dæluhús hitaveitu. Stærð svæðis er um 0,5 ha.	Ketilhúshagi
115	Fiskeldisstöð	Fiskeldisstöð. Gert er ráð fyrir áframhaldandi starfsemi. Umfang starfsemi og nánari útfærsla og skilmálar verða sett í deiliskipulagi. Skv. niðurstöðu Skip.st. dags. 8. feb. 2012, er framleiðslan ekki matsskyld framkvæmd. Stærð svæðisins er allt að 5 ha.	Galtalækur

116	Steypustöð	Á svæðinu er gert ráð fyrir steypustöð. Stærð svæðis er allt að 5 ha.	Jarlsstaðir
117	Vindrafstöð	Tvær vindrafstöðvar. Hæð allt að 55 m að miðju hverfils, uppsett afl um 1,9 MW. Stærð svæðis er um 1 ha.	Hábær
118	Ísakot	Stífla, yfirfall og varnargarðar tengdir Búrfellsvirkjun. Einnig stífla í farvegi Þjórsár við Klofaey. Stærð svæðis er um 1 ha.	Afréttur
119	Yfirfall Sultartangalóns	Yfirfall, stíflur og leiðigarðar Sultartangalóns. Stærð svæðis er um 1 ha.	Afréttur
120	Yfirfall Krókslóns	Yfirfall, stíflur og leiðigarðar Krókslóns. Stærð svæðis er um 1 ha.	Afréttur
121	Þykkvibær	Kartöfluverksmiðja og athafnasvæðið hennar. Gert er ráð fyrir áframhaldandi starfsemi og frekari uppbyggingu. Stærð svæðis er um 5 ha.	Þykkvibær
122	Gámavöllur	Gámavöllur í Þykkvabæ. Stærð svæðis er um 1 ha.	Norður-Nýibær
123	Tengivirki Búðarháslínu	Á svæðinu er gert ráð fyrir tengivirki fyrir Búðarháslínu 1. Reiknað er með að Sprengisandslína tengist í tengivirkið. Stærð svæðis er um 1 ha.	Afréttur
124	Geitasandur	Svæði fyrir alifugla eða aðra starfsemi sem kann að hafa lyktarmengun í för með sér. Umfang starfsemi og nánari útfærsla og skilmálar verða sett í deiliskipulagi. Stærð svæðis er um 6 ha.	Geitasandur
	Sultartangalón	Sultartangalón og stífla, er að hluta til í Rangárþingi ytra. Lónið er 20 km ² .	Afréttur
	Sporðöldulón	Stífla sem beinir frávatni Hrauneyjafossvirkjunar úr farvegi Tungnaár í Sporðöldulón. Stíflan er einnig í Ásahreppi.	Afréttur
	Hrauneyjalón	Hrauneyjalón er miðlunarlón Hrauneyjafossvirkjunar. Stærð lónsins er 9,0 km ² . Stífla Hrauneyjalóns er að stórum hluta í Rangárþingi ytra.	Afréttur
	Krókslón	Krókslón er miðlunarlón Sigölduvirkjunar. Stærð lónsins er 14 km ² . Stífla Krókslóns er að stórum hluta í Rangárþingi ytra.	Afréttur
	Þórisvatnsmiðlun	Þórisvatn. Orkumannvirki hafa verið byggð og er stærð Þórisvatns 92 km ² .	Afréttur

2.3.8 Stakar framkvæmdir

Í grein 4.3.1. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er fjallað um „Hvernig farið skuli með stakar skipulagskyldar framkvæmdir sem ekki er talin þörf á að afmarka sérstaka landnotkun fyrir, enda sé um að ræða framkvæmdir sem ekki eru taldar líklegar til að valda verulegum áhrifum á umhverfið. Hér er átt við smávirkanir, litlar spennistöðvar, minni háttar mannvirki, stök fjarskiptamöstur, stakar vindmyllur o.þ.h. Þetta getur einnig átt við um stök frístundahús, stök íbúðarhús og aðra mannvirkjagerð á landbúnaðarsvæðum án tengsla við búrekstur. Stefna um hvar eða við hvaða aðstæður framangreind mannvirkjagerð er heimil eða óheimil og aðrar skipulagsforsendur fyrir gerð deiliskipulags eða veitingu leyfa til framkvæmda“.

Nokkur ásókn er í að byggja stök mannvirki sem ekki tengjast beint þeirri landnotkun sem skilgreind er á viðkomandi svæði. Þetta á við um ýmiss konar uppbyggingu og atvinnustarfsemi sem oft styrkir þá starfsemi sem fyrir er, s.s. ferðaþjónustu eða landbúnað. Þá er ásókn í fasta búsetu í dreifbýli og byggingu stakra frístundahúsa, aðallega frá einstaklingum sem tengjast viðkomandi svæði á einn eða annan hátt eða sækjast eftir ábúð í dreifbýli til að sinna áhugamálum s.s. hestamennsku, skógrækt eða nálægð við náttúruna. Einnig á þetta við um fjarskiptamöstur, byggingu rafstöðva, þjónustu- og dvalarhúsa sem gerð eru til eftirlits eða vegna öryggismála.

Stefna:

- Stuðla að auknu öryggi íbúa og ferðafólks.

- **Styrkja byggð í sveitarfélaginu.**
- **Auka umhverfisvæna orkunýtingu.**
- **Stuðla að verndun lands og bættri umgengni um viðkvæm svæði.**

Leiðir:

- *Smávirðjanir verði nýttar við rekstur fjallaskála, fjarskiptamastra o.fl. til að forðast langar lagnir eða nýtingu díselrafstöðva.*
- *Auka möguleika íbúa til eigin orkuöflunar með uppsetningu smávirðjana.*
- *Auka möguleika á fjölbreyttari landnýtingu á landbúnaðarlandi með nýjum íbúum sem ekki starfa við landbúnað.*
- *Stuðla að bættri umgengni m.a. með uppsetningu upplýsingaskilta, salerna / áningarstaða við vegi, göngu- og reiðleiðir.*

Stakar framkvæmdir eru heimilar án þess að afmarka sérstaka landnotkun í aðalskipulagi, eins og nánar er lýst hér á eftir. Þetta gildir t.d. fyrir stök íbúðar- og frístundahús, þjónustuhús, fjarskiptamöstur og litlar virðjanir og vindrafstöðvar. Þá verður heimilt að útbúa áningarstaði, t.d. í tengslum við göngu- og reiðleiðir eða útsýnissvæði.

Heimilt er, að undangengnu deiliskipulagi eða grenndarkynningu, að veita leyfi fyrir byggingu stakra mannvirkja án þess að skilgreina sérstaklega breytta landnotkun í aðalskipulagi. Sækja skal um framkvæmdaleyfi þar sem það á við. Framkvæmdaraðili skal leggja fram til sveitarstjórnar afstöðumynd eða drög að deiliskipulagi þar sem fyrirhugaðri framkvæmd er lýst, til að hægt sé að taka afstöðu til hvort vinna skuli deiliskipulag eða leggja fram gögn til grenndarkynningar. Í hverju tilfelli verði lagt mat á líkleg áhrif á landslag, verndarsvæði, náttúru, minjar o.fl. Þá þarf að skoða sýnileika slíkra mannvirkja og meta mögulega hljóð- og lyktarmengun. Leitast skal við að staðsetja stök mannvirki þannig að þau falli að landi og skerði ekki víðerni. Í öllum tilfellum skal afla tilskilinna leyfa, s.s framkvæmda- eða byggingaleyfis frá sveitarstjórn.

Mannvirki skulu taka mið af stefnu um umhverfi og yfirbragð byggðar (kafla 2.1) eftir því sem við á:

- **Íbúðarhús og sumarhús.** Heimilt að reisa stök frístundahús, íbúðarhús ásamt gestahúsi, geymslu og/eða skemmu. Almennt skulu ný hús reist í nágrenni núverandi byggðar og/eða veitukerfa s.s. vega, til að nýta sem best það þjónustukerfi sem fyrir er. Þar sem byggð eru stök hús fjær núverandi byggð er áhersla á góða tengingu við veitukerfi s.s. núverandi vegakerfi. Ný íbúðarhús skulu að jafnaði ekki vera lengra frá stofn-, tengi- eða héraðsvegum en 2000 m. Halda skal í dreifbýlisyfirbragð sveitarfélags, sbr. kafla 2.1.1. Forðast skal að byggja á landi, sem ætla má að sé mjög gott til akuryrkju, sbr. kafla 2.3.1. Byggingar skulu að jafnaði reistar utan verndarsvæða. Ekki er heimilt að byggja frístunda- eða íbúðarhús á óbyggðum svæðum eða strandsvæðum.
 - Stök íbúðarhús sem ekki tengjast búrekstri skulu að jafnaði reist á rúmgóðum lóðum/landspildum, m.a. til að auka möguleika á áhugabúskap í smáum stíl (sjá kafla 2.3.1).
 - Stök frístundahús skulu að jafnaði vera á 0,5 – 1 ha lóðum.
- **Fjarskiptamöstur í byggð og á hálendi.** Heimilt er að reisa allt að 20 m há möstur ásamt allt að 20 m² aðstöðuhúsi, lögnum og vegum að þeim. Gert er ráð fyrir að skoðað verði í hverju tilfelli fyrir sig hvort og þá hvar fjarskiptamöstur verða heimiluð. Meðal annars verður tekið tillit til hljóðvistar og fjarlægðar frá landamerkjum, öðrum mannvirkjum, sýnileika og áhrifa á náttúru og landslag.
- **Litlar virðjanir í byggð og á hálendi.** Heimilt er að reisa litlar virðjanir ásamt allt að 20 m² aðstöðuhúsi, lögnum og vegi að virðjuninni. Gert er ráð fyrir að skoðað verði í hverju tilfelli fyrir sig hvort og þá hvar virðjanir verða heimilaðar. Meðal annars verður tekið tillit til hljóðvistar og fjarlægðar frá landamerkjum, öðrum mannvirkjum, sýnileika og áhrifa á náttúru og landslag. Vindrafstöðvar verða þó aldrei heimilaðar innan þéttbýlis né á frístundasvæðum.
 - Heimilt er að reisa eina vindrafstöð á landbúnaðarlandi, óbyggðum svæðum og verndarsvæðum. Hæð getur verið allt að 20 m miðað við miðju hverfils, uppsett orkuvinnsla allt að 2 MW. Lágmarksfjarlægð frá byggð er 300 m. Heimilt er að byggja nær eigin íbúðarhúsi.

- Vatnsaflsvirkjanir í tengslum við þjónustustarfsemi s.s. til að sjá stökum húsum eða fjarskiptasendum fyrir umhverfisvænni raforku. Stærð getur verið allt að 200 kW.
- Heimilt er að reisa örvirkjanir (allt að 100 kW) í tengslum við staðbundna nýtingu, fjarri almennum veituleiðum s.s. til að sjá farskiptasendum fyrir orku.
- Sólarsellur, þó aldrei stærri að flatarmáli en 250 m².
- **Heitt vatn.** Heimilt er að virkja heitt vatn í byggð og á hálendi (borholur), allt að 2.500 kW enda sé um einkaveitur að ræða.
- **Kalt vatn.** Heimilt er að nýta kalt vatn (borholur) til einkanota í byggð og á hálendi, þar sem ekki er um eftirlitsskylda starfsemi að ræða, sbr. 12. gr. reglugerðar um neysluvatn nr. 536/2001.
- **Veitumannvirki í byggð.** Heimilt er að reisa t.d. spennistöðvar og dæluhús fyrir vatns- og hitaveitu. Stærð bygginga getur verið allt að 20 m².
- **Þjónustuhús og kynningaraðstaða.** Heimilt er að gera áningarstaði við megin ferðaleiðir í byggð og á hálendi, s.s. göngu- og reiðleiðir og á áhugaverðum útsýnisstöðum. Á slíkum stöðum er heimilt að setja upp upplýsingaskilti og byggja allt að 20 m² þjónustuhús sem getur t.d. verið snyrtiaðstaða og/eða aðstaða fyrir eftirlitsaðila. Heimilt er að vera með áningarhólf fyrir hesta á hentugum stöðum í tengslum við reiðleiðir. Undir þetta falla einnig neyðarskýli á hálendi.

Að jafnaði skulu lóðir skilgreindar undir stök mannvirki. Lóðastærðir skulu taka mið af umfangi mannvirkis/framkvæmdar. Stærri landspildur (t.d. 20 ha og stærri) og eyðijarðir, sem liggja vel við samgöngum og/eða öðrum veituleiðum, kunna að verða endurbyggðar án þess að staðbundin atvinna, s.s. landbúnaður sé stundaður á þeim, enda sé landið áfram skilgreint sem landbúnaðarland.

Þar sem stök mannvirki eru byggð skal ganga vel frá mannvirkjum og nágrenni, allur frágangur og umgengni skal taka mið af umhverfinu. Útlit og ásýnd skal falla sem best að nánasta umhverfi (sbr. kafla 2.1). Ganga þarf vel frá lögnum s.s. frárennsli og tryggja gott aðgengi til tæmingar rotþróa.

Fyrir umfangsmeiri starfsemi skal skilgreina sérstaka landnotkun í aðalskipulagi.

2.3.9 Efnistöku- og efnislosunarsvæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru efnistöku- og efnislosunarsvæði skilgreind sem „svæði þar sem ráðgert er að taka, vinna eða losa jarðefni. Efnistökusvæði eru svæði á landi, í sjó, ám eða vötnum þar sem fram fer eða fyrirhuguð er efnistaka eða efnisvinnsla, svo sem malarnám, sandnám, grjótnám, gjallnám eða vikurnám. Efnislosunarsvæði eru svæði á landi, í sjó, ám eða vötnum þar sem fram fer eða fyrirhuguð er landfylling eða losun jarðefna, sem eru hrein og ómengduð, svo sem jarðefni sem til falla vegna byggingarframkvæmda“.

Stefna:

- Lögð er áhersla á nægt framboð efnistökusvæða og að þau séu í námunda við notkunarstað efnis.
- Efnistaka fer að jafnaði ekki fram á svæðum sem hafa sérstakt verndargildi, s.s. friðlýstum svæðum, svæðum á náttúruminjaskrá og hverfisverndarsvæðum.
- Efnistökusvæði skulu hafa framkvæmdaleyfi skv. lögum.
- Áhersla er á góða umgengni á nýtingartíma og vandaðan frágang við verklok.

Leiðir:

- Þau efnistökusvæði sem eru skilgreind í aðalskipulaginu eru til mismunandi nota og uppfylla fyrirhugaðar þarfir á skipulagstímanum.
- Við veitingu framkvæmdaleyfis verði sett skilyrði um skipulega nýtingu, góða umgengni og frágang að vinnslu lokinni.
- Á skipulagstímanum skal fylgja því eftir að öll efnistöku- og efnislosunarsvæði hafi framkvæmdaleyfi.
- Vanda skal umgengi á vinnslutíma og tryggja sem best að ekki verði fok frá námum. Námum sem nýttar eru yfir lengra tímabil skal lokað eftir því sem kostur er, milli þess sem þær eru nýttar.

Gerð er grein fyrir þeim svæðum þar sem efnistaka fer fram eða er fyrirhuguð. Áfram er gert ráð fyrir efnistöku á þeim svæðum sem þegar eru nýtt en einnig á nokkrum nýjum svæðum. Gert er ráð fyrir

ríflegum svæðum fyrir efnistöku til þess að hægt sé að nýta þá tegund efnis sem best hentar hverju sinni og til að draga úr því að aka þurfi langar leiðir með efni.

Flestar námur í sveitarfélaginu eru nýttar til vegagerðar, en einnig eru vikurnámur í Næfurholtslandi efst á Rangárvöllum og Landsveit. Gott burðarefni er vandfundið í einhverju magni og því eru námur margar en efnismagn fremur lítið. Námur, sem lenda utan væntanlegra lónstæða, við virkjanir í neðri hluta Þjórsár eru sýndar sem og fyrirhuguð haugsvæði. Í töflu hér á eftir er yfirlit yfir námur og haugsvæði á skipulagssvæðinu og getið er um líklegt efnismagn vinnanlegs efnis. Námurnar eru í vinnslu, nema annað sé tekið fram. Nokkrar námur á hálendinu eru nýttar í þágu orkuvinnslu. Gert er ráð fyrir þó nokkrum efnistökusvæðum á afréttum, eru þær hugsaðar til endurbóta á vegum. Efni hefur áður verið tekið til viðhalds vega á afrétti. Æskilegt er að nýta það efni sem best er fallið til vegagerðar, sem næst notkun- arstað og taka efni þar sem efnistaka hefur hvað minnst umhverfisáhrif. Námurnar eru flestar í eða við núverandi vegstæði til að lágmarka umhverfisáhrif. Námur verða einungis opnar á framkvæmdatíma og gengið frá þeim um leið og efnistöku lýkur. Ekki hefur verið metið hversu heppilegt efni til vegagerðar er á hverjum stað og því óvíst hvort að öll efnistökusvæðin verði nýtt. Mat á efnisþörf fer fram í tengslum við hönnun vega. Öll efnistaka á verndarsvæðum er tilkynningaskyld til Skipulagsstofnunar (flokkur B) í samræmi við lög um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 m.s.br.

Öll efnistökusvæði skulu hafa framkvæmdaleyfi sbr. reglugerð 772/2012. Heimilt er landeiganda að taka efni til eigin nota án þess að fá framkvæmdaleyfi eða náma sé skilgreind í aðalskipulagi.

Sveitarstjórn veitir framkvæmdaleyfi á grundvelli áætlunar um efnistöku eða til haugsetningar efnis. Framkvæmdaleyfi skal gefið út til tiltekins tíma þar sem gerð er grein fyrir stærð svæðis, vinnsludýpi, magni og gerð efnis sem heimilt er að nýta samkvæmt leyfinu. Þá skal koma fram vinnslutími og hvernig frágangi verði háttað við lok framkvæmda. Efnistaka úr ám verður einungis unnin í samráði við viðkomandi veiðifélög og þar til bæra eftirlitsaðila, s.s. Fiskistofu og Heilbrigðiseftirlit. Í einhverjum tilfellum getur átt við að vinna deiliskipulag fyrir efnistöku, s.s. vegna efnisvinnslu, aðstöðu á vinnslutíma og um frágang svæðis að vinnslu lokinni.

Heilbrigðiseftirlit Suðurlands veitir starfsleyfi fyrir vinnslu jarðefna, sbr. reglugerð nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnareftirlit.

Eftirfarandi reglur gilda um efnistöku:

- Þegar efnistökusvæði er valið þarf að líta á jarðefni sem auðlind og nýta efnið til þess sem það er best til fallið.
- Að efnistakan sé ekki á landi sem hefur hátt verndargildi. Taka skal tillit til jarðmyndana og vistkerfa sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013, einnig skal leitast við að haga mannvirkjum og framkvæmdum við ár og stöðuvötn þannig að sem minnst röskun verði á bökkum og næsta umhverfi vatnsins skv. 62. gr. laganna.
- Einnig skal taka tillit til þekktra fornminja. Efnistaka fari ekki nær friðlýstum fornminjum og öðrum merkjum minjum en 100 m og ekki nær öðrum minjum en 20 m.
- Að landslagsheildin þoli efnistöku án þess að heildarsvipmót hennar raskist.
- Að efnistökusvæði sé lítt sýnilegt frá fjölförnum stöðum, sérstaklega ef efnistökusvæðið verður opið í einhvern tíma.
- Að vegalengd frá efnistökusvæði að framkvæmdastað sé innan hóflegra marka.
- Áætlanir um efnistöku skulu vera í samræmi við skipulagsáætlanir og taka mið af þeim verndar- ákvæðum sem þar eru sett fram, s.s. vegna hverfisverndar, svæða á náttúruminjaskrá, friðlýstra svæða og friðlýstra fornminja.
- Við efnistöku úr árfarvegum skal þess gætt að hafa sem minnst áhrif á lífríki ána og valda ekki landbroti. Öll efnistaka nærri ám og vötnum skal unnin í samráði við veiðifélög. Efnistaka allt að 100 metrum frá bakka er háð leyfi Fiskistofu skv. 33 gr. laga um lax og silungsveiði nr. 61/2006.
- Gerð er krafa um góða umgengni, skipulögð vinnubrögð og snyrtilegan frágang að lokinni vinnslu.
- Landeigendum er heimil minniháttar efnistaka til eigin nota á sínum jörðum. Efnistakan skal ekki vera á náttúruverndarsvæðum né svæðum þar sem eru jarðminjar eða vistkerfi sem njóta verndar.

- Með umsókn um framkvæmdaleyfi skal leggja fram verkáætlun og tímasetta nýtingaráætlun ásamt afstöðumynd og áætlun um frágang að vinnslu lokinni.
- Við frágang efnistökusvæða verði leitast við að raskað svæði verði sem líkast aðliggjandi landi hvað snertir landslag og gróðurfar.
- Í námum sem eru innan friðlands, á svæðum á náttúruminjasrá, vatnsverndarsvæðum eða öðrum verndarsvæðum, er óheimilt að geyma olíur eða önnur mengandi efni. Við útgáfu framkvæmdaleyfis verði hugað að því hvort og þá hvaða takmarkanir þurfi að gilda um framkvæmdir og umgengni í námum. Hafa skal samráð við Umhverfisstofnun og eftir atvikum Heilbrigðiseftirlit.

Eftirfarandi yfirlit yfir efnistökusvæði er sett fram með fyrirvara um framkvæmdaleyfi, sem í fæstum tilvikum liggur fyrir:

Efnistökusvæði			
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Jörð
E1	Háfsnes	Sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Sameiginlegt land
E2	Þykkvabæjarfjara	Sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Sameiginlegt land
E3	Þykkvabæjarfjara	Sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Sameiginlegt land
E4	Þykkvabæjarfjara	Malarkenndur sandur, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Sameiginlegt land
E5	Fjarkastokkur	Malar og sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 1 ha.	Sameiginlegt land
E6	Hrafnatóftir syðri	Malar- og sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Hrafnatóftir 2
E7	Hrafnatóftir nyrðri	Malar- og sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Hrafnatóftir 2
E8	Ægissíðufoss	Malar- og sandnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 1 ha.	Hrafnatóftir
E9	Efri-Rauðilækur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 1 ha.	Efri-Rauðilækur
E10	Meiri-Tunga	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Meiri-Tunga
E11	Ásvegur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Meiri-Tunga
E12	Þjóðólfshegnanáma	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Þjóðólfshegn
E13	Kaldakinn	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Kaldakinn
E14	Hvammur	Bergnáma, efnismagn er allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Hvammur
E15	Hvammsgryfja	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Lýtingsstaðir
E16	Hvammsgryfja	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Lýtingsstaðir
E17	Gíslholt	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Gíslholt
E18	Kattholt	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Kambur
E19	Kaldárholtsnáma	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Kaldárholt
E20	Akbraut	Malar- og sandnáma, efnismagn allt að 190.000 m ³ . Stærð er um 21 ha.	Akbraut

E21	Lækur	Fokmoldarnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Lækur
E22	Lækur	Grjótnáma, efnismagn allt að 80.000 m ³ . Stærð er um 7 ha.	Lækur
E23	Lækur	Malar- og sandnáma, efnismagn allt að 150.000 m ³ . Stærð er um 3 ha.	Lækur
E24	Flagbjarnarholtseyrar	Malarnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Flagbjarnarholt
E25	Flagbjarnarholt	Jökulruðningur, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Laugar
E26	Varghóll	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Varghóll
E27	Mykjunes II	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Mykjunes II
E28	Hrólfstaðahellir	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Hrólfstaðahellir
E29	Lækjarbotnanáma	Bergnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Lækjarbotnar
E30	Minnivallanáma	Bergnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma í henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 1 ha.	Minnivellir
E31	Fellsmúlanáma	Bergnáma, efnismagn er allt að 500.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma í henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 2 ha.	Fellsmúli
E32	Skarðsfjall	Setnáma með skriðuefni, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma í henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 2 ha.	Skarð
E33	Skarð	Fokmoldarnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 3 ha.	Skarð
E34	Skarð	Fokmoldarnáma, efnismagn allt að 200.000 m ³ . Stærð er um 18 ha.	Skarð
E35	Klofanáma	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Klofi
E36	Galtalækur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Galtalækur
E37	Næfurholt	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Næfurholt
E38	Haukadalur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Haukadalur
E39	Selsund	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma í henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 2 ha.	Selsund
E40	Stórholtsnáma	Setnáma með möl, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Pingskálar
E41	Heiði	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Heiði
E42	Snjallsteinshöfði	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Snjallsteinshöfði
E43	Geldingalækur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Geldingalækur

E45	Hróarslækjargryfja	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Hróarslækur
E46	Keldur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma í henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 1 ha.	Keldur
E47	Stokkalækur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Stokkalækur
E48	Stokkalækur	Storkuberg, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Stokkalækur
E49	Geitasandur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Gunnarsholt
E50	Geitasandur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Gunnarsholt
E51	Geitasandur	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Stóra-Hof
E52	Strandasíki	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Lambhagi
E53	Oddavegur	Setnáma, efnismagn er 200.000-500.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Vindás
E54	Vestra-Fróðholt	Setnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Vestra-Fróðholt
E55	Þingskálar	Malar- og sandnáma, unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Þingskálar
E56	Svínhagi	Bergnáma, unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Svínhagi
E57	Merkurhraun	Bergnáma, unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Galtalækur II
E58	Jarlsstaðir	Berg- og hraunnáma, unnir verða allt að 45.000 m ³ . Að vinnslu lokinni verður gengið frá námu og hún grædd upp, í síðasta lagi árið 2020. Stærð er um 2 ha.	Jarlsstaðir
E59	Jarlsstaðir	Setnáma á bökkum Ytri-Rangár unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Jarlsstaðir
E68	Fossabrekkur	Vikurnáma. Efnismagn er yfir 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Afréttur
E69	Næfurholtsbjallar	Vikurnáma, efnismagn allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Afréttur
E70	Tungnaá	Sunnan ármóta Tungnaár og Köldukvíslar er fyllingar- og steypuefni. Mati á umhverfisáhrifum er lokið. Unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 5 ha.	Afréttur
E72	Sigalda	Grjótnáma. Mati á umhverfisáhrifum er lokið. Unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Afréttur
E73	Sigalda innri	Grjótnáma. Mati á umhverfisáhrifum er lokið. Unnir verða allt að 50.000 m ³ . Stærð er um 2 ha.	Afréttur
E75	Sölvahraun	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnis-taka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur
E76	Klofningar	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnis-taka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E77	Hestalda	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnis-taka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur

E78	Helliskvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E79	Krókagiljabrúnir	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E80	Sauðleysur	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E81	Sátubarn	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 5.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E82	Kringla	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E83	Dómadalur	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E84	Dómadalur	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E85	Norðurnámur	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E86	Jökulgilskvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E87	Kýlingar	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E88	Jökuldalarkvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E89	Reykjadalir	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 5.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E90	Blautakvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E91	Sléttafell	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 5.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E92	Vatnafjöll	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 5.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E93	Laufafell	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E94	Rangárbotnar	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E95	Rangárbotnar	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur

E96	Rangárhlíðar	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E97	Kerlingarfjöll	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E98	Langvíuhraun	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E99	Hungurfit	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E100	Ljósártangi	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E101	Álftaskarð	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E102	Brattháls	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E103	Mælifelssandur	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E104	Veðurháls	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E105	Mælifelssandur	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E106	Brennivínskvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E107	Fiská	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar.	Reynifell
E108	Hrafná	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan grannsvæðis vatnsverndar.	Hrapstaðir
E109	Foss	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan grannsvæðis vatnsverndar.	Foss
E110	Foss	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan grannsvæðis vatnsverndar.	Foss
E111	Hraunháls	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar.	Foss
E112	Hafrafell	Set- hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar.	Foss
E113	Hnausar	Hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur

E114	Hófsvað	Hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E115	Dyngjuskarð	Hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan Friðlands að Fjallabaki.	Afréttur
E116	Kambar	Setnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur
E117	Fossvatnakvísl	Malarnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ . Náman er innan svæðis á náttúruminjaskrá.	Afréttur
E118	Dreki	Setnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur
E119	Austurbotn	Setnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur
E120	Sigalda	Setnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur
E121	Sunnan Sigöldu	Hraunnáma, stærð er allt að 0,5 ha. Áætluð efnistaka er allt að 10.000 m ³ .	Afréttur

Efnislosunarsvæði

Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Jörð
E63	Hvammur	Haugsetning á framkvæmdatíma Hvammsvirkjunar. Efnismagn allt að 1.200.000 m ³ . Stærð er um 57 ha.	Hvammur
E64	Hvammur	Haugsetning á framkvæmdatíma Hvammsvirkjunar. Efnismagn allt að 100.000 m ³ . Stærð er um 5 ha.	Hvammur
E65	Skarð	Haugsetning á framkvæmdatíma Hvammsvirkjunar. Efnismagn allt að 1.600.000 m ³ . Stærð er um 62 ha.	Skarð
E66	Skarð	Haugsetning á framkvæmdatíma Hvammsvirkjunar. Efnismagn allt að 400.000 m ³ . Stærð er um 7 ha.	Skarð
E67	Skarð	Haugsetning á framkvæmdatíma Hvammsvirkjunar. Haugsett allt að 800.000 m ³ . Heimil er efnistaka allt að 200.000 m ³ . Stærð er um 34 ha.	Skarð og Yrjur

2.4 ÓBYGGÐ SVÆÐI EÐA SVÆÐI MEÐ TAKMÖRKUNUM

Fjallað er um óbyggð svæði (kafla 2.4.1), opin svæði (kafla 2.4.2), kirkjugarða og grafreiti (kafla 2.4.3), strandsvæði (kafla 2.4.4) og varúðarsvæði (kafla 2.4.5).

2.4.1 Óbyggð svæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru óbyggð svæði skilgreind sem „svæði þar sem ekki er gert ráð fyrir búsetu né atvinnustarfsemi, svo sem hálendi, heiðar og afréttir, að mestu án mannvirkja annarra en þeirra sem þjóna útivist, afréttarnotum, öryggismálum og fjarskiptum“.

Hálendissvæði sveitarfélagsins eru að miklu leyti skilgreind sem óbyggð svæði, auk svæða í ofanverðri byggðinni, s.s. eyðibygðir í ofanverðri Landsveit og á Rangárvöllum.

Stefna:

- Stuðlað verði að verndun og endurheimt gróðurfars.
- Landeigendum verði áfram tryggður nytja- og beitarréttur á afréttum.
- Bæta öryggi íbúa og ferðamanna.
- Umferð um hálendissvæði verði undir þölmörkum viðkvæmra svæða.

Leiðir:

- Heimilaðar eru ýmsar stakar framkvæmdi sbr. kafla 2.3.8. Þar á meðal bygging örvirkjana til að sjá farsímasendum fyrir umhverfissvænni raforku.
- Heimilaður er upprekstur á afrétti og aðrar þær nytjar sem landeigendur hafa haft af afréttum.
- Mörkuð verður langtímastefna um nýtingu lands og auðlinda í sátt við náttúruna.
- Áfram verður hófleg beit á afréttum og landnýting í samræmi við landgæði. Unnið verði að beitarrýringu í samráði við Landgræðslu ríkisins.
- Unnið verði að endurheimt landgæða m.a. með landgræðslu og skógrækt.
- Áfram verði unnið að skipulagi ferðaleiða og umferðar, m.a. í samvinnu við nágrannasveitarfélög og Umhverfisstofnun.

Landnotkunin óbyggð svæði er ríkjandi landnotkun á Landmanna- og Rangárvallaafreittum og fer víðast saman með mismunandi verndarsvæðum, s.s. náttúruvernd eða hverfisvernd. Óbyggð svæði í sveitarfélaginu eru í Þjórsárhrauni ofan Lækjarbotna, í Réttarnesi, Merkurhrauni, Flatahrauni og í Hekluhraunum á Rangárvöllum. Á þessum svæðum eru öll helstu vatnsverndarsvæðin í sveitarfélaginu. Á nokkrum stöðum eru áform um skógrækt. Þá er stór hluti Hekluskógasvæðisins innan óbyggðra svæða.

Beitarnot eru almennt heimil á óbyggðum svæðum, en beitarnýting á sér lengsta hefð á hálendinu. Dregið hefur úr beitarálagi á síðustu áratugum vegna breytinga á búskaparháttum og æskilegt er að létta enn frekar beit á vangrónum svæðum. Í samvinnu við Landgræðsluna er unnið að beitarráttum, uppgræðslu og/eða friðun á viðkvæmustu svæðum afréttanna.

Mikil umferð er um hálendið og tryggja verður að sú umferð ofbjóði ekki þolmörkum landsins. Til að vinna því framgang verður á skipulagstímanum unnið skipulag sem ætlað er að ramma inn stefnu ríkis, sveitarfélaga og annarra hagsmunaaðila til lengri tíma.

Heimilt er að reisa stök mannvirki á óbyggðum svæðum, einnig er heimilt að reisa örvirkjanir til að sjá t.d. farsímasendum fyrir umhverfissvænni raforku sbr. ákvæði í kafla 2.3.8.

2.4.2 Opin svæði

Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru opin svæði skilgreind sem „svæði fyrir útivist, aðallega í tengslum við þéttbýli, með aðstöðu sem almennri útivist tilheyrir, svo sem stígum og áningarstöðum, auk þjónustu sem veitt er á forsendum útivistar“.

Stefna:

- Lögð er áhersla á að efla möguleika á sviði útivistar.

Leiðir:

- Auðveldað verði aðgengi að opnum svæðum með góðu skipulagi, leiðbeiningum og aðgengilegum gönguleiðum.
- Stuðla að nýtingu svæða til leikja, tómstunda og annarrar útivistar.
- Merkingar verði bættar og lögð áhersla stígagerð á opnum svæðum.
- Stuðla að aukinni skógrækt til útivistar og skjóls.

Opin svæði eru talin upp í eftirfarandi töflu:

Opin svæði		
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing
OP1	Galtalækjar-skógur	Útivistarsvæði í Galtalækjarskógi. Stærð svæðisins er um 25 ha.

2.4.3 Kirkjugarðar og grafreitir

Í grein 6.2 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru kirkjugarðar og grafreitir skilgreind sem „svæði fyrir kirkjugarða og grafreiti“.

Kirkjugarðar eru almennt flokkaðir með kirkjustöðum undir landnotkunarflokknum samfélagsþjónusta, þar sem kirkjugarðar í sveitarfélaginu eru við kirkjurnar. Háfskirkjugarður er í landi Háfs og er það eini kirkjugarðurinn sem ekki er við kirkju. Þá er heimagrafritur í Næfurholti.

Grafreitir í Þykkvabæ		
Nr.	Heiti	Lýsing
K1	Háfskirkjugarður	Kirkjugarður í landi Háfs. Stærð svæðis er um 0,5 ha.
K2	Næfurholt	Kirkjugarður í landi Næfurholts, þar sem áður stóð bænhús. Stærð svæðis er um 0,5 ha.

2.4.4 Strandsvæði

Í grein 6.2 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru strandsvæði skilgreind sem „Svæði innan netlaga og meðfram sjó, ám eða vötnum þar sem aðgengi almennings er tryggt og mannvirkjagerð er haldið í lágmarki“.

Stefna:

- Lögð er áhersla á að efla möguleika á sviði útivistar.
- Stuðlað skal að viðhaldi vistkerfa, styrkingu gróðurs og sjálfbærri nýtingu auðlinda.

Leiðir:

- Unnið verði að landgræðslu og skógrækt til landbóta, útivistar og skjóls, m.a. með það að markmiði að draga út sandfoki á gróin svæði.
- Fjaran verði gerð aðgengileg til útivistar í samráði við landeigendur.

Þykkvabæjarfjara ásamt bökkum og eyrum neðan til í Þjórsá er skilgreind sem strandsvæði. Strandsvæði nær út að ætluðum netlögum. Strandsvæðið verður gert aðgengilegt eftir því sem kostur er, í samráði við landeigendur. Í flestum tilfellum er um að ræða fjörusvæði, sandströnd og lítt gróin svæði á mörkum sands og gróðurlendis. Nokkurt fuglalíf er í fjörunni auk sela við ósa Þjórsár. Svæðið er tilvalið til útivistar.

Strandsvæði		
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing
ST1	Ströndin	Strandsvæði í Þykkvabæ og sandsvæði með Þjórsá frá árósum að Sandhólaferju. Strandsvæðið nær út að ætluðum netlögum.

2.4.5 Varúðarsvæði

Í grein 6.3 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru varúðarsvæði skilgreind sem „svæði þar sem heilsu eða öryggi kann að vera ógnað, svo sem vegna hávaða, mengunar, hættulegra efna og annarra takmarkana sem setja þarf í varúðarskyni. Svæði í biðflokki samkvæmt verndar- og orkunýtingaráætlun“.

Í Rammaáætlun, öðrum áfanga, er fjallað um virkjanakosti í Rangárbingi ytra⁶. Þrír þessara virkjanakosta eru í biðflokki skv. flokkun virkjanakosta í þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða⁷. Virkjanir í biðflokki skv. ofangreindri þingsályktun eru taldar upp í töflu hér að neðan og sýndar á skipulagsuppráttum. Ekki hefur verið tekin afstaða til virkjanakosta í sveitarstjórn.

Svæði í biðflokki í þingsályktun um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða		
Nr.	Heiti	Lýsing
VA1	Urriðafoss-virkjun	Með Urriðafossvirkjun er nýtt um 40 m fallhæð í neðanverðri Þjórsá. Gert er ráð fyrir að stífla Þjórsá ofan við gömlu Þjórsárbrúna og við það myndist um 9 km ² inntakslón sem verður að mestu í núverandi farvegi árinna. Stöðvarhús verður neðanjarðar í landi Þjórsártúns, en stíflumannvirki eru að mestu vestan Þjórsár í Flóahreppi og Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Uppsett afl virkjunar er áætlað allt að 150 MW.
VA2	Holtavirkjun	Inntakslón og stífla Holtavirkjunar yrði í Árneskvísl við Hamar. Stöðvarhús yrði staðsett í landi Akbrautar. Stærð miðlunarlóns, Árneslóns, er um 4,8 km ² miðað við vatnshæð í 71 m.y.s. Orkuvinnslugeta Holtavirkjunar er um 450 Gwst/ári og uppsett afl 57 MW.

2.5 SAMGÖNGUR

Til samgangna teljast öll helstu samgöngumannvirki s.s. vegir, brýr, göngu-, reið- og reiðhjólaleiðir, flugvellir og flugbrautir. Samkvæmt 6. gr. vegalaga nr. 80/2007 skiptist vegakerfi landsins „...í þjóðvegi, sveitarfélagsvegi, almenna stíga og einkavegi. Þjóðvegir og sveitarfélagsvegir skulu mynda eðlilegt, samfellt vegakerfi til tengingar byggða landsins“⁸.

Samkvæmt 9. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá eru vegir innan þéttbýlis „...sveitarfélagsvegir sem eru í umsjá sveitarfélaga og ætlaðir almenningi til frjálsrar umferðar“⁹.

Samkvæmt 10. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá teljast almennir stígar vera „...reiðstígar, göngu- og hjólreiðastígar sem ætlaðir eru almenningi til frjálsrar umferðar og haldið er við af fé ríkis eða sveitarfélaga“¹⁰.

Stefna:

- Leita hagkvæmra lausna í vegagerð og stuðla að umferðar- og rekstraröryggi ásamt samtengingu byggðar, m.a. vegna skólaaksturs og atvinnusóknar og ferðapjónustu.
- Stuðla að endurbótum meginvega í byggð og að þeir verði byggðir upp með bundnu slitlagi.
- Nýjar vegtengingar við aðalvegi verði lágmarkaðar og leitast við að samnýta sem mest núverandi tengingar.
- Bættar samgöngur verði við nágrennabyggðarlög til að stækka atvinnusvæði og til að efla möguleika á sviði ferðapjónustu.
- Bæta umferðaröryggi.
- Haldið verði áfram samgöngubótum á hálendinu og uppbyggingu vega.
- Stuðlað verði að fjölbreyttum göngu-, reið- og reiðhjólaleiðum og þeim verði vel við haldið.
- Við val á staðsetningu og legu göngu-, reið- og reiðhjólaleiða skal horft til þess að sem minnst hætta sé á rofi á landi af þeirra völdum.
- Við uppbyggingu og endurbætur á vegum verði gert ráð fyrir breiðri vegöxl fyrir reiðhjólumferð.

⁶ (Sveinbjörn Björnsson 2011).

⁷ (Alþingi 2013).

⁸ (Alþingi Íslands 2007).

⁹ (Alþingi Íslands 2007).

¹⁰ (Alþingi Íslands 2007).

- **Almenningssamgöngur verði eflaðar.**

Leiðir:

- *Suðurlandsvegur verði breikkaður í 2+1 veg í gegnum sveitarfélagið.*
- *Vegtingar tengivega við Suðurlandsveg verði gerðar öruggari. Bæta þarf öryggi vegfarenda og íbúa við Suðurlandsveg, sérstaklega þar sem byggð er við veg.*
- *Stuðlað verði að betri almenningssamgöngum á Suðurlandi í samstarfi við nágrannasveitarfélög.*
- *Unnið verði markvist að merkingu vega og leiða, sérstaklega á afréttum.*
- *Vegur af Landmannaleið í Skjólkvíar við Heklu verði heilsársvegur og gerður fær öllum bílum.*
- *Vegur frá Keldum að Fossi og Hafrafelli verði byggður upp og bættur verulega.*
- *Fjallabaksleið nyrðri verði bætt verulega sem stofnvegur.*
- *Vegir að ferðamannastöðum og þjónustusvæðum á afréttunum verði bættir verulega, m.a. til að þeir verji sig fyrir vatnságangi, auðveldi áætlanarferðir um hálendið og séu færir lengur.*
- *Lögð er áhersla á gerð reiðhjólaleiðar samsíða Suðurlandsvegi.*

Skipting vegakerfisins í aðalskipulaginu er, samkvæmt flokkunarkerfi Vegagerðarinnar, stofnvegir, tengivegir og héraðsvegir. Eru þeir taldir upp í töflum hér aftar í samræmi við vegaskrá¹¹. Héraðsvegir eru sýndir á aðalskipulagsupprætti og þeir helstu taldir upp. Aðrir vegir og slóðar eru sýndir til skýringar.

Í 32. gr. laga um náttúruvernd, nr. 60/2013, segir að sveitarfélög skuli gera í aðalskipulagi skrá yfir vegi þar sem umferð vélknúinna ökutækja er heimil og hlýtur hún samþykkt samhliða afgreiðslu aðalskipulags eða breytinga á aðalskipulagi. Rangárþing ytra hefur flokkað vegi á hálendinu þar sem umferð vélknúinna ökutækja er heimil. Við mat á því hvort tilteknir vegir skuli tilgreindir í vegaskrá skal sérstaklega líta til þess hvort akstur á þeim sé líklegur til að raska viðkvæmum gróðri, valda jarðvegsrofi, hafa neikvæð áhrif á landslag, víðerni og ásýnd lands eða hafa að öðru leyti í för með sér náttúruspjöll. Einnig má líta til þess hvort um greinilegan og varanlegan veg sé að ræða, hvort löng hefð sé fyrir akstri á honum og hvort umferð á tilteknum vegi skuli takmarka við ákveðnar gerðir ökutækja, viss tímabil, náttúrufarslegar aðstæður eða við akstur vegna ákveðinna starfa. Þessi flokkun hefur verið unnin fyrir vegi og slóða á hálendinu og er sýnd á skýringarupprætti 6 í viðauka. Sambærileg flokkun hefur ekki verið unnin fyrir byggðina enda mjög flókið og tímafrekt verkefni sem þarf að vinnast í samráði við landeigendur, stofnanir og félagasamtök. Flokkun vega á láglandinu verður unnin á skipulagstímanum.

Skipulagið staðfestir núverandi vegakerfi Vegagerðarinnar sem og samgönguáætlun, sem gerð hefur verið til 2022, og þingsályktunartillögu fyrir árin 2011-2022¹². Fjallabaksleið nyrðri er skilgreind sem stofnvegur á hálendi. Í samgönguáætlun er lagt til að um 4 km kafli á Hagabraut verði endurgerður og lagður bundnu slitlagi.

Í „Vegvísi í ferðapjónustu“ kemur fram að bæta þurfi uppbyggingu og viðhald heilsársvega, æskilegt sé að skilgreina ferðamannaleiðir og að góðar og öruggar samgöngur séu forsenda þess að ferðamenn dreifist sem víðast um landið¹³.

Samgöngur um sveitarfélagið og tengingar við nágrannabyggðarlög hafa farið batnandi síðustu ár. Gert er ráð fyrir að haldið verði áfram að byggja upp og bæta vegi, bæði í byggð og á hálendinu. Ráðgert er að vegur af Landmannaleið að Skjólkvíum verði endurbættur og verði fær stærri hluta ársins. Mikil umferð göngufólks er á Heklu og er vilji til að fært sé þangað stærri hluta ársins. Samhliða uppbyggingu skálasvæðis við Hafrafell er þörf á endurbótum á vegi þangað. Þá er gert ráð fyrir að vegur um Fjallabaksleið nyrðri verði lagfærður og byggður lítillaga upp. Vegur frá Háfshverfi að Sandhólaferju verður endurbættur, færður vestur á aura Þjórsár á kofla við Sandhólaferju og komið inn á vegaskrá að nýju. Þá er gert ráð fyrir greiðfærri leið í Þykkvabæjarfjöru á móts við Snasir og vestan Norður-Nýjabæjar.

Í samráði við íbúa, Vegagerðina og e.t.v. fleiri aðila, verður skoðað hvernig hægt er að bæta umferðaröryggi á Rauðalæk og Lyngási.

¹¹ (Vegagerðin 2014).

¹² (Alþingi Íslands 2011).

¹³ (Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Samtök ferðapjónustunnar 2015).

2.5.1 Vegir á afréttum

Samkvæmt 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá eru stofnvegir á hálendi vegir sem eru mikilvægir fyrir flutninga og ferðaþjónustu. Landsvegir eru aftur á móti vegir yfir fjöll og heiðar. Á landsvegum skal yfirleitt einungis gera ráð fyrir árstíðabundinni umferð og minna eftirliti og þjónustu en á öðrum þjóðvegum.¹⁴

Lega og skilgreining vega á hálendinu er í samræmi við verkefnið „Ávallt á vegi“ sem unnið var í samvinnu við Umhverfisstofnun. Gert er ráð fyrir að stofnvegir á hálendi og vegir að skálasvæðum verði góðir hálendisvegir og að fjallaskálar (gönguskálar) séu allir í vegasambandi svo auðvelt sé að koma farangri ferðamanna á milli skála.

Í Landsskipulagsstefnu 2015-2026 eru aðalfjallvegir skilgreindir sem „stofnvegir á hálendi, byggðir sem fólksbilafærir sumarvegir með brúuðum ám. Þeir tengja saman byggðarlög þvert yfir hálendið og liggja um helstu byggingarsvæði þess“¹⁵. Fjallabaksleið nyrðri er eini stofnvegurinn á afréttunum.

Í landsskipulagsstefnu eru fjallvegir skilgreindir sem „ferðamannaleiðir innan héraða, í mörgum tilfellum e.k. ofanbyggðavegir, jafnan opnir skemur en aðalfjallvegir. Ruddir eða ofaníbornir vegir og hættulegustu ár brúaðar“¹⁶.

Sveitarstjórn vill að Fjallabaksleið nyrðri verði endurbætt og vegurinn byggður lítillaga upp og sé fær stærri hluta ársins. Sömuleiðis að Fjallabaksleið syðri verði byggð lítillaga upp frá Keldum inn að Hafrafelli. Vegirnir verði lagðir í landið eftir því sem kostur er. Þá er þörf á endurbótum á vegi að Skjólkvíum við Heklu og vilji til að vestasta hluta Dómadalsleiðar verði breytt og sá hluti, ásamt vegi að Skjólkvíum, verði heilsársvegur. Mikil þörf er talin á þessari breytingu vegna fjölda ferðamanna sem leggur leið sína á Heklu, jafnvel allan ársins hring. Lögð er áhersla á að Dómadalsleið og vegur að Skjólkvíum verði lagfærðir sem fyrst og fundin ásættanleg lega fyrir breytta veglínu, til að bæta aðgengi og öryggi ferðamanna og draga úr utanvegaakstri.

Á afréttunum eru eftirtaldir vegir, sem eru ýmist skilgreindir sem stofnvegir eða landsvegir skv. vegalögum:

Stofnvegir og landsvegir		
Vegnr.	Heiti	Lýsing
208	Fjallabaksleið nyrðri	Stofnvegur á hálendi. Liggur af Sprengisandsleið norðan Hrauneyjalóns að Landmannalaugavegi (F224) og áfram um Hólaskjól austur í Skaftártungu. Gert er ráð fyrir endurbótum á veginum og að hann verði byggður lítillaga upp.
F210	Fjallabaksleið syðri	Landsvegur. Liggur frá Snæbýli í Skaftártungu, um Mælifelssand og Hvanngil að Álftavatni, þaðan um Sátubotna að Laufafelli og um Skyggnishlíðar að Hafrafelli. Tengist Rangárvallavegi (264) við Keldur. Gert er ráð fyrir að leiðin frá Keldum inn að Fossi og Hafrafelli verði byggð lítillaga upp og sé fær stærstan hluta ársins.
F224	Landmannalaugavegur	Landsvegur. Liggur frá Fjallabaksleið nyrðri (208) að Landmannalaugum.
F225	Landmannaleið (Dómadalsleið)	Landsvegur. Liggur af Fjallabaksleið nyrðri (208) við Frostastaðavatn, um Dómadal og Landmannahelli að Landvegi (26). Gert er ráð fyrir að skoðað verði með færslu á vestasta hluta leiðarinnar. Sá hluti verði byggður lítillaga upp og fær stærstan hluta ársins að afleggjara að Skjólkvíum.
F228	Veiðivatnaleið	Landsvegur. Liggur af Landvegi (26) sunnan Vatnsfellsvirkjunar að Tjaldvatni í Veiðivötnum. Leiðin er að hluta til á Holtamannaafretti.
F229	Jökulheimaleið	Landsvegur. Liggur frá Veiðivatnaleið (F228) í Jökulheima. Leiðin er að hluta til á Holtamannaafretti.
F261	Emstruleið	Landsvegur. Liggur frá Fjallabaksleið syðri (F210) við Hvanngil og til byggða í Fljótshlíð (261).

¹⁴ (Alþingi Íslands 2007).

¹⁵ (Skipulagsstofnun 2016).

¹⁶ (Skipulagsstofnun 2016).

Aðrir hálendisvegir

Vegir eru oft ruddir slóðar, eftir atvikum malarbornir á afmörkuðum stöðum. Gert er ráð fyrir að slíkir vegir opnast þegar snjóá leysir og séu áfram torfarnar leiðir. Slíkir vegir verða eftir atvikum nýttir fyrir ferðafólk, til að þjónusta fjallaskála s.s. með farangur ferðafólks, aðdrætti og losun fráveitukerfa. Einnig er vegakerfið nauðsynlegt út frá öryggissjónarmiðum.

2.5.2 Vegir í byggð

Vegakerfi í byggð skiptist í stofnvegi, tengivegi og héraðsvegi.

Vegasamgöngur á landi og tengingar við nágrennabyggðarlög eru nokkuð góðar í sveitarfélaginu. Suðurlandsvegur sem liggur í gegnum sveitarfélagið er skilgreindur sem stofnvegur, sem og Landvegur (nr. 26).

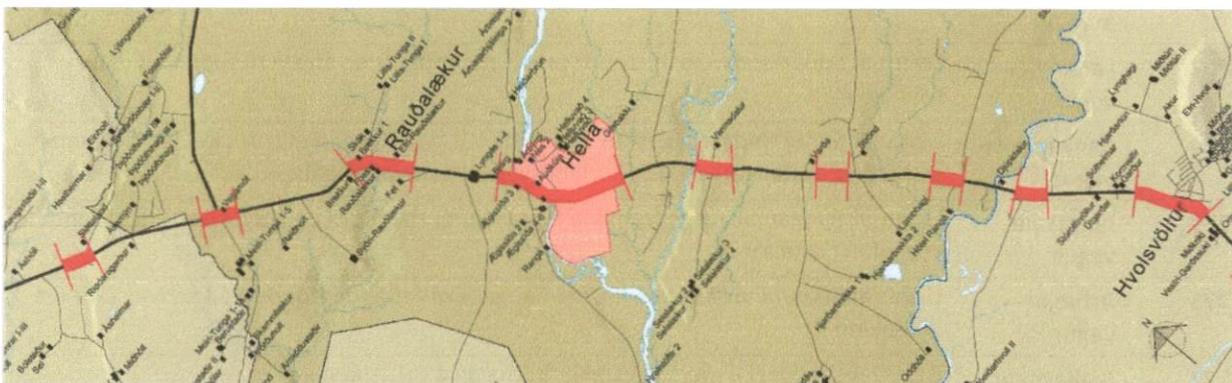
Um reiðleiðir er fjallað í kafla 2.5.4, helstu gönguleiðir í kafla 2.5.5 og reiðhjólaleiðir í kafla 2.5.6.

STOFNVEGIR

Samkvæmt 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá teljast stofnvegir vera vegir sem tengja saman byggðir landsins. Við það vegakerfi sem þannig fæst skal tengja þéttbýlisstaði með u.þ.b. 100 íbúa eða fleiri¹⁷.

Suðurlandsvegur liggur í gegnum sveitarfélagið frá vestri til austurs, Landvegur liggur af honum upp Holt og Landsveit og áfram inn á hálendið. Þá er Þjórsárdalsvegur stofnvegur en hann liggur frá brú yfir Þjórsá við Sultartangavirkjun að Landvegi.

Vegagerðin ráðgerir að í framtíðinni verði Suðurlandsvegur a.m.k. þriggja akreina vegur (2+1). Við þessa breytingu verða til svokölluð skiptisvæði þar sem tvær akreinar í sömu akstursstefnu byrja eða enda (Mynd 3). Tengingar hliðarvega við Suðurlandsveg verða einungis leyfðar á skiptisvæðum. Þetta þýðir að breyta þarf legu nokkurra hliðarvega í sveitarfélaginu til að þeir tengist Suðurlandsvegi á skiptisvæðum. Eftir er að útfæra endanlega tillögu, þ.m.t. breytta legu hliðarvega, og verður það gert í samvinnu sveitarstjórnar, landeigenda og Vegagerðarinnar.

Mynd 3. Líkleg staðsetning skiptisvæða m.v. að Suðurlandsvegur verði 2+1 vegur. (Heimild: Vegagerðin).

Samgöngur á landi og tengingar við nágrennabyggðarlög eru í nokkuð góðu horfi í sveitarfélaginu. Vegna fjarlægðar í næsta áætlanaflogvöll og góðra veltenginga við aðra landshluta eru flugsamgöngur lítið notaðar. Lýsing vegakerfisins er samkvæmt flokkunarkerfi Vegagerðarinnar í stofnvegi, tengivegi og héraðsvegi. Stofnvegir í byggð eru eftirtaldir:

Stofnvegir		
Vegnr.	Heiti	Lýsing
1	Suðurlandsvegur	Suðurlandsvegur liggur þvert í gegnum sveitarfélagið frá sveitarfélagamörkum vestan Landvegamóta að Eystri-Rangá. Bæta þarf veltengingar við Suðurlandsveg við Landvegamót, á Rauðalæk og Lyngási og e.t.v. fleiri stöðum. Í framtíðinni er reiknað með að vegurinn verði 2+1 vegur.

¹⁷ (Alþingi Íslands 2007).

26	Landvegur	Liggur af Suðurlandsvegi hjá Landvegamótum upp Holt og Land, framhjá Búrfelli, Hrauneyjum og að Sprengisandsleið (F26). Haldið verði áfram endurbótum á veginum frá vegamótum við Dómadalsleið að Þjórsárdalsvegi. Vegurinn verði byggður upp og lagður bundnu slitlagi.
32	Þjórsárdalsvegur	Liggur af Landvegi (26) sunnan Ferjufitar og niður í Þjórsárdal.

TENGIVEGIR

Samkvæmt 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá eru tengivegir vegir utan þéttbýlis sem liggja af stofnvegi á stofnveg eða af stofnvegi á tengiveg og eru a.m.k. 2 km langir, vegir sem tengja landsvegi við stofnvegi, vegir sem ná til þéttbýlisstaða með færri en 100 íbúa og tengja þá við stofnvegakerfið, vegir að helstu flugvöllum og höfnum og vegir að fjölsóttum ferðamannastöðum utan þéttbýlis¹⁸.

Haldið verði áfram endurbótum tengivega almennt til þess að stytta vegalengdir og bæta samgöngur í sveitarfélaginu. Gert er ráð fyrir veltengingu yfir Þjórsá ofan við fossinn Búða, frá Landvegi (26) um land Minni-Valla og Vindáss og mun hann tengjast Þjórsárdalsvegi (32) á móts við Árnes. Einnig er gert ráð fyrir að fundið verði heppilegt vega- og brúarstæði til að tengja Þingskálaveg og Landveg og/eða Árbæjarveg. Áfram verður unnið að því að bæta öryggisþátt vega í sveitarfélaginu með sérstaka áherslu á veltengingar vestan Hellu, þ.e. við Þykkvabæjarveg, Árbæjarveg, Lyngás og Rauðalæk. Verður það unnið í samráði við Vegagerðina, landeigendur og eftir atvikum fleiri aðila.

Tengivegir í sveitarfélaginu eru eftirfarandi:

Tengivegir		
Vegnr.	Heiti	Lýsing
23	Búðafossvegur	Ný veltenging af Landvegi (26) vestan við Minni-Velli og á Þjórsárdalsveg (32) við Árnes.
25	Þykkvabæjarvegur	Liggur af Suðurlandsvegi vestan Hellu í Þykkvabæ.
252	Landeyjavegur	Liggur af Suðurlandsvegi austan Þverár, um Fróðholt og áfram til suðurs í Vestur-Landeyjar.
264	Rangárvallavegur	Liggur af Suðurlandsvegi vestan Eystri-Rangár upp Rangárvelli, um Keldur og Gunnarsholt niður Rangárvelli á Suðurlandsveg vestan Varmadals.
268	Þingskálavegur	Liggur af Rangárvallavegi, fram hjá Þingskálum, Haukadal og Næfurholti inn á Landveg, ofan Galtalækjar.
271	Árbæjarvegur	Liggur af Suðurlandsvegi vestan Ytri-Rangár um Árbæ og Nónholt á Landveg (26) hjá Köldukinn.
272	Þjallavegur	Liggur af Landvegi á móts við Lækjarbotna og á Árbæjarveg.
275	Ásvegur	Liggur af Suðurlandsvegi við Landvegamót um Meiri-Tungu gegnum Áshverfi að Sandhólaferju. Gert er ráð fyrir að vegurinn frá Sandhólaferju að Háfsvegi verði byggður upp. Vegurinn verður færður út á eyrar Þjórsár á kafla við Sandhólaferju. Vegurinn er að hluta til í Ásahreppi.
281	Sumarliða-bæjarvegur	Liggur af Landvegi við Þjóðólfsþaga, um Fosshóla og á Suðurlandsveg neðan Sléttalands í Ásahreppi.
284	Heiðarvegur	Liggur af Hagabraut, inn á Suðurlandsveg við Selholt í Ásahreppi.
286	Hagabraut	Liggur af Landvegi sunnan Lýtingsstaða, um Haga, Saurbæ, Skammbeinsstaði og á Landveg vestan Skeiðvalla.

¹⁸ (Alþingi Íslands 2007).

HÉRAÐSVEGIR / AÐRIR VEGIR

Samkvæmt 8. gr. vegalaga nr. 80/2007 með síðari breytingum nr. 14/2015 þá eru héraðsvegir „vegir sem liggja að býlum, starfrækslu atvinnufyrirtækja, kirkjustöðum, opinberum skólum og öðrum opinberum stofnunum utan þéttbýlis, eru ákveðnir í staðfestu skipulagi og taldir upp í vegaskrá. Landeigandi skal þó kosta og vera veghaldari síðustu 50 m að framangreindum stöðum ef vegur endar þar“¹⁹.

Helstu héraðsvegir eru eftirtaldir:

Héraðsvegir	
Heiti vegar	Lýsing
Bugavegur	Liggur af Suðurlandsvegi vestan við Lyngás niður í Vettleifsholtshverfi í Ásahreppi
Háfsvegur	Liggur frá megin aðkomu að Þykkvabæ og til vesturs að Háfi.
Heklubraut	Liggur af Gunnarsholtsvegi (2738) ofan við Gunnarsholt og tengist Þingskálavegi (268) við Selsund.
Oddavegur	Liggur af Suðurlandsvegi vestan við Strönd að Odda og inn á Landeyjaveg (252), með brú yfir Þverá, á mótis við Vestra-Fróðholt.
Reynifellsvegur (Vatnsdalsleið)	Liggur af Fjallabaksleið syðri (F210) við Eystri-Rangá um land Reynifells og Vatnsdals á Fljótshlíðarveg (261).
Selalækjarvegur	Liggur af Suðurlandsvegi við Varmadal að Selalæk.

Ýmsar minni háttar breytingar verða gerðar á vegum, aðallega til að bæta öryggi vegfarenda og vegna nýrra tenginga. Má þar nefna nýja tengingu Heklubrautar á Rangárvallaveg, sem einnig mun breyta aðkomu að íbúðarsvæði norðan Gunnarsholts, þ.m.t. að Akurhóli og Kornbrekkum.

2.5.3 Flugvellir

Flugvellir flokkast í fjóra flokka skv. 4 gr. reglugerðar um flugvelli nr. 464/2007; flugvöll I, flugvöll II, þrylflugvöll og lendingarstað. Flugvellir í flokki I þurfa rekstrarleyfi, aðrir flokkar flugvalla eru skráningarskyldir²⁰.

Í grein 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 segir: Hindranafötur flugvallar er svæði í nágrenni flugvallarsvæðis og á áhrifasvæði flugvallar sem háð er takmörkunum á hæð mannvirkja og gróðurs vegna flugtaks og lendingar sem settar eru í skipulagsreglum flugvalla, sbr. lög um loftferðir nr. 60/1998 m.s.br.

Stefna:

- Tryggt aðgengi verði að fullnægjandi lendingarsvæðum út frá öryggissjónarmiðum.
- Stuðlað verði að góðri aðstöðu fyrir flugáhugamenn í sátt við umhverfið.

Leiðir:

- Stuðla að góðu viðhaldi á flugbrautum í öryggisskyni, m.a. á hálendinu.

Flugbrautir í byggð eru einkum nýttar í þágu ferðamennsku og sportflugs og á hálendinu í þágu ferðamennsku, veiðintjaja og landgræðslu. Einnig hafa flugbrautir hlutverk sem öryggisvellir þegar slys ber að höndum. Lendingarstöðum sem sýndir eru á skipulagsuppdrætti er ýmist haldið við af Flugmálastjórn eða landeigendum.

Í Rangárþingi ytra eru eftirtaldar flugbrautir:

Flugbrautir		
Nr.	Heiti brautar	Lýsing
FV2	Litli-Oddi	BI07. Flugbraut í einkaeign.
FV3	Geitasandur B	Flugbraut í einkaeign.

¹⁹ (Alþingi Íslands 2007).

²⁰ (Samgönguráðuneytið 2007).

FV4	Geitasandur A	Svifflugvöllur Svifflugakademíunnar.
FV5	Haukadalsmelar	BI06. Flugbraut í einkaeign.
FV6	Svínhagi	Flugbraut í einkaeign.
FV7	Haukadalur	Flugbraut í einkaeign.
FV8	Skálavatn	BISV. Brautin er malarbraut, 718 x 37 m og er um 2 km frá Skálavatni í Veiðivötnum. Lítið flugskýli er á staðnum.

Í reglugerð um starfrækslu fjarstýrðra loftfara, nr. 990/2017, segir í 12. gr. að ekki sé heimilt að fljúga fjarstýrðu loftfari yfir mannfjölda. Innan þéttbýlis er eingöngu heimilt að fljúga fjarstýrðu loftfari sem vegur að hámarki 3 kg. Þá er óheimilt að fljúga fjarstýrðu loftfari í meiri hæð en 120 m.

2.5.4 Reiðleiðir

Reiðleiðir fylgja gjarnan vegslóðum, smalaleiðum eða gömlum þjóðleiðum. Megin reiðstígar tengja saman byggð og hálendi, en eru jafnframt reiðleiðir innan byggðarinnar. Þessar leiðir eru mikið notaðar og eru mikilvægar fyrir viðgang og vöxt ferðaþjónustu í sveitarfélaginu.

Stefna:

- Meginreiðleiðir séu greiðfærar stærstan hluta ársins og malarbornar þar sem þess gerist þörf.
- Umferð hestamanna valdi ekki spjöllum á gróðurlendi og sögu- og náttúruminum.
- Auka öryggi hestamanna og annarrar umferðar.

Leiðir:

- Byggt verði upp skilvirkt reiðstígakerfi í samvinnu við hestamannafélag, landeigendur, Vegagerðina o.fl.
- Reiðleiðir verði færðar frá stofn- og tengivegum til að bæta öryggi hestamanna og bílaumferðar.
- Unnin verði framkvæmdaáætlun fyrir reiðvegagerð sem felur í sér forgangsröðun verkefna.
- Byggt verði upp reiðleiðakerfi milli áningar- og þjónustustaða á afréttunum.
- Öll hestaumferð fari eftir skilgreindum reiðleiðum.
- Áningarhólf verði útbúin þar sem ekki er hætt á landspjöllum.
- Allt fóður fyrir hesta verði flutt á áningarstaði, sérstaklega á hálendisvæðum.
- Ekki er heimilt að fara með hrossarekstur í gegnum Þykkvabæ.

Megin reiðleiðir tengja saman byggð og hálendi, en eru jafnframt reiðleiðir innan byggðarinnar. Þessar leiðir eru mikið notaðar og eru mikilvægar fyrir viðgang og vöxt ferðaþjónustu í sveitarfélaginu.

Lega reiðleiða er ekki nákvæm á skipulagsupprætti. Gert er ráð fyrir reiðleið með Suðurlandsvegi og öðrum helstu vegum á svæðinu en leitast verður við að aðskilja reiðstíga frá akandi umferð. Þar sem reiðstígar liggja um einkalönd utan þjóðvega er umferð jafnan háð leyfi landeigenda. Gert er ráð fyrir göngu- og reiðleið yfir Þjórsá við Þjófafoss og að byggð verði brú yfir ána. Með þessu móti eru tengdar saman reiðleiðir efst í Landsveit og í Þjórsárdal.

Afréttirnir eru að mörgu leyti vel fallnir til lengri og skemmri útreiðartúra. Ýmsir hringleiðamöguleikar eru úr byggð inn á hálendið sem og milli byggðarlaga. Á skipulagsupprætti eru sýndar helstu reiðleiðir á milli áningarstaða á hálendinu. Reiðleiðir eru eingöngu sýndar á svæðum sem eru taldar þola umferð hesta. Áhersla er á að ekki séu stærri hópar í ferð en 50-80 hross og að 2-4 hestar séu á hvern knapa í hálendisferðum sbr. Rammaskipulag Suðrhálendis²¹. Gert er ráð fyrir að fóður verði flutt á áningarstaði þar sem óvída er ráðlegt að beita hestum á hálendinu.

²¹ (Steinsholt sf 2014).

2.5.5 Gönguleiðir

Góðar gönguleiðir eru mikilvæg grunnþjónusta við íbúa og gesti á hverjum stað. Þær bjóða bæði upp á valkost í ferðamáta og gefa kost á útivist, heilbrigðu líferni og samverustundum. Að auki gera þær íbúum og gestum kleift að fræðast um náttúru, menningu og sögu á svæðinu.

Markmið:

- **Gönguleiðum verði fjölgað, bæði styttri og lengri leiðum.**
- **Lögð er áhersla á almenna útivist í Rangárpingi ytra og að stutt sé við uppbyggingu ferðþjónustu á svæðinu. Byggðar verði upp megin gönguleiðir að áhugaverðum stöðum og milli áningarstaða á afréttunum.**

Leiðir:

- *Merkta verða fjölbreyttar gönguleiðir sem nýtast íbúum til útivistar og geta jafnframt verið grundvöllur fyrir uppbyggingu ferðþjónustu.*
- *Æskilegt er að hluti gönguleiðanna tengist náttúru, sögu og menningu svæðisins. Umferð göngufólks valdi ekki spjöllum á landi.*
- *Komið verði á skipulögðum gönguferðum í sveitarfélaginu til að efla umhverfisfræðslu.*
- *Bættar verði merkingar og viðhald á stikum á gönguleiðinni á Heklu.*

Fjölmargar gönguleiðir eru í sveitarfélaginu bæði í byggð og á hálendinu. Má þar nefna Laugavegin sem liggur frá Landmannalaugum til Þórsmerkur og Hellismannaleið sem liggur frá Rjúpnavöllum í Landsveit í Landmannalaugar. Gert er ráð fyrir göngu- og reiðleið yfir Þjórsá við Þjófafoss og að byggð verði brú yfir ána. Með þessu móti eru tengdar saman gönguleiðir efst í Landsveit og í Þjórsárdal.

Afréttirnir eru einkar áhugaverðir til lengri gönguferða og hafa gönguferðir um svæðið átt vaxandi vinsældum að fagna á seinni árum. Á skipulagsupprætti eru sýndar nokkrar leiðir sem tengja saman svæði, s.s. byggðarlög eða merka ferðamannastaði á hálendinu. Leiðirnar liggja á milli áningarstaða ferðamanna þar sem möguleikar eru eða verða á gistaðstöðu og annarri þjónustu. Lega gönguleiða á hálendinu er einungis til leiðbeiningar á skipulagsupprætti þar sem í flestum tilfellum er ekki um eiginlega mannvirkjagerð að ræða.

2.5.6 Reiðhjóra- og fjallahjólaleiðir

Hjólreiðar verða sífellt vinsælli bæði sem ferðamáti og sem hluti af daglegri hreyfingu íbúa. Stefnt er að uppbyggingu reiðhjólaleiða í sveitarfélaginu og að þær verði sem mest aðskildar frá akvegum. Til að byrja með er þó gert ráð fyrir að við uppbyggingu og endurbætur á vegum verði gert ráð fyrir breiðri vegöxl fyrir reiðhjólumferð.

Stefna:

- **Mikilvægt er að byggðar verði upp reiðhjólaleiðir um sveitarfélagið og að þær styðji við uppbyggingu ferðþjónustu á svæðinu.**
- **Stuðla að fjölbreyttum útivistamöguleikum fyrir íbúa.**

Leiðir:

- *Gerðir verði hjólreiðastígar samhliða Suðurlandsvegi.*
- *Við endurgerð annarra stofn- og tengivega verði gerð breið vegöxl eða samhliða hjólaleið.*
- *Unnið verði, í samvinnu við landeigendur og ferðþjónustuaðila að gerð fjallahjólaleiða.*
- *Kortlagðar verði hjólreiðaleiðir í sveitarfélaginu í samvinnu við íbúa, landeigendur og almenning.*
- *Æskilegt er að aðskilja reiðhjólaleiðir frá akvegum.*

Stefnt er að því að í framtíðinni verði sem flestar reiðhjólaleiðir aðskildar frá akvegum. Fyrst um sinn er þó gert ráð fyrir að við uppbyggingu og endurbætur á vegum verði gert ráð fyrir breiðri vegöxl fyrir reiðhjólumferð.

Unnið er að því að Ísland verði hluti af EuroVelo verkefninu, en það er net langra reiðhjólaleiða víðsvegar um Evrópu. Leiðirnar í þessu neti þurfa að uppfylla ákveðin skilyrði, s.s. um hámarksumferð. Ein reiðhjólaleið á Íslandi er til skoðunar í þessu verkefni. Liggur hún frá Keflavíkurflugvelli til Seyðisfjarðar.

Leiðin fylgir Suðurströndinni frá Keflavík og kemur á Suðurlandsveg við Þjórsárbrú, fer þaðan um Heiðarveg, Hagaveg, Landveg og Árbæjarveg. Fylgir síðan Suðurlandsvegi á Hvolsvöll²². Gert er ráð fyrir malbikaðri reiðhjólaleið milli Hellu og Hvolsvallar og nýtist hún sem hluti af EuroVelo leiðinni. Þá er gert ráð fyrir reiðhjólaleið með Suðurlandsvegi í gegnum sveitarfélagið.

2.6 VEITUR

Í þessum kafla er fjallað um hin ýmsu veitumannvirki í Rangárþingi ytra. Í grein 6.2. í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru veitur skilgreindar sem „vatnsveita, hitaveita, rafveita, fjarskiptalagnir- og mannvirki, fráveita og helgunarsvæði þeirra, þegar það á við“.

Fjallað er um hin ýmsu veitumannvirki í sveitarfélaginu. Almennt er gert ráð fyrir að veitur séu lagðar meðfram vegum og forðast skal að leggja þær innan verndarsvæða. Sækja þarf um framkvæmdaleyfi fyrir stofnlögnum. Gert er ráð fyrir að stofnlagnir séu sýndar á skipulagsuppráttum sem og rafstrengir/háspennulínur 66 kV og stærri.

2.6.1 Vatnsveita

Stefna:

- Öll byggð í Rangárþingi ytra njóti nægjanlegs og góðs neysluvatns.
- Stefnt er að því að framtíðarvatnsból fyrir Rangárþing ytra verði við Kerauga við Tjörvastaði, í Vatnagarðslæk og í Geldingalæk.

Leiðir:

- Sveitarstjórn vinni markvisst að því að efla þjónustu vatnsveitunnar.
- Sveitarfélagið sjái til þess að vatnsból séu afgirt og engar framkvæmdir sem geta ógnað vatnsverndarsvæðum verði leyfðar á grann- eða fjarsvæðum þeirra.
- Skoðaðir verði möguleikar á samstarfi við nágrannasveitarfélög á sviði neysluvatnsmála.
- Unnið verði að virkjun öflugra vatnstökusvæða fyrir Hellu.

Í samstarfi við Ásahrepp er rekin Vatnsveita Ásahrepps og Rangárþings ytra. Vatnsveitan nýtir fjölmörg vatnsból víða um sveitarfélagið. Í Holtum nýtir Vatnsveitan lindir í landi Bjálmholts, Götu, Kvíarholts og Hreiðurs. Vatnsveitan sækir einnig vatn í lindir í landi Helluvaðs, annars vegar skammt ofan byggðar á Hellu og við Traðarholt sem er rúmum 4 km ofan Hellu. Miðlunargeymir er á hæð fyrir ofan Heiðvang.

Stefnt er að því að ráðast í stærri samveitu og er þá helst horft til þess að virkjað yrði við Kerauga/Lækjarbotna, Geldingalæk og Vatnagarðslæk. Þá yrðu núverandi veitur samtengdar og mun slík framkvæmd bæta rekstaröryggi veitunnar til langrar framtíðar. Stefnt er að því að settur verði upp miðlunartankur í landi Hjallaness og vatni veitt úr honum inn á veituna.

Nýir stórnotendur vatns geta ekki gengið að því vísu að fá að tengjast vatnsveitu sveitarfélagsins, eða að sveitarfélagið geti aflað nægjanlegs neysluvatns á annan hátt.

Fjallað er um vatnsverndarsvæði í kafla 2.7.5.

2.6.2 Fráveita

Stefna:

- Að öll byggð og skálar á hálendi skuli hafa fráveitu sem viðurkennd er af heilbrigðiseftirliti.
- Sameiginlegar fráveitur verði þar sem þéttleiki byggðar, landslag og náttúrufarslegar aðstæður leyfa.
- Þar sem lagning safnræsa þykir ekki álitlegur kostur skal nýta önnur kerfi sem vernda umhverfið jafn vel.

Leiðir:

- Fráveituvatni frá einstökum húsum, sem ekki verður leitt í sameiginleg fráveitukerfi, verði veitt um rotþró og siturleiðslu sbr. reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skolp.

²² (Eva Dís Þórðardóttir og Gísli Rafn Guðmundsson 2014).

- Tryggt aðgengi að rotþrómm/fráveitum til tæmingar, tryggt verði að förgun útgangs verði fullnægjandi, einnig á hálendissvæðum sveitarfélagsins.

Mikill meirihluti íbúðar- og frístundahúsa í dreifbýli og í Þykkvabæ eru tengd viðurkenndum rotþrómm. Lögð er áhersla á að öll byggð í sveitarfélaginu sé tengd viðurkenndum fráveitum og stendur sveitarfélagið fyrir losun þeirra. Unnið verður að því, í samráði við Heilbrigðiseftirlit Suðurlands, að finna leiðir til nýtingar úrgangs, m.a. til uppgræðslu.

Náttúrufarslegar aðstæður og stærðir lóða ráða mestu um hvernig eðlilegast er að útfæra fráveitur í dreifðum byggðum. Gert er ráð fyrir samveitum þar sem aðstæður leyfa. Þar sem lagning safnræsa þykir ekki álitlegur kostur, annaðhvort vegna þess að það hefur ekki umhverfisbættandi áhrif eða það hefur í för með sér óhóflegan kostnað, skal nýta önnur kerfi sem vernda umhverfið jafn vel sbr. 18. gr. Reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skolp. Á viðkvæmum svæðum, t.d. nálægt vatnsverndarsvæðum eða þar sem grunnvatnsstaða er há, verða almennt gerðar meiri kröfur til hreinsibúnaðar. Gert er ráð fyrir að þar sem byggt er nær ám og vötnum en 50 m séu frárennismál skoðuð sérstaklega í samráði við Heilbrigðiseftirlitið og eftir atvikum aðra aðila.

Á Hellu er sameiginleg fráveita fyrir allt þéttbýlið og í undirbúningi er að byggja hreinsistöð fyrir fráveitu, syðst í þéttbýlinu.

Flestir skálar á afréttum eru tengdir viðurkenndum rotþrómm og er seyru fargað á viðurkenndan hátt. Undantekningin er skáli í Hrafninnuskeri en unnið er að úrlausn mála þar í samráði við rekstraraðila, Umhverfisstofnun og Heilbrigðiseftirlitið.

2.6.3 Rafveita

Flutningslínur Landsnets með 66 kV spennu liggja að tengivirkjum á Hellu og Hvolsvelli. Á hálendinu eru nokkrar 220 og 132 kV háspennulínur, og í byggð Búrfellslínur 1, 2 (220 kV) og Búrfellslína 3 (400 kV). Skipulagsáætlunin staðfestir núverandi flutningskerfi Landsnets og dreifikerfi RARIK.

Stefna:

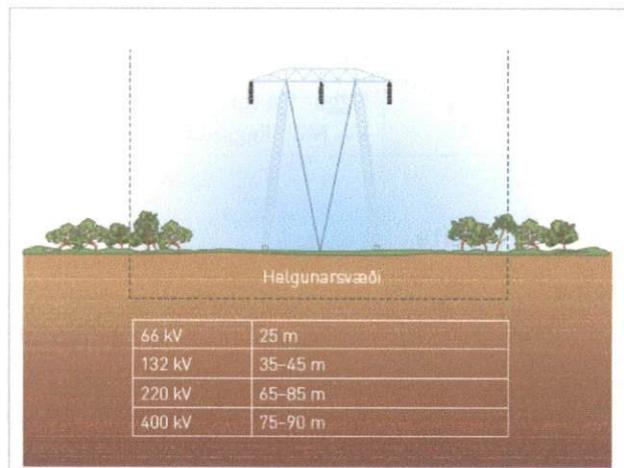
- Að öll byggð njóti raftengingar á sem hagstæðustu verði.
- Sem flestar háspennulínur verði settar í jörð og þar sem háspennulínur eru lagðar ofanjarðar verði leitast við að draga úr sjónrænum áhrifum.

Leiðir:

- Þrífösun rafmagns verði komið á í dreifbýli.
- Allar nýlagnir með 33 kV eða lægri spennu verði settar í jörð.
- Við endurnýjun eða aðrar nýlagnir raflína verða þær lagðar í jörð sé þess kostur.

Helgunarsvæði háspennulína er misbreitt en almennt gildir að því hærri spennu, því breiðara helgunarsvæði (Mynd 4). Helgunarsvæði jarðstrengja er að jafnaði mun minna en loflína. Innan helgunarsvæðis háspennulína er óheimilt að reisa mannvirki, planta trjám eða ráðast í aðrar framkvæmdir nema í samráði við Landsnet.

Raflínur 66 kV eða meira, hvort heldur er um að ræða jarðstrengi eða loftlínur, eru framkvæmdaleyfisskyldar og eftir atvikum tilkynningarskyldar s.s. á verndarsvæðum. Stofnlínur og strengir 66 kV og stærri eru sýndir á skipulagsuppdráttum. Lagning strengja 33 kV eða minni skal tilkynnt til skipulagsfulltrúa og skal framkvæmdin unnin í samráði við landeigendur/umráðahafa lands.

Mynd 4. Helgunarsvæði háspennulína skv. staðli ÍST EN 50341-3-12:2001.

Unnið er að umhverfismati fyrir Sprengisandslínu frá tengivirki við Langöldu norður í Bárðardal. Sveitarstjórn er hlynnt lagningu línunnar og að hún liggja samsíða Búðarháslínu 1. Línan er ekki sýnd á uppdrætti.

Eftirtaldir háspennulínur liggja um sveitarfélagið:

Háspennulínur	
Heiti línu	Lýsing
Hellulína 1	Liggur frá Flúðum að tengivirki vestan Hellu, 66 kV.
Hellulína 2	Liggur í jörð frá Hellu að Hvolsvelli meðfram Þjóðvegi nr. 1, 66 kV.
Lækjartúnslína 2	Jarðstrengur sem liggur frá tengivirki vestan Hellu að tengivirki í landi Lækjartúns í Ásahreppi. Strengurinn er 132 kV.
Hvolsvallarlína 1	Liggur frá Búrfellsstöð að Hvolsvelli, 66 kV.
Búrfellslínur 1 og 2	Liggja um sveitarfélagið frá Búrfellsstöð til höfuðborgarsvæðisins, 220 kV. Búrfellslína 1 mun tengjast í fyrirhugað tengivirki Hvammsvirkjunar.
Búrfellslína 3	Liggur frá Búrfellsstöð að Sandskeiði. Línan er byggð sem 400 kV lína.
Jarðstrengur Hvammsvirkjun	Jarðstrengur frá Hvammsvirkjun í tengivirki virkjunarinnar. Tengir raforku inn á Búrfellslínu 1. Stærð jarðstrengs er 220 kV.
Hrauneyjafosslína 1	Liggur frá Hrauneyjum að tengivirki við Sultartangastöð, 220 kV.
Sigöldulína 2	Liggur frá Sigöldu að Hrauneyjum, 220 kV.
Sigöldulína 3	Liggur frá Sigöldu að Búrfellsvirkjun, 220 kV.
Sigöldulína 4	Liggur frá Sigöldu að Prestbakka á Síðu, 132 kV. Línan fylgir í megindrátum Fjallabaksleið nyrðri. Línan er hluti af byggðalínukerfinu.
Búðarháslína 1	Liggur frá tengivirki við Búðarhásvirkjun að Hrauneyjafosslínu 1 og Sigöldulínu 3, 220 kV. Mun liggja samsíða þeim að tengivirki við Sultartangavirkjun.

2.6.4 Hitaveita

Stefna:

- **Sem stærstur hluti byggðar verði tengdur hitaveitu.**

Leiðir:

- *Haldið verði áfram rannsóknum og möguleikum á að nýta jarðhita til að hita upp húsnæði sem víðast í sveitarfélaginu og til atvinnusköpunar almennt.*
- *Áhersla er á að sem stærsti hluti byggðarinnar sé tengdur hitaveitu, þar sem aðstæður leyfa.*
- *Heimilt er að bora eftir heitu vatni (tilraunaholur) á landbúnaðarsvæðum án þess að breyta aðalskipulagi. Slíkar framkvæmdir eru framkvæmdaleyfisskyldar.*

Hitaveitan nýtir vatn úr borholum við Laugaland og Kaldárholt og er þéttbýlið á Hellu m.a. á dreifingar- svæði hitaveitunnar. Gert er ráð fyrir frekari orkuöflun á vegum Veitna og að fleiri býli og sumarhúsa- hverfi tengist veitunni.

Einnig eru hitaveitur frá borholum í landi Stóra-Klofa, Flagbjarnarholts og Skammbeinsstaða. Auk þess eru einkaveitur í landi Hvamms og Kaldárhólts, en annars staðar eru hús hituð með rafmagni. Borholur hitaveitna eru á iðnaðarsvæðum, kafli 2.3.7.

Hitaveitur í sveitarfélaginu eru eftirfarandi:

Hitaveitur	
Heiti veitu	Lýsing
Kaldárholt og Laugaland	Borholur í landi Kaldárhólts og Laugalands eru nýttar af Veitum. Tæpur tugur býla nýtir vatn frá veitunni auk þess sem hún liggur í öll hús á Hellu og flesta bæi í Ásahreppi.

Flagbjarnarholt	Borhola við Laugar í landi Flagbjarnarholts. Holan er í eigu landeigenda í Flagbjarnarholti og Vindási. Fiskeldisstöðin að Laugum nýtir holuna auk nærliggjandi jarða. Auk þess nýta sumarhús á þessum jörðum veituna.
Skamambeinsstaðir	Borhola í landi Skamambeinsstaða, sem nýtt er af aðliggjandi jörðum.
Stóri-Klofi	Borhola í landi Stóra-Klofa er á Baðsheiði um 4-5 km norðaustur frá bænum. Holan er í eigu Fiskeldisstöðvarinnar Fellsmúla. Auk fiskeldisstöðvarinnar nýta nærliggjandi jarðir vatn til upphitunar; Leirubakki, Stóri-Klofi, Litli-Klofi, Skarð ásamt Skarðskirkju, Króktún og Fellsmúli. Þá eru allmörg sumarhús á framangreindum jörðum tengd veitunni.

2.6.5 Fjarskipti

Þingsályktun um tólf ára fjarskiptaáætlun, fyrir árin 2011-2022, gerir ráð fyrir að öryggi fjarskiptakerfa á landsvísu, útbreiðsla og afköst verði tryggð. Þá verði settar fram tillögur að úrbótum sem greiði fyrir endurnýjun og uppbyggingu ljósleiðarastofn- og aðgangsneta um land allt²³.

Stefna:

- **Haldið verði áfram uppbyggingu fjarskipta í sveitarfélaginu sem stuðlar að bættri þjónustu við íbúa og styrkir atvinnustarfsemi.**
- **Tryggt verði fjarskiptasamband á helstu vegum og ferðmannasvæðum í byggð og á hálendinu.**

Leiðir:

- *Unnið verði að því að ný byggð og eftir atvikum frístundabyggð eigi þess kost að tengjast háhraða-tengingu.*
- *Sendum fyrir farsíma verði fjölgað eftir því sem þörf krefur. Lögð verði áhersla á öll býli og helstu ferðamannaleiðir á hálendi og nágrenni Heklu.*

Gert er ráð fyrir að GSM sambandi verði komið á í öllu sveitarfélaginu, sértök áhersla er á hálendissvæði vegna öryggissjónarmiða. Ekki þarf að breyta aðalskipulagi vegna nýrra fjarskiptamastra, sbr. kafla 2.3.8.

Ljósleiðari liggur þvert í gegnum sveitarfélagið frá Þjórásarbrú, um Hellu og austur að Hvolsvelli nokkru norðan Suðurlandsvegur. Frá Hvolsvelli liggur ljósleiðarastrengur yfir Eystri-Rangá við Stóra-Hof, um Gunnarsholt og þverar Ytri-Rangá við Heiði og áfram upp Landsveit og tengist þar lagn sem liggur um Landvegamót, meðfram Landvegi upp hjá Vindási og yfir Þjórásá um Vaðeyri. Þá liggur ljósleiðari meðfram suðurströndinni, um Þykkvabæ og Háfshverfi. Ljósleiðari liggur með Suðurlandsvegi um Hellu og Hvolsvöll og áfram um Landeyjar til Vestmannaeyja.

Búið er að tengja alla bæi í sveitarfélaginu við ljósleiðara og einnig hluta frístundahúsa.

2.7 VERNDARSVÆÐI OG MINJAR

Samkvæmt lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 þá teljast náttúruverndarsvæði vera; A) friðlýst svæði og afmörkuð búsvæði friðaðra tegunda. B) Svæði og náttúrumyndanir á B og C hluta náttúruminjaskrár. C) Afmörkuð svæði á landi og sjó sem njóta verndar samkvæmt öðrum lögum vegna náttúru eða landslags²⁴.

Í þessum kafla er fjallað um svæði sem njóta einhvers konar friðunar eða verndar vegna náttúru eða menningarminja. Einnig þá þætti sem lúta að takmörkun á landnotkun s.s. vegna hverfisverndar, vatnsverndar eða minja.

Með verndarsvæðum er átt við svæði sem verndarkvaðir hvíla á, t.d. vegna náttúruverndar. Um náttúruverndarsvæði gilda ákvæði laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Samkvæmt VIII kafla laganna eru flokkar friðlýstra svæða eftirtaldir:

²³ (Alþingi Íslands 2012a).

²⁴ (Alþingi Íslands 2015).

- Náttúruvé
- Óbyggð víðerni
- Þjóðgarðar
- Friðlönd
- Náttúruvætti
- Landslagsverndarsvæði
- Verndarsvæði með sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda.

Samkvæmt 61. gr. laganna þá njóta ákveðnar jarðmyndanir og vistkerfi sérstakrar verndar. Forðast ber að raska eftirtöldum vistkerfum og jarðmyndunum, nema brýna nauðsyn beri til:

- Votlendi 20.000 m² eða stærri, stöðuvötn og tjarnir, 1.000 m² að flatarmáli eða stærri og sjávarfitjar og leirur.
- Sérstæðir eða vistfræðilega mikilvægir birkiskógar og leifar þeirra þar sem eru m.a. gömul tré.
- Eldvörp, eldhraun, gervigígar og hraunhellar sem myndast hafa eftir að jökull hvarf af landinu á síðjökultíma.
- Fossar og nánasta umhverfi þeirra að því leyti að sýn að þeim spillist ekki, hverir og aðrar heitar uppsprettur ásamt lífríki sem tengist þeim og virkri ummyndun og útfellingum, þar á meðal hrúðri og hrúðurbreiðum.

Þá ber, skv. 62. gr. laganna, að leitast við að viðhalda náttúrulegum bakkagróðri við ár og stöðuvötn og haga framkvæmdum þannig að sem minnst röskun verði á bökkum og nánasta umhverfi.

Ekki hefur verið gerð úttekt á jarðmyndunum og vistkerfum á skipulagssvæðinu sem ákvæði 61. gr. náttúruverndarlaga taka til, eða þær kortlagðar, skipulagið er því sett fram með þeim annmörkum. Þekkt er að hluti byggðar í ofanverðri Landsveit og á Rangárvöllum stendur á Þjórsár- og Hekluhraunum, yngri en 10.000 ára en hraunin eru víða algróin eða uppblásin. Þá má víða finna gamla birkiskóga s.s. við Merkihvol og í Skarfanesi. Leita skal umsagnar Umhverfisstofnunar og náttúruverndarnefnda áður en framkvæmda- eða byggingarleyfi er veitt, í þeim tilvikum sem framkvæmdir geta haft í för með sér röskun á vernduðum landslagsgerðum.

Stefna:

- **Stuðla skal að verndun lítt raskaðra landsvæða og óbyggðra víðerna.**
- **Stuðlað verði að varðveislu sögu-, náttúru- og menningarminja og annarra umhverfislegra gæða.**
- **Auka upplýsingar um merka minja- og sögustaði.**
- **Stuðlað verði að góðri umgengni um hálendið, álag verði undir þolmörkum viðkvæmra svæða og reynt að viðhalda sem stærstum óbyggðum víðernum.**
- **Mannvirkjagerð leiði til eins lítillar röskunar og kostur er, sérstaklega á hálendinu.**
- **Hugað verði að varðveislugildi eldri húsa og mannvirkja.**

Leiðir:

- *Kortlagðar verði gamlar þjóðleiðir og kannaðir möguleikar á að nýta þær sem reið- og/eða göngu- leiðir.*
- *Skipulag og merkingar verði bætt, m.a. til að koma í veg fyrir umhverfisspjöll og til að bæta umgengni um viðkvæm svæði.*
- *Markvisst verði reynt að vernda náttúru- og menningarminjar á svæðinu m.a. með merkingu þeirra og aukinni fræðslu og upplýsingagjöf til ferðamanna.*
- *Helstu minjar/minjasvæði verði sett undir hverfisvernd og skilgreind verndarákvæði fyrir þær.*
- *Stuðlað verði að varðveislu og endurheimt birkiskóga- og birkikjarrs.*
- *Taka skal tillit til þekktra fornminja við skipulag landnýtingar s.s. í landgræðslu og skógræktar- áætlunum.*
- *Vinna að lagfæringu/viðhaldi á völdum minjum, t.d. fornum bæjarstæðum, samgöngumannvirkjum og vatnsaflsvirkjunum.*

- *Koma í veg fyrir að viðkvæm hálandissvæði spillist t.d. með utanvegaakstri eða átroðningi, m.a. með eflingu eftirlits og bættum merkingum.*
- *Stefnt er að því að sögu- og fornminjar í Odda verði gerðar aðgengilegar fyrir ferðamenn.*
- *Merkustu hellar í sveitarfélaginu verði merktir og eftir atvikum gerðir aðgengilegir.*
- *Bæta skipulag og merkingar á viðkvæmum svæðum.*

2.7.1 Friðlýst svæði

Samkvæmt gr. 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 þá eru friðlýst svæði „svæði á landi og í sjó sem eru friðlýst eða njóta verndar samkvæmt lögum, þ.e. náttúruvætti (sérstæðar náttúrumyndanir), friðlönd, þjóðgarðar og fólkvangar“.

Friðlýst svæði falla í nokkra flokka og er verndarstig þeirra mjög misjafnt og umgengnisreglur einnig. Flestar friðlýsingar eru grundvallaðar á náttúruverndarlögum og um sum friðlýst svæði gilda sérstök lög. Forsenda fyrir friðlýsingu er að verndun sé mikilvæg vegna sérstaks landslags eða lífríkis. Almennings er leyfður aðgangur að friðlýstum svæðum eftir tilteknum reglum²⁵. Starfshópur sveitarfélags og Umhverfisstofnunnar vinnur að gerð verndaráætlunar fyrir Friðland að Fjallabaki. Þar eru m.a. skoðaðir möguleikar á stækkun friðlandsins. Engar niðurstöður liggja fyrir úr þeirri vinnu.

Friðlýst svæði í Rangárþingi ytra eru talin upp í eftirfarandi töflu:

Friðlýst svæði		
Nr.	Heiti	Lýsing
FS1	Oddaflóð	Friðlandið er um 540 ha að stærð. Oddaflóð er á skrá yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði (BirdLife International). Um friðlandið gilda ákveðnar reglur samkvæmt auglýsingu í Stjórnartíðindum B nr. 634/1994.
FS2	Friðland að Fjallabaki	Friðland að Fjallabaki var friðlýst skv. náttúruverndarlögum 1979 og er stærð þess um 470 km ² . Torfajökullssvæðið er eitt fjölsóttasta ferðamannasvæði á hálendi Íslands. Um friðlandið gilda ákveðnar reglur eins og lýst er í auglýsingu í Stjórnartíðindum B nr. 354/1979. Unnið er að gerð verndaráætlunar fyrir friðlandið.

2.7.2 Önnur náttúruvernd

Náttúruminjaskrá er skrá yfir öll friðlýst svæði á Íslandi og mörg önnur svæði, sem ástæða þykir til að vernda út frá ákveðnum þáttum en hafa ekki enn verið friðlýst. Þau svæði sem eru á náttúruminjaskrá geta hýst sjaldgæfar tegundir eða tegundir í útrýmingarhættu. Þau geta verið óvenju tegundarík, viðkvæm fyrir röskun eða að þau eru nauðsynleg til að viðhalda sterkum stofni mikilvægra tegunda. Svæðin geta haft vísindalegt gildi, félagslegt, efnahagslegt eða menningartengt gildi. Þau geta einnig verið mikilvæg til að viðhalda náttúrulegum þróunarferlum, haft alþjóðlegt náttúruverndargildi eða verið einkennandi fyrir náttúruferum viðkomandi landshluta. Almenn gildir að mannvirkjagerð á svæðum á náttúruminjaskrá er tilkynningarskyld sbr. lög um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000, viðauka 2.

Eftirtalin svæði á skipulagssvæðinu eru á náttúruminjaskrá og flokkuð sem aðrar náttúruminjar, lýsing á þeim er tekin úr Náttúruminjaskrá og vísa númerin til hennar²⁶:

Svæði á náttúruminjaskrá		
Nr.	Heiti	Lýsing á afmörkun svæða og sérstæði þeirra skv. náttúruminjaskrá
N707	Veiðivötn	Gosminjar, gígaraðir og hraun. Fjöldi lífauðugra vatna, eitt best varðveitta vatnasvæði hálendisins. Mikil lindasvæði. Gróðurvinjar og fjölbreytt fuglalíf.
N727	Lambhagavatn og Langanes	Lífrík vötn og tjarnir sem eru girtar tjarnarstör. Einn mikilvægasti staður Rangárþings fyrir endur, en þar verpa stökkönd, rauðhöfðaönd, urtönd, grafönd og skúfönd auk álfar. Svæðið er um 100 ha að stærð.

²⁵ (Umhverfisstofnun 1996).

²⁶ (Umhverfisstofnun 1996).

N728	Safamýri	Votlendi sunnan Flóðakeldu og Mýrarskurðar að Kálfalæk, ásamt Frakkavatni og Kringlutjörn. Gróðurmikil vötn og mýrlendi, mikilvægur viðkomustaður farfugla. Lagt er til að votlendi Frakkavatns verði endurheimt.
N730	Hekla	Hekla er eitt þekktasta eldfjall landsins.
N761	Emstrur og Fjallabak	Tindfjallajökull ásamt aðliggjandi fjalllendi. Stórbrotið og fjölbreytt landslag, kjörið til útivistar á jaðri hálendisins. Svæðið er að hluta til í Rangárbingi eystra.

Svæði sem sett eru í verndarflokk skv. 6. gr. laga um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011 eru skilgreind í flokknum önnur náttúruvernd skv. gr. 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Svæðunum er lýst í erindi til verkefnisstjórnar um annan áfanga rammaáætlunar²⁷. Svæðin eru sýnd á skipulagsuppdráttum sem hringtákn þar sem afmörkun verndarsvæðis liggur ekki fyrir. Verkefnisstjórn um Rammaáætlun hefur skilað af sér niðurstöðum þriðja áfanga. Flokkun virkjanakosta þar er óbreytt.

Eftirtalin svæði í Rangárbingi ytra eru í verndarflokki:

Önnur náttúruvernd – svæði í verndarflokki		
Nr.	Heiti	Lýsing
ÖN1	Bjallavirkjun / Sköflungur	Til að veita Tungnaá að Bjallavirkjun er gert ráð fyrir stíflu- og veitumannvirkjunum í farvegi árinna nokkuð neðan við Hófsvað og fjallið Hnaus. Veitulón Bjallavirkjunar verður við Hnaus þar sem farvegur Tungnaár er hallalíttill. Stíflu- og veituvirkin munu mynda lón sem teygir sig um 6 km upp eftir farvegi árinna. Vatni úr lóninu er veitt um lokuvirki að virkjuninni eða skilað aftur niður í farveg Tungnaár um botnrás eða yfirfall. Orkuvinnslugeta er áætluð um 46 MW eða 340 GWst/ári.
ÖN2	Tungnaárlón	Stíflustæði Tungnaárlóns er í farvegi Tungnaár fyrir ofan fyrirhugaða Bjallavirkjun. Lónið er nauðsynleg forsenda þeirrar virkjunar sem miðlunar- og aursöfnunarlón. Stíflan verður við Snjóöldu, þar sem áin rennur í um 200 m breiðum farvegi. Lónið nær upp undir Svartakamb, og vatnar inn í Faxasund og dálítið upp með Lónakvísl. Í skýrslu LV er þess getið að auðvelt sé að koma í veg fyrir að jökulskotið vatn flæði inn í Faxasund. Þá yrði gert þar stöðuvatn með lítilsháttar hærra vatnsborði en í lóninu. Til hliðar við aðalstíflu austanmegin eru botnrásarstífla og steyppt yfirfall. Orkugeta miðlunar úr Tungnaárlóni er 270 GWh/ári ofan á núverandi grunnkerfi eftir lúkningu virkjana í Neðri-Þjórsá. Gerð um 535 GJ miðlunar í Tungnaárlóni ein og sér er hagkvæm framkvæmd.

Í 46 gr. náttúruverndarlaga er fjallað um að heimilt sé að friðlýsa óbyggð víðerni og þá með það að markmiði að varðveita og viðhalda einkennum svæðisins. Í lögnum eru óbyggð víðerni skilgreind sem: „svæði í óbyggðum sem er að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflinum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum“. Ekki liggur fyrir skilgreining á hvað telst vera uppbyggður vegur en þó er ljóst að víða hafa vegir á hálendinu verið lagfærðir, lyft upp úr landi og jafnvel ár og lækir brúaðir/gerð ræsi. Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að gönguskálar skerði ekki víðerni en ekki liggur fyrir hvenær skáli telst vera gönguskáli. Þar sem þar til bærir aðilar hafa ekki lagt fram kort af víðernum landsins verður ekki um slíka afmörkun að ræða í þessu aðalskipulagi. Almennt má segja að sú stefna sem sett er fram í aðalskipulaginu skerðir ekki óbyggð víðerni umfram það sem nú er, en það veltur þó nokkuð á hvernig lagfærðir vegir, skálasvæði, jaðar- og hálendismiðstöðvar verða skilgreindar. Þá ber að líta til þess að rykmengun vegna umferðar á þurrum dögum kann einnig að skerða víðernis- og óbyggðaupplifun.

Gefin hefur verið út skýrsla með tillögum að nýrri aðferðafræði við kortlagningu víðerna á miðhálandi Íslands (Þorvarður Árnason o.fl. 2017). Í skýrslunni er tekið fram að um tilraunaverkefni sé að ræða og beri að skoða niðurstöður hennar í því ljósi. Aðferðafræðin byggist í grófum dráttum á að gefin eru stig eða einkunn fyrir skerðingarhrif bygginga og mannvirkja á víðerni, er þetta m.a. metið út frá stærð og fjölda

²⁷ (Sveinbjörn Björnsson 2011).

mannvirkja á hverjum stað. Skerðingaráhrif mannvirkja eru mis mikil, fjallakofar fá t.d. lága einkunn (lítil skerðing) meðan þjónustumiðstöðvar og virkjanamannvirki fá hærra einkunn og skerða víðerni meira. Niðurstaðan er notuð til að sýna skerðingaráhrif mannvirkja á korti. Miðað við þessa aðferðafræði þá er skerðing víðerna í Rangárbingi ytra vegna: háspennulína, Landvegur og Þjórsárdalsvegur og bygginga. Byggingar hafa þó mis mikil áhrif til skerðingar eins og fram kemur hér frammar. Þá liggur fyrir að bæði vegur um Fjallabak nyrðra er skilgreindur sem stofnvegur á hálendi sem verður a.m.k. að einhverju leyti uppbyggður, ár og lækir brúaðir enda er þeim ætlað að vera opnir allri umferð yfir sumarið, sbr. nýja reglugerð nr. 260/2018, um vegi í náttúru Íslands.

2.7.3 Minjavernd

Í þessum kafla er fjallað um friðlýstar fornminjar, fornminjar sem njóta hverfisverndar ásamt friðuðum eða friðlýstum byggingum.

*Þjóðminjar taka til svæða þar sem eru friðlýstar fornminjar, þekktar fornleifar eða friðuð hús samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012*²⁸.

Í gr. 6.3 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, er minjavernd skilgreind sem „svæði þar sem eru friðlýstar fornleifar og friðaðar fornminjar, hús og mannvirki sem njóta sjálfkrafa verndar á grundvelli aldurs þeirra samkvæmt lögum um menningarminjar“²⁹.

Samkvæmt 1. gr. í lögum um menningarminjar nr. 80/2012 teljast menningarminjar „ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lög þessi ná einnig til staða sem tengjast menningarsögu“³⁰. Allar friðlýstar fornminjar flokkast sem þjóðminjar skv. 2. gr. laganna. Þá kveða lögin á um að allar minjar 100 ára og eldri séu fornminjar sbr. 3. gr. laganna. Þar segir einnig að fornleifar teljist „hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á.“ Auk friðlýstra fornminja er fjöldi annarra fornminja á svæðinu sem eru verndaðar í flokki hverfisverndar, en allar fornminjar njóta friðunar skv. 3. gr. laganna. Í 16. gr. segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.

Aðalskráning fornminja í sveitarfélaginu er langt komin og eru friðlýstar minjar og þær minjar sem talið er að hafi hátt verndargildi sýndar á skipulagsupprætti. Þá eru allar minjar sem hafa verið skráðar sýndar á skýringarupprætti 5 í Viðauka I.

Við gerð deiliskipulags á þegar byggðum svæðum verður unnin húsakönnun á skipulagssvæðinu með það að markmiði að skoða verndargildi þeirrar byggðar sem fyrir er og hvort gera þurfi einhverjar ráðstafanir til að vernda þegar byggð hús.

Yfirlit yfir friðlýstar fornminjar er sett fram í töflu hér að neðan og er skv. friðlýsingarskrá³¹ og skráningarátaki sem unnið var um friðlýstar minjar á Suðurlandi³² árið 2015.

Friðlýstar fornminjar		
Nr.	Jörð	Lýsing
RA279:001	Stóra Hof	Bæjarhóll, bústaður.
RA279:005	Goðalág	Heimild um hof.
RA282:038	Melakot	Rústir eyðibýlis.
RA282:080	Sandgil 1	Rústir eyðibýlis.
RA282:082	Sandgil III	Þúst, býli.
RA282:119	Keldnakot	Rústir eyðibýlis.

²⁸ (Alþingi Íslands 2012b).

²⁹ (Alþingi Íslands 2012b).

³⁰ (Alþingi Íslands 2012b).

³¹ (Fornleifanefnd 1990).

³² (Eva Kristín Dal og Elín Ósk Hreiðarsdóttir ritstjórar, o.fl. 2015).

RA282:148	Keldur	Kuml, legstaður.
RA284:040	Holt	Bæjarstæði, býli.
RA285:008	Hrappstaðir/- Smiðjunes	Tóftir býlis.
RA285:010	Þorleifsstaða- hellir	Manngerður hellir notaður sem fjárhús.
RA285:037	Þorleifsstaðir	Hleðsla, akur.
RA285:038	Þorleifsstaðir	Heimild um áveitu.
RA285:040	Harðivöllur	Heimild um áveitu.
RA286:017	Akurgerði	Tóft, garðlag, rétt.
RA286:018	Stekkatún	Tóft, garðlag.
RA288:002	Tröllaskógur	Tóftir, býli/kirkja.
RA288:006	Árbær	Kuml.
RA289:007	Eystra- Reyðarvatn	Tóftir.
RA300:008	Þingskálar	Tóftir, þingstaður.
RA302:019	Geldingalækur	Hellir, bústaður/fjárhús.
RA307:005	Helluvað	Hellir, skemma.
RA307:006	Helluvað	Hellir, fjárskýli.
RA307:007	Helluvað	Hellir, hlaða.
RA308:004	Gaddstaðir	Hellir, fjárskýli.
RA308:005	Gaddstaðir	Heimild um fjárskýli.
RA318:004	Miðbakk	Bæjarstæði, býli á vesturbakka Hólsár. Staðsetning ókunn.
RA318:005	Efstibakk	Bæjarstæði, býli á vesturbakka Hólsár. Staðsetning ókunn.
RA385:008	Borg	Tóft og garðlag.
RA391:002	Kirkjuhóll	Þúst, kirkja.
RA395:012	Vakurstaðir	Tóft og garðlag, býli.
RA397:001	Pula	Gamla Pula, tóft og garðlag.
RA407:005	Ærhellir	Hellir, fjárhús.
RA407:006	Lýtingsstaðir	Hellir, fjárhús.
RA409:005	Lambahellir	Hellir, lambhús.
RA409:007	Fjánhellir	Hellir, fjárhús.
RA409:018	Stekkatúns- hellir	Hellir, beitarhús/stekkur.
RA410:022	Hellishóll	Hellir, fjárhús.
RA412:004	Brekkur	Hellir, fjárhús.
RA414:008	Litla-Tunga	Hellir, fjárhús.
RA416:013	Árbæjarhellis- hellir	Hellir, fjárhús/hlaða.
RA419:027	Hellistúns- hellar	Tveir hellar. Hellir, hlaðar.
RA419:028	Fjóshellir	Meðal stærstu manngerðu hella. Hellir með krossum með latnesku formi.
RA419:029	Búrhellir	Hellir sem er að hluta undir íbúðarhúsinu á Ægissíðu.
RA419:030	Kirkjuhellir	Hellir, fjárhús.
RA419:031	Hrúthellir	Hellir.

RA419:032	Brunnhellir	Hellir, vatnsból.
RA419:033	Skagahellir	Lítill hellir.
RA419:034	Fjánhellir	Hellir, fjárskýli.
RA419:035	Lambahellar	Hellir.
RA434:063	Skarð	Fornar rústir Grænuflatar, sjö tóftir, garðlag og þúst.
RA437:019	Fellsmúli	10 fornar tóftir við Stóruvallalæk, kallaðist Hólmengi.
RA438:001 -002	Hvammur	Rústir Árbæjar eru á 4 stöðum við Þjórsá fyrir ofan Ölmóðsey.
RA440:054 -056	Hellnar	Hellnahellir er um 50 m langur og þrískiptur sandsteinshellir. Hellishlutarnir nefnast Heyhellir, Göngin og Gamlihellir. Göngin tengja Heyhelli og Gamlahelli. Hellnahellir er stærstur allra manngerðra hella á Íslandi, um 200 m ² að stærð. Lambahellir og Hestahellir eru í norður frá bæjarhúsum. Þeir liggja samhliða og eru tengdir með göngum. Hestahellir er um 13 m á lengd og um 3 m á breidd og víðast hvar með um 2,4 m lofthæð.
RA446:012	Þingholt	Heimild um þingstað í Flagbjarnarholti.
RA450:010	Lunanshóll	Heimild um legstað landnámsmannsins Þorsteins Lunans.
RA450:011	Lunansholt	Forn tóft sunnan undir Skrokkhóli.
RA454:023	Rúnasteinn	Grágrýtissteinn með áletrun.
RA458:003	Akurgarðar	Heimild um akur og áveitugarða.
RA460:001	Hrólfstaða- hellir	Rústir Hrólfstaða.
RA460:013 -014	Fjánhellir/Hey- hellir	Hellar í Hrólfstaðahelli.
RA462:001	Stóru-Vellir	Bæjarhóll.
RA462:002	Stóru-Vellir	Kirkjugarður, kirkja.
RA463:001 -002	Stóri-Klofi	Minjar um byggð og kirkju.
RA469:005	Merkihvoll	Bæjarstæði.
RA470:001	Eskiholt	Bæjarstæði.
RA470:003 -004	Eskiholt	Bæjarstæði Eskjuholts.
RA470:006	Síðunes	Bæjarstæði, býli.
RA472:001	Skarfanés	Bæjarhóll, býli.

Samkvæmt 29. gr. laga um menningarminjar, nr. 80/2012, þá eru öll hús og mannvirki sem eru eldri en 100 ára friðuð og er óheimilt að raska þeim, breyta, rífa eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar. Samkvæmt 31. gr. laganna er óheimilt að gera nokkrar breytingar á friðlýstu húsi eða mannvirki án vitundar Minjastofnunar Íslands. Eftirtalin mannvirki eru friðuð eða friðlýst:

Friðuð eða friðlýst hús og mannvirki

Heiti	Lýsing
Marteinstungu- kirkja	Byggð árið 1896. Friðuð 1. janúar 1990.
Hagakirkja	Byggð árið 1891. Friðuð 1. janúar 1990.
Árbæjarkirkja	Byggð árið 1887. Friðuð 1. janúar 1990.
Keldur / Keldnakirkja	Torfhús, skáli talinn vera að stofni til frá miðöldum. Friðaður 1. janúar 1990. Kirkja byggð árið 1875.

Í 30. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 er fjallað um verndun annarra húsa og mannvirkja sem ekki eru friðuð eða friðlýst. Undir þetta falla mannvirki sem byggð voru 1925 eða fyrr og kirkjur sem reistar voru 1940 eða fyrr. Upplýsingar eru fengnar úr skráum Fasteignamats ríkisins.

Verndun annarra húsa og mannvirkja	
Heiti	Lýsing
Hvammur 3	Íbúðarhús byggt árið 1896.
Rafholt	Einbýlishús byggt árið 1898.
Keldnaskáli	Fjánhús, hesthús, fjós og safnhús byggð árið 1900.
Stóra-Hof	Hesthús byggt árið 1907 og einbýlishús byggt árið 1910.
Selalækur 1	Íbúðarhús byggt árið 1908.
Varmidalur	Tvö íbúðarhús byggð árið 1909.
Árbæjarhellir	Geymsla og hlóðaeldhús byggð árið 1912.
Næfurholt	Íbúðarhús byggt árið 1912.
Múli	Íbúðarhús byggt árið 1912.
Meiri-Tunga 1	Íbúðarhús byggt árið 1913.
Galtalækur	Íbúðarhús byggt árið 1914 og fjánhús og hlaða byggð árið 1920.
Skarð	Fjánhús og hlaða byggð árið 1920.
Heysholt	Smiðja byggð árið 1920.
Arnkötlustaðir	Garðávaxtageymsla byggð árið 1922.
Hábær 1	Einbýlishús byggt árið 1924.
Oddakirkja	Sóknarkirkja byggð árið 1924.
Skinnar	Einbýlishús byggt árið 1925.
Stúfholt	Einbýlishús byggt árið 1925.
Skarðskirkja	Sóknarkirkja byggð árið 1931.

Fornminjar sem njóta hverfisverndar

Nokkrar aðrar minjar eru settar undir hverfisvernd og sýndar á skipulagsuppráttum. Æskilegt er að unnið verið að varðveislu helstu minja, þær gerðar aðgengilegar og veittar upplýsingar um þær. Aðrar minjar sem skráðar voru í aðalskráningu fornminja eru sýndar á skýringaruppráttum. Varðandi umfjöllun um þær er vísað í aðalskráningu fornminja og vísa númer minjanna til hennar.

Fornminjar sem njóta hverfisverndar		
Nr.	Heiti	Lýsing
RA263:001	Ártúnakot	Bæjarhóll.
RA268:001	Fróðholt	Bæjarhóll Fróðholts.
RA272:001	Markhóll	Bæjarhóll. Markhóll og Stórholt.
RA276:005	Oddahús	Beitarhús í landi Strandar. Sauðahús frá Odda.
RA277:016	Vestari-Kirkjubær	Beitarhúsatóftirnar Heimarihús.
RA282:001	Keldur	Torfbærinn og útihús.
RA282:016	Keldur	Rétt.
RA282:019	Keldur	Bæjartraðir.
RA282:020	Keldur	Fjós.
RA282:022	Keldur	Hesthús.
RA282:023	Keldur	Hlöður.
RA282:029	Keldur	Mylla.
RA282:037	Keldur	Lambhús.

RA282:054	Porgeirssteinn	Sögustaður úr Njálu.
RA282:069	Fossdalsrétt	Rétt.
RA282:071	Einvígi	Sögustaður úr Njálu.
RA282:073	Gunnarssteinn	Sögustaður úr Njálu.
RA282:115	Kotsvegur	Leið frá Keldum að Dagverðarnesi og áfram til norðurs að Svínhaga. Leiðin er vörðuð.
RA282:128	Bugrúst	Rúst býlis í landi Keldna.
RA282:163	Keldur	Traðir.
RA283:002	Tunga	Fjárskýli.
RA284:015	Reynifell	Fjárborgir.
RA284:020	Reynifell	Fjárborgir.
RA284:026	Reynifell	Fjárborgir.
RA284:044	Reynifell	Fjárborgir.
RA285:011	Þjófahellir	Hellir.
RA288:001	Árbær	Heillegar bæjarrústir og fjöldi minja í heimatúni.
RA288:020	Árbær	Túngarður.
RA288:021	Árbær	Upphlaðnar traðir.
RA288:029	Árbær	Kálgarðar.
030		
RA288:010	Árbær	Útihús.
022-025, 027, 031		
RA289:019	Reyðarvatn	Tóftin Illugagerði.
RA291:026	Kot	Fjárskýli.
RA291:030	Kot	Fjárskýli.
RA293:061	Litla-Selsund	Bæjarhóll.
RA296:001	Næfurholt	Bæjarhóll gamla Næfurholts. (Óstaðsett).
RA297:001	Háls	Bæjarhóll. (Óstaðsett).
RA298:007	Svínhagi	Grafreitir.
RA300:008	Þingskálar	Þingbúðatóftir.
RA300:011	Víkingslækur	Bæjarhóll.
RA303:080	Grákollustaðir	Rústir býlis.
RA337:001	Bali	Bæjarhóll.
RA348:001	Norðurbakki	Bæjarhóll.
RA351:001	Skarð	Bæjarhóll.
RA356:001	Bæjarstæði Háfshóls	Heildstætt menningarlandslag með leifum torfbæjar frá 19. öld.
RA357:011	Sandhólaferja	Rústir á Burðarholti.
RA381:006	Kamsrétt	Rétt.
RA384:001	Hreiður	Minjar um Forna-Hreiður.
RA384:019	Kamsrétt	Rétt.
RA387:010	Kot	Minjaheild í hjáleigunni Koti.
RA391:001	Akbraut	Bæjarhóll og smiðja.
RA401:014	Marteinstunga	Seljatóftir.
RA401:020	Marteinstunga	Kvíatóft.

RA407:004	Kambsrétt	Rétt.
RA411:003	Syðri- Rauðalækur	Fjós.
RA411:004	Syðri- Rauðalækur	Hesthús.
RA411:005	Syðri- Rauðalækur	Hesthús.
RA411:009	Syðri- Rauðalækur	Kálgarður.
RA411:042	Syrði- Rauðalækur	Traðir.
RA412:029	Brekkur	Beitarhús.
RA414:010	Vilborgarhóll	Líklega lítið býli.
RA469:005	Merkihvoll	Bæjarhóll.
RA469:017	Mörk	Bæjarhóll.
RA671:008	Forn leið	Upp með Ytri-Rangá er forn leið.
RA673:004	Hald	Ferja og ferjustaður á Tungnaá við Hald.
RA673:009	Hald	Hestarétt sunnan Tungnaár byggð 1901.

2.7.4 Hverfisvernd

Samkvæmt skipulagsreglugerð nr. 90/2013, gr. 6.3 þá gilda sérstök ákvæði um hverfisverndarsvæði: „Svæði þar sem sveitarstjórn hefur sett ákvæði um hverfisvernd til að vernda sérkenni eldri byggðar eða annarra menningarsögulegra minja, náttúruminjar, landslag eða gróður vegna sögulegs, náttúrulegs eða menningarlegs gildis, án þess að um friðun sé að ræða samkvæmt öðrum lögum“³³.

Hverfisvernd er alhliða vernd sem getur tekið til náttúruminja, landslags eða fornleifa. Mörg þessara svæða hafa einnig nokkurt útivistargildi. Sveitarstjórn setur fram í aðalskipulagi hvaða þættir á viðkomandi svæði skulu njóta tiltekinna verndar. Ennfremur hvaða réttindi og kvaðir eru samfara hverfisvernd og geta takmarkað framkvæmdir og landnotkun svæðisins. Vilji landeigendur endurheimta votlendi verður það skoðað í hverju tilfalli, t.d. varðandi áhrif á aðliggjandi jarðir/landsvæði.

Hverfisvernd vegna náttúruverndar

Nokkur mikilvæg votlendissvæði og kjarrlendi eru skilgreind sem hverfisverndarsvæði, einkum vegna sérstæðs fuglalífs og gróðurs. Auk þess hafa mörg lindavötn á svæðinu og næsta nágrenni þeirra mikið gildi fyrir fuglalíf, sem veiðisvæði og til almennrar útivistar. Dæmi um slík lindavötn eru Minnivallalækur, Skarðslækur, Víkingslækur, Geldingalækur og Hróarslækur.

Ákvæði hverfisverndar vegna náttúruverndar eru þessi:

- Þar sem um er að ræða vötn eða tjarnir tekur verndarsvæðið, auk þeirra, að lágmarki til 50 m beltis á bökkum þeirra.
- Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar, geta haldist eins og verið hefur. Sveitarstjórn getur þó sett reglur um takmörkun og beitarstýringu á svæðinu.
- Halda skal byggingarframkvæmdum í lágmarki og þess gætt að þær leiði til eins lítillar röskunar og kostur er.
- Vanda skal til allra framkvæmda sem heimilaðar verða, ganga frá byggingum og umhverfi svo fljótt sem verða má og tryggja góðan frágang fráveitu.
- Framræsla votlendis á hverfisverndarsvæðum er óheimil. Þá skal takmarka notkun áburðar (tilbúins sem og húsdýraáburðar).

³³ (Umhverfis- og auðlindaráðuneytið 2013).

- Nokkur vatnsmikil lindasvæði eru vernduð sem hugsanleg framtíðarvatnsból.

Þau hverfisverndarsvæði sem auðkennd eru á skipulagsupprætti eru í töflu hér að neðan. Þar kemur einnig fram hvaða þættir standa á bak við verndargildi þeirra:

Hverfisverndarsvæði			
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing	Jörð/jarðir
HV1	Hrútsvatn	Mýrlendi Vetleifsholtsbuga, Hrútsvatn, Bakkaflóð að Hellis-tjörn og Flóðakeldu ásamt Andalæk, Fiskivatni og Háfsós. Samfelld mýrlendi ásamt tjörnum og starengjum, mikið fuglalíf. Lagt er til að votlendi Hrútsvatns verði endurheimt. Vetleifsholtsbugar eru á skrá yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði (BirdLife International).	Nokkrar jarðir í Rangárþingi ytra og Ásahreppi
HV2	Tjarnir við Árbakka	Suðaustur af Árbakka er lítt raskað mýrlendi með þremur tjörnum, sú stærsta nefnist Rolla. Auðugt fuglalíf og fjölbreytt gróðurfar. Ein af fáum heillegum hallamýrum á Suðurlandsundirlöndinu. Endurheimt votlendis æskileg.	Árbakki
HV3	Kolavatn og Kola-vatnsmýri	Lítið stöðuvatn og mýrlendi austan þess. Fjölbreytt fuglalíf s.s. mófuglar, endur, álf og brandugla. Stærð svæðisins er um 2 km ² .	Þjóðólshagi II og Marteinstunga
HV4	Pulutjörn	Lítill og óspillt tjörn með grónum bökkum. Í tjörninni er mikill vatnagróður. Mikið fuglalíf, einkum endur.	Pula
HV5	Hagaleira	Mýri og tjarnir í dalverpi milli holta. Frjósamt votlendi og auðugt fuglalíf, s.s. endur, gæs og álf. Einnig nokkrar tegundir vaðfugla og mófugla. Eitt af fáum óspilltum votlendissvæðum í Holtum. Stærð svæðisins er um 50 ha.	Hagi og Guttormshagi
HV6	Stúfholtstjörn	Grunn og gróðurrik tjörn við Stúfholt. Mikið fuglalíf. Mikilvægasti varpstaður flórgoða á Suðurlandsundirlöndinu.	Stúfholt
HV7	Mýri við Heysholt	Mýri og grunnar tjarnir við Heysholt og Flagbjarnarholt. Fjölbreytt votlendisgróður og mikið fuglalíf s.s. endur, vaðfuglar, álf og gæs. Stærð svæðisins er um 0,5 km ² .	Heysholt
HV8	Mýrarskógur (Lambhagi – Skarfanés)	Fallegt skóglendi, víðiflesjur og mólendi. Svæðið hefur verið friðað fyrir beit um árabíl. Mikið og fjölbreytt fuglalíf, einkum mófuglar. Áhugavert útivistarsvæði. Stærð svæðisins er um 13 km ² .	Skarfanés og fleiri eyðijarðir efst í Landsveit
HV9	Merkihvolsskógur	Fallegt náttúrulegt skóglendi, mikið og fjölbreytt fuglalíf, einkum mófuglar. Svæðið er í eigu og umsjá Rangárþings ytra.	Merkihvoll
HV11	Tjörn við Oddhól	Falleg tjörn og umhverfis hana er gróskumikill starargróður og flóðapunktur. Mikið og fjölbreytt fuglalíf.	Oddhóll
HV12	Þorleifsstaðir, Reynifell	Hverfisvernd vegna menningarminja. Eyðibýlin Árbær, Foss, Reynifell, Hrapppstaðir, Þorleifsstaðir og Rauðnefsstaðir eru sett undir hverfisvernd til að leitast við að vernda menningarminjar og heimildir um búsetu á svæðinu. Margar minjar og greinilegar. Halda skal byggingarframkvæmdum í lágmarki og óheimilt er að hrófla við minjum, nema að höfðu samráði við Minjastofnun. Gert er ráð fyrir að gera svæðið aðgengilegra til útivistar, s.s. með bílastæði og gönguleiðum og gera einnig minjum og sögu svæðisins skil.	Árbær, Foss, Þorleifsstaðir, Reynifell, Hrapppstaðir, Rauðnefsstaðir
HV13	Rangárvalla- og Landmannafréttur	Afréttarsvæðin sunnan Tungnaár. Stór samfelld svæði gosminja, víðlend hraunasvæði og eldstöðvar, þ.á.m. Hekla og Torfajökull. Ekki verður hróflað við minjum á svæðinu, s.s. gömlum vörðum eða skálum án samráðs við Minjastofnun.	Afréttur

HV14	Veiðivötn	Stór og samfelld óröskuð landslagsheild á Landmanna- afrétti norðan Tungnaár. Gosminjar, lindir og vatnasvið Veiðivatna.	Afréttur
-------------	------------------	--	----------

2.7.5 Vatnsvernd

Í gr. 6.3 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru vatnsverndarsvæði skilgreind sem „svæði sem heilbrigðisnefnd sveitarfélags hefur ákvarðað sem vatnsverndarsvæði umhverfis hvert vatnsból, annars vegar grannsvæði (VG) og hins vegar fjarsvæði (VF) sbr. reglugerð um neysluvatn“.

Vatnsverndarsvæði flokkast í þrjá flokka skv. 13. gr. reglugerðar nr. 796/1999 m.s.b. um varnir gegn mengun vatns. Flokkarnir eru brunnsvæði, grannsvæði og fjarsvæði³⁴.

Um vatnsverndarsvæði gilda ákvæði reglugerðar um neysluvatn nr. 536/2001 og reglugerð um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999.

Stefna:

- Lögð er áhersla á nægt framboð neysluvatns fyrir íbúa og atvinnustarfsemi.
- Áhersla verður á að tryggja vatnsgæði til framtíðar.

Leiðir:

- Vatnsból verði afgirt og friðuð fyrir óviðkomandi umferð.
- Engar framkvæmdir sem ógnað geti brunnsvæðum verði leyfðar á grann- eða fjarsvæðum þeirra.
- Mörk vatnsverndarsvæða verða endurskoðuð þegar betri gögn liggja fyrir um gæði vatnsbóla og aðrenslissvæði þeirra.

Ekki eru skilgreind vatnsverndarsvæði í flokki II við öll vatnsból.

Verndarsvæðum vatnsbóla er skipt í þrjá flokka; brunnsvæði, grannsvæði og fjarsvæði og eru þau afmörkuð á skipulagsupprætti.

Brunnsvæði

Verndarákvæði brunnsvæða skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br. eru þessi: „Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Það skal vera algjörlega friðuð fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar. Heilbrigðisnefnd getur, þar sem þörf krefur, krafist þess að svæðið skuli girt mannheldri girðingu, sem sé minnst 5 metra frá vatnsbóli“.

Vatnsból og 5 m svæði umhverfis þau eru sýnd á skipulagsuppráttum. Hluti vatnsbóla hefur verið hnitsettur af Heilbrigðiseftirliti Suðurlands og eru þau þá staðsett á skipulagsupprætti m.v. það. Í öðrum tilfellum er staðsetning ónákvæm. Þá hefur afmörkun nokkurra vatnsverndarsvæða verið breytt í samræmi við nákvæmari staðsetningu vatnsbóla og nákvæmari kortagrunna.

Í Rangárþingi ytra eru eftirtalin brunnsvæði:

Brunnsvæði			
Nr	Brunnsvæði	Lýsing svæðis	Jarðir
VB1	Selalækur	Vatnsveita fyrir Selalækjarbæi.	Selalækur
VB2	Hella	Helluveita sækir vatn í lindir í landi Helluvaðs og Ness u.þ.b. 4 km ofan við byggðina á Hellsu.	Helluvað og Ness
VB3	Bjálmholt	Bjálmholtveita nýtir lindir sem eru hluti Vatnsveitunnar. Vatnsbólíð er víkjandi.	Bjálmholt
VB4	Gata	Götuveita nýtir lindir sem eru hluti Vatnsveitunnar.	Gata
VB5	Kamsheiði	Vatnsgrafarlækjarveita og Kvíarholtsveita. Lindir í Kamshaiði í landi Hreiðurs og Kvíarholts, sem eru hluti vatnsveitunnar.	Hreiður og Kvíarholt

³⁴ (Umhverfisráðuneytið 1999).

VB6	Akbraut	Einkaveita – verður flutt til ef þörf krefur.	Akbraut
VB7	Hjallanes	Einkaveita í landi Hjallanes.	Hjallanes
VB8	Tvíbytnulækur (Gildrulækur)	Tvíbytnulækur fær vatn sitt úr lindum við jaðar Þjórsárhrauns. Rennsli er breytilegt, 0,15 - 0,4 m ³ /s.	Lækjarbotnar
VB9	Kerauga	Einstakt lindarauga undir hárrí hraunbrún um 1 km austur af Bjalla. Vatnsrennsli er breytilegt, 0,3-0,6 m ³ /s. Aðstæður eru ákjósanlegar til vinnslu og mengunarhætta er lítil. Gert er ráð fyrir að þetta verði framtíðarvatnsból fyrir svæðið.	Bjalli og Tjörvastaðir
VB10	Geldingalækur	Lindir Geldingalækjar um 1 km austan við bæinn Geldingalæk. Vatnsrennsli er breytilegt, 400-600 l/s. Aðstæður eru ákjósanlegar til vinnslu og mengunarhætta lítil. Gert er ráð fyrir að þetta verði framtíðarvatnsból fyrir svæðið.	Geldingalækur
VB11	Gunnarsholt	Gunnarsholtsveita sækir vatn í lindir við upptök Gunnarsholtslækjar og lind austan við Kornbrekkur.	Gunnarsholt
VB12	Höfðasandur	Vatnsból, borhola, sem þjónar frístundabyggð úr landi Svínhaga og Haukadals.	Svínhagi
VB13	Kanastaðabotnar	Lind sem þjónar frísundabyggð úr landi Haukadals.	Haukadalur
VB14	Haukadalur	Vatnsból sem þjónar frístundasvæði í landi Haukadals.	Haukadalur
VB15	Jarlsstaðir	Vatnsból fyrir fyrirhugað frístundasvæði.	Jarlsstaðir
VB16	Skarðslækur	Lind sem þjónar frístundabyggð í landi Skarðs.	Skarð
VB17	Vatnagarðslækur	Aðal lindir Vatnagarðslækjar sem koma undan Flatahrauni um 1 km suður af Gloppubrún. Lindirnar gefa um eða yfir 0,6 m ³ /s. Aðstæður eru ákjósanlegar til vinnslu og mengunarhætta lítil. Gert er ráð fyrir að þetta verði framtíðarvatnsból fyrir svæðið.	Vatnagarðar
VB18	Tjarnarlækur	Tjarnarlækur kemur í tvennu lagi undan Flatahrauni við Gloppubrún. Eystri kvíslin er um 0,5 - 0,6 m ³ /sek. Aðstæður eru ákjósanlegar til vinnslu og mengunarhætta lítil.	Vatnagarðar
VB19	Litlilækur	Í Merkurhrauni.	
VB20	Merkihvoll	Vatnsból fyrir frístundasvæði.	Merkihvoll
VB21	Áfangagil	Vatnsból fyrir Áfangagil.	Afréttur
VB22	Landmannahellir	Vatnsból fyrir Landmannahelli.	Afréttur
VB23	Veiðivötn	Vatnsból fyrir Veiðivötn.	Afréttur
VB24	Krókur	Vatnsból fyrir Krók.	Afréttur
VB25	Hungurfit	Vatnsból fyrir Krók.	Afréttur
VB26	Hrauneyjar	Vatnsból fyrir Hrauneyjar.	Afréttur
VBxx	Keldur	Einkaveita í landi Keldna. Vantar á uppdrátt.	Keldur
VB27	Teitsvötn	Hugsanlegt framtíðarvatnsból austan Eystri-Rangár.	Reynifell
VB28	Fellsmúli	Vatnsból fyrir fiskeldisstöð í landi Fellsmúla.	Fellsmúli
VB29	Skarðsfjall	Vatnsból fyrir Hvammsvirkjun.	Skarð

Grannsvæði vatnsbóla

Utan við brunnsvæðið skal ákvarða grannsvæði vatnsbólsins og við ákvörðun stærðar þess og lögunar, skal taka tillit til jarðvegsþekju svæðisins og grunnvatnsstrauma sem stefna að vatnsbolinu. Verndar-ákvæði grannsvæða, skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br. eru þessi: „Á grannsvæðum er óheimilt að nota eða hafa birgðir af efnum, sem geta mengað grunnvatn. Hér er m.a. átt við olíu, bensín, og skyld efni, salt, eiturefni til útrýmingar skordýrum eða gróðri og önnur efni sem geta mengað grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í reglugerð um neysluvatn. Ekki skal

*leyfa nýjar byggingar, sumarbústaði eða sambærilegar byggingar á svæðinu. Vegalagning, áburðar-
notkun og önnur starfsemi skal vera undir ströngu eftirliti“.*

Grannsvæði vatnsbóla eru í flestum tilfellum sýnd á skipulagsuppráttum. Afmörkun grannsvæða á hálendi er ónákvæm.

Fjarsvæði vatnsbóla

Fjarsvæði liggur utan þess lands sem telst til brunnsvæða og grannsvæða vatnsbóla. Verndarákvæði fjarsvæða eru þessi skv. skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br.: „Þar sem vitað er um sprungur eða misgengi skal gæta fyllstu varúðar í meðferð efna sem talin eru upp undir grannsvæði vatnsbóla. Stærri geymslur fyrir slík efni eru bannaðar á svæðinu. Heilbrigðisnefnd getur gefið út frekari fyrirmæli varðandi umferð á þessu svæði, svo og um byggingu sumarhúsa og annarra mannvirkja“.

Fjarsvæði vatnsbóla eru í flestum tilfellum sýnd á skipulagsuppráttum. Afmörkun fjarsvæða á hálendi er ónákvæm.

2.7.6 Verndarsvæði vegna strandmengunar og mengunar í ám og vötnum

Verndarsvæði vegna mengunar í ám og vötnum eru svæði sem njóta verndar í samræmi við ákvæði reglugerðar um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br. Í reglugerðinni er kveðið á um að gera skuli grein fyrir langtímamarkmiði fyrir vötn í svæðis- og aðalskipulagi. Grunnvatn og yfirborðsvatn skal flokkað eftir forsendum 9. og 10. greinar reglugerðarinnar í eftirtalda flokka:

- Flokkur A: Ósnortið vatn.
- Flokkur B: Lítið snortið vatn.
- Flokkur C: Nokkuð snortið vatn.
- Flokkur D: Verulega snortið vatn.
- Flokkur E: Ófullnægjandi vatn.

Vatnasvæði í sveitarfélaginu hafa enn sem komið er ekki verið flokkuð.

Stefna:

- **Áhersla er lögð á verndun vatnasvæða í sveitarfélaginu.**

Um vatnasvæði gilda eftirtalin verndarákvæði til varnar mengunar:

- Öll vötn og tjarnir sem njóta hverfisverndar vegna náttúrufars eru felld undir flokk A. Þessi svæði hafa öll verndargildi vegna sérstaks fuglalífs og gróðurfars auk þess sem sum þeirra hafa ákveðið útivistargildi.
- Öll byggð í sveitarfélaginu hafi viðurkenndar rotþrær.
- Stefnt er að því að sveitarstjórn (heilbrigðisnefnd), í samvinnu við Heilbrigðiseftirlit Suðurlands og Umhverfisstofnun, flokki vatnasvæði í sveitarfélaginu og setji viðmiðunarmörk vegna gerlamengunar og áburðarefna.

Stefnt er að því að grunnvatn og yfirborðsvatn verði í flokki A sbr. reglugerð um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999. Þar sem viðtakinn er grunnvatn/ferskvatn er stefnt að tveggja þrepa hreinsun frárennslis.

2.8 NÁTTÚRUVÁ

Í gr. 6.3 í skipulagsreglugerð, nr. 90/2013, eru svæði undir náttúruvá skilgreind sem „svæði þar sem hætta er talin stafa af náttúruhamförum, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, sjávarflóðum, vatnsflóðum, jarðskjálftum, eldvirkni eða veðurfari (ofviðri)“.

Fjallað er um náttúruvá í Forsenduhefti aðalskipulagsins, kafla 2.6. Þar er gerð grein fyrir jarðskjálftum, eldgosum og hugsanlegum hamfarahlaupum í Þjórsá og Markarfljóti vegna eldgosa.

Stefna:

- **Byggð verði utan skilgreindra hættusvæða.**
- **Tryggja skal almannavarnir vegna mögulegra jarðskjálfta, eldgosa og flóða.**
- **Tryggja skal sem öruggast fjarskiptasamband alls staðar í sveitarfélaginu, m.a. fyrir björgunar- og eftirlitsaðila.**
- **Tryggja skal upplýsingaflæði til íbúa og ferðamanna.**

Leiðir:

- *Tryggja öruggt fjarskiptasamband sem víðast á svæðinu, fyrir almenning og viðbragðsaðila, svo hægt sé að vara við yfirvofandi hættu.*
- *Lagt verði mat á mögulegar leiðir til að vara ferðamenn við Heklu við eldgosi.*
- *Veita upplýsingar varðandi náttúruvá og viðbragðsáætlanir gegn þeim.*
- *Unnið verður að öruggari flóttaleið frá Bakkabæjum í samráði við íbúa og viðeigandi stofnanir.*

Eftirfarandi verklagsreglur ættu að draga mjög úr tjóni í skjálftahrinum.

- Ekki verði byggt yfir þekktar jarðskjálftasprungur.
- Ekki verði stofnað til nýrrar byggðar á upptakasvæði stórra skjálfta. Ekki ætti að reisa hús á eða í næsta nágrenni við þekkt upptakamisgengi jarðskjálfta.
- Byggingar (íbúðarhús, útihús eða frístundahús) skulu ekki reistar undir hömrum eða hlíðum þar sem hætta kann að vera á grjóthruni eða skriðum í jarðskjálftum.

Eftirfarandi gildir um byggingar á svæðum sem eru hættusvæði vegna flóða:

- Huga þarf vel að undirlagi bygginga og að þeim verði lyft upp fyrir þekkta flóðhæð.
- Ekki er heimilt að vera með kjallara á þekktum flóðasvæðum.

3 STEFNUMÖRKUN Í ÞÉTTBÝLI - HELLA

Í grein 1.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er þéttbýli skilgreint sem „svæði sem afmörkuð eru sem þéttbýli í aðalskipulagi sveitarfélags annað hvort út frá reiknireglunni um þyrpingu húsa þar sem búa a.m.k. 50 manns og fjarlægð milli húsa fer að jafnaði ekki yfir 200 metra eða með öðrum hætti eftir ákvörðun sveitarstjórnar“ .

Tveir þéttbýlisstaðir eru í Rangárþingi ytra, Hella og Þykkvibær. Fjallað er um þéttbýlið í Þykkvabæ í kafla 2 um dreifbýli sveitarfélagsins.

Þróun byggðarinnar á Hellu tengist Suðurlandsvegi. Þegar þjóðvegurinn lá yfir gömlu brúna yfir Ytri-Rangá, norðan núverandi brúar, byggðist þar upp ákveðinn kjarni. Með tilfærslu Suðurlandsvegar um 1960 fluttist með honum ýmis þjónusta og hefur nú myndast miðbæjarkjarni meðfram honum. Mikilvægt er að styrkja þennan kjarna enn frekar með skýrri afmörkun miðbæjarsvæðisins og hafa í huga fjölbreytta blöndu menningar, þjónustu- og atvinnustarfsemi.

Leiðarljós við stefnumörkun fyrir Hellu er að styrkja þéttbýlið sem ákjósanlegt svæði til búsetu, atvinnu- uppbyggingar og sem viðkomustað ferðamanna. Efla möguleika á fjarvinnu og stækka mögulegt atvinnu- svæði samhliða því að bæta skilyrði til fjarnáms. Þá er mikilvægt að við skipulag svæða og hönnun bygg- inga verði hugað að því að starfsemi geti þróast og breyst svo að hús og svæði geti nýst til annarra nota en upphaflega var áætlað. Þannig er stuðlað að sveigjanleika og lífvænleika byggðarinnar. Þéttbýlið á Hellu minnkar frá eldra skipulagi, úr 536 ha í um 350 ha.

STEFNA

Hér er fjallað um meginmarkmið og leiðir sem snúa að þéttbýlinu á Hellu.

- Hella eflist sem miðstöð stjórnsýslu, menningar og verslunar í sveitarfélaginu.
- Byggð í þéttbýlinu myndi samfellda heild með þungamiðju verslunar og þjónustu í miðbæ.
- Áhersla er á að beina verslun og þjónustu á miðbæjarsvæðið til að hraða uppbyggingu þess.
- Unnið verði að uppbyggingu á sviði öldrunarmála í samstarfi við nágrannasveitarfélögin.

Helstu leiðir:

- Sköpuð verði ákjósanleg skilyrði fyrir nýja atvinnustarfsemi, s.s. iðnað, úrvinnslu landbúnaðar-afurða, handverk o.fl.
- Netsamband verði samkeppnishæft við það sem best gerist til að fjölga atvinnumöguleikum og tækifærum til fjarvinnu.
- Sköpuð verði vinnuaðstaða fyrir lítil fyrirtæki og fólk í fjarvinnslu.
- Unnið verði að uppbyggingu ferðaþjónustu í samvinnu við ferðaþjónustuaðila, landeigendur og íbúa í sveitarfélaginu, til að nýta betur þá möguleika sem Hella hefur sem útivistar- og ferðamannastaður.
- Félagsleg þjónusta verði sem mest miðsvæðis og aðgengileg.
- Frekari uppbygging grunn- og leikskóla á núverandi skólasvæði.
- Stuðlað verði að aukinni uppbyggingu við Lund, m.a. með áherslu á íbúðir þar sem íbúar geta nýtt sér þjónustu á Lundi.
- Tryggt verði nægilegt framboð lóða undir fjölbreyttar stærðir íbúðar- og atvinnuhúsnæðis og aðra starfsemi.
- Lögð er áhersla á samfellda og miðlæga byggð til að tryggja góða nýtingu lagna- og gatnakerfis.
- Hús verði að hámarki 3 hæðir.
- Yfirbragð byggðar taki mið af núverandi byggð.
- Unnið verði markvisst að fegrun og aðgengi innan þéttbýlis með frágangi opinna svæða og frágangi gatna og göngustíga.
- Yfirbragð byggðar taki mið af umhverfi sínu, ásýnd byggðar sé aðlaðandi og vandað til frágangs lóða.
- Skógrækt verði aukin til að mynda skjól.

3.1 ÍBÚÐAR- OG ATVINNUSVÆÐI

Fjallað er um landnýtingu í þéttbýlinu á Hellu.

3.1.1 Íbúðarbyggð

Íbúðarhús eru almennt lágreist, á einni til tveim hæðum. Um er að ræða einbýlis-, par- eða raðhús og miðað er við að íbúar séu í göngufæri við skólasvæði og miðsvæði.

Stefna

- Stuðlað verði að þéttingu núverandi íbúðarbyggðar með góðum tengslum við miðlæga þjónustu- og útivistarsvæði og í samfellu við núverandi byggð.
- Komíð verði til móts við mismunandi þarfir íbúa hvað varðar tegund íbúða.
- Íbúðahverfi séu í göngufæri við skólasvæðið.
- Lögð er áhersla á uppbyggingu á svæðum tengdum núverandi íbúðarbyggð og á auðum lóðum.
- Tryggt verði gott og fjölbreytt framboð lóða.
- Ef rekin er einhvers konar starfsemi á íbúðarlóðum, þurfa að vera næg bílastæði innan lóðar til að anna þeirri starfsemi.
- Ekki er heimiluð atvinnustarfsemi á íbúðarlóðum, s.s. gistipjónusta, umfram það sem heimilað er í lögum og reglugerðum.

Á íbúðarsvæðum er heimilt að hafa minni háttar atvinnustarfsemi s.s. vinnustofu, hreinleg verkstæði eða heimagistingu sbr. reglugerð 1277/2016 m.s.br, enda séu næg bílastæði innan lóðar til að þjóna starfseminni og ekki skapist hávaði eða annað ónæði af henni. Heimilt er að leigja út húsnæði til lengri tíma sbr. Húsaleigulög nr. 36/1994 m.s.br.

Á þeim svæðum sem teljast til framtíðar íbúðarsvæða er æskilegt að hafa eftirfarandi töflu um nýtingarhlutfall eftir húsagerðum til viðmiðunar, þegar unnið er deiliskipulag eða það endurskoðað.

Húsagerðir	Íbúðir / ha	Nýtingarhlutfall
Einbýlishús	10 - 12	0,20 - 0,4
Raðhús	15 - 25	0,35 - 0,6
Parhús	12-20	0,35-0,6
Fjölbýlishús (2-5 íbúðir)	25 - 35	0,50 - 0,8

Þéttleiki íbúðarbyggðar á nýjum svæðum skal vera á bilinu 10-35 íbúðir á hektara lands brúttó (húsagötur ásamt opnum svæðum innan hverfa meðtaldar). Gert er ráð fyrir að svæði fyrir íbúðarbyggð fullnægi fyrirhugaðri þörf á skipulagstímanum. Uppbyggingu svæða verður áfangaskipt þannig að ekki séu of stór svæði undir á hverjum tíma. Áhersla er á fjölbreytt íbúðarform í sérbýli, sbr. húsnæðiskönnun frá 2017, m.a. til að fjölga mögulegum leigulóðum. Íbúðarhús skulu vera lágrest, á 1-2 hæðum. Nýtingarhlutfall á íbúðarlóðum er almennt 0,2-0,3 en allt að 0,8 þar sem byggðin er þéttust. Ekki verður byrjað að byggja upp á nýjum svæðum fyrr en a.m.k. 60% fyrri áfanga hefur verið úthlutað.

Íbúðarbyggð er talin upp í eftirfarandi töflu:

Íbúðarbyggð á Hellu				
Nr.	Heiti	Stærð - ha	Fjöldi lóða byggt/óbyggt	Lýsing
ÍB16	Skálar	8,0	62 / 30	Flest hús eru einbýli, ein til tvær hæðir. Deiliskipulag fyrir 6 lóðir á litlum hluta svæðisins. Gert er ráð fyrir að Laufskálar geti byggst lengra til norðurs með einbýlis- og parhúsum á einni hæð.
ÍB17	Tún	3,0	29 / 1	Ekkert deiliskipulag. Einbýlishús og parhús.
ÍB18	Vangar I	5,7	54 / 0	Ekkert deiliskipulag. Flest hús eru einbýlishús á 1-2 hæðum. Svæðið er fullbyggt.
ÍB19	Vangar II	3,3	0 / 50	Ekkert deiliskipulag. Gert er ráð fyrir einbýlishúsum á 1-2 hæðum.
ÍB20	Sandar	4,4	37 / 0	Ekkert deiliskipulag. Fullbyggt, flest húsin einbýlishús, 1-2 hæðir.
ÍB21	Öldur I	4,0	41 / 0	Ekkert deiliskipulag. Fullbyggt, fjölbýlishús, einbýlis- og raðhús á 1 hæð.
ÍB22	Öldur II	4,0	31 / 4	Deiliskipulag fyrir 35 lóðir, einbýlishús, parhús og raðhús á einni hæð.
ÍB23	Öldur III	16,1	4 / 130	Deiliskipulag fyrir 61 lóð á hluta svæðisins, einbýlis-, par- og raðhús. Á hluta svæðisins er staðsett til bráðabirgða, móttökusvæði fyrir sorp.
ÍB24	Garður I	1,0	0 / 9	Deiliskipulag fyrir 9 lóðir, einbýlishús og parhús.
ÍB25	Bogatún	5,7	27 / 42	Ekkert deiliskipulag. Rað- og parhús. Gert er ráð fyrir litlum íbúðum, m.a. fyrir eldri borgara.
ÍB26	Bjarg	11,2	0 / 80	Ekkert deiliskipulag. Gert er ráð fyrir einbýlis-, par- og raðhúsum á 1-2 hæðum.
ÍB27	Þrúðvangur	0,4	2 / 0	Ekkert deiliskipulag, einbýlishús á einni hæð. Svæðið er fullbyggt.
ÍB28	Nes/Lundur	1,5	0/8	Deiliskipulag fyrir hluta svæðis. Gert ráð fyrir raðhúsum á einni hæð fyrir eldri borgara. Gert ráð fyrir góðu aðgengi að Lundi til að auðvelt sé að nýta þá þjónustu sem þar er.

Samtals	68	287/ 354
---------	----	----------

Alls eru um 287 íbúðir á Hellu og ætla má að um 354 lóðir séu óbyggðar. Íbúafjöldi á Hellu 1. janúar 2017 var 816. Miðað við mannfjöldaspá Hagstofunnar upp á 0,59-1,07 % fjölgun íbúa á ári þá má gera ráð fyrir að fjöldi íbúa á Hellu, í loks skipulagstímans, verði á bilinu 870-927. Áætlaður fjöldi óbyggðra lóða er ríflegur út frá þessu viðmiði.

3.1.2 Miðsvæði

Í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er miðsvæði skilgreint sem „svæði fyrir verslunar- og þjónustustarfsemi og stjórnsýslu sem þjónar heilu landsvæði, þéttbýlisstað eða fleiri en einu bæjarhverfi, svo sem verslanir, skrifstofur, þjónustustofnanir, hótél, veitinga- og gistihús, menningarstofnanir og önnur hreinleg atvinnustarfsemi sem talin er samræmast yfirbragði og eðli starfsemi miðsvæðis“.

Miðsvæði er skilgreint beggja vegna Suðurlandsvegur. Á miðsvæði er gert ráð fyrir áframhaldandi uppbyggingu verslunar, á gistingu, þjónustu, hreinlegrar atvinnustarfsemi og menningar. Heimilt er að hafa íbúðir á 2. og 3. hæð húsa og samtals geta verið allt að 25 íbúðir á miðsvæði. Íbúðir verði að jafnaði litlar, 40-85 m² og engar bílageymslur eða bílskúrar fylgja þeim.

Miðsvæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
M1	Norðan Suðurlandsvegur	Svæðið er deiliskipulagt og er gert ráð fyrir blandaðri starfsemi verslunar, þjónustu og menningar. M.a. verslun, veitingasölu, hótél- og gistiþjónustu, eldsneytissölu, banka og pósthúsi ásamt skrifstofu sveitarfélagsins, heilsugæslu og safnaðarheimili. Þrjár lóðir eru óbyggðar. Byggingar geta verið 1-3 hæðir. Stærð svæðis er um 5 ha.
M2	Sunnan Suðurlandsvegur	Svæðið er deiliskipulagt og er gert ráð fyrir blandaðri starfsemi verslunar og þjónustu. M.a. veitingasölu, hótél- og gistiþjónustu, verslun, eldsneytissölu. Þrjár lóðir eru óbyggðar. Byggingar geta verið 1-3 hæðir. Stærð svæðis er um 11 ha.

3.1.3 Verslun og þjónusta

Á Hellu hefur byggst upp ýmiss konar verslun og þjónusta, einkum í tengslum við fjölgun ferðamanna.

Sala á gisti- og veitingaþjónustu er heimil í sveitarfélaginu í samræmi við lög nr. 29/2007 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, með síðari breytingum nr. 67/2016 og reglugerð nr. 1277/2016 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, með síðari breytingum. Gert er ráð fyrir að unnar verði samræmdar verklagsreglur í samstarfi við nágrannasveitarfélög, ef þurfa þykir. Lögð er áhersla á vandaðan frágang lóða.

Umferð um Hellu hefur tæplega tvöfaldast á árabílinu 2001-2016 og er m.a. orðin talsvert meiri yfir vetrartímann en áður var. Sveitarfélagið vill hafa möguleika á að byggð verði upp frekari þjónusta til að taka á móti ferðamönnum á Hellu. Til að koma til móts við það eru sett inn mjög rífleg verslunar- og þjónustusvæði. Í skýrslu um ferðamál³⁵ sem Rangárþing ytra lét vinna, kemur m.a. fram að á Hellu þurfi að efla verulega upplýsingargjöf til ferðamanna. Upplýsingagjöf bæti rekstrarumhverfi þeirra sem veita þjónustu samhliða því að draga úr umferð á þeim stöðum sem þarf að hlífa.

³⁵ Elín Fjóra Þórarinsdóttir o.fl. 2017.

Verslun og þjónusta á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
Vp17	Þrúðvangur	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Svæðið er fyrir ferðaþjónustu og verslun, Einnig er heimilt að vera með hreinlega starfsemi og íbúðir. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Stærð svæðis er um 3 ha.
Vp18	Þrúðvangur	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Svæðið er fullbyggt, nýtt fyrir prentsmiðju og bókhaldsfyrirtæki. Stærð svæðis er um 0,5 ha.
Vp19	Rangár-bakkar	Svæðið er deiliskipulagt fyrir veitingahús, ýmiss konar gistingu og tjaldsvæði og nýtt fyrir slíka starfsemi. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Stærð svæðis er um 5 ha.
Vp20	Suðurlandsvegur	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu og það er óbyggt. Gert er ráð fyrir ýmiss konar verslun og þjónustu, möguleiki á hreinlegri starfsemi sunnan til á svæðinu. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Lögð er áhersla á vandaðan frágang lóða. Stærð svæðis er um 4 ha.
Vp21	Hótel	Svæðið er deiliskipulagt fyrir veitinga- og gististarfsemi og nýtt sem slíkt. Byggingar geta verið allt að 3 hæðir og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Stærð svæðis er um 2 ha.
Vp22	Suðurlandsvegur	Svæðið er deiliskipulagt. Gert er ráð fyrir fjölbreyttri þjónustu s.s. gistingu, veitingarekstri, mörkuðum, verslun, eldsneytisafgreiðslu og annarri þjónustu við ferðamenn. Byggingar geta verið á 1-3 hæðum og nýtingarhlutfall 0,15-0,35. Lögð er áhersla á vandaðan frágang lóða. Stærð svæðis er um 7 ha.

3.1.4 Afþreyingar- og ferðamannasvæði

Tjaldsvæði á Hellu er rekið í tengslum við aðra gistingu, Vp19. Annað svæði er austan Gaddstaðavegar og er það nýtt í tengslum við mót og hátíðir á Gaddstaðflötum:

Afþreyingar og ferðamannasvæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
AF28	Gaddstaðflatar	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Er hugsað fyrir tjaldsvæði í tengslum við hestamannamót á Gaddstaðflötum eða fyrir ýmiss konar hátíðir. Stærð svæðis er um 8 ha.

3.1.5 Iðnaðarsvæði

Á iðnaðarsvæðum er m.a. sláturhús, trésmiðja og glerverksmiðja auk ýmiss konar veitumannvirkja.

Iðnaðarsvæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
I24	Samverksreitur	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Á svæðinu er glerverksmiðja og áhaldahús sveitarfélagsins. Byggingar geta verið á 1-3 hæðum. Stærð svæðis er um 2 ha.
I25	Dynskálar	Svæðið er deiliskipulagt. Gert er ráð fyrir 5 lóðum og er ein byggð. Olíutankar á svæðinu eru víkjandi. Á lóðum sem liggja að Suðurlandsvegi er kvöð um gróðurbelti. Stærð svæðis er um 3 ha.
I26	Sunnan Suðurlandsvegur	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Svæðið er óbyggt. Bílastæði skulu vera framan við hús og geymslusvæði, ef um slíkt er að ræða, skulu vera aftan við hús. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Stærð svæðis er um 4 ha.
I27	Hreinsistöð fráveitu	Svæði fyrir hreinsistöð fráveitu við Ytri-Rangá. Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Svæðið er óbyggt. Stærð er um 3,5 ha.
I28	Rangár-bakkar	Svæðið er deiliskipulagt fyrir eina lóð og þar er rekið sláturhús. Starfsemin er víkjandi. Stærð svæðis er um 1,3 ha.
I29	Trésmiðja	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Þar er spennistöð og trésmiðja. Stærð svæðis er um 0,6 ha.
I30	Dælustöð	Dælustöð fyrir fráveitu. Stærð svæðis er um 300 m ² .
I31	Spennistöð	Spennistöð. Stærð svæðis er um 300 m ² .

3.1.6 Athafnasvæði

Í grein 6.2 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 segir um athafnasvæði: „Svæði fyrir atvinnustarfsemi þar sem lítil hættu er á mengun svo sem léttur iðnaður, hreinleg verkstæði, bílasölur og umboðs- og heildverslanir. Einnig atvinnustarfsemi sem þarfnast mikils rýmis, t.d. vinnusvæði utandyra á lóðum eða starfsemi sem hefur í för með sér þungaflutninga, svo sem vörugeymslur og matvælaíðnaður“.

Athafnasvæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
AT2	Dynskálar vestur	Svæðið er deiliskipulagt fyrir 8 lóðir og eru þær allar byggðar. Þar er m.a. verkstæði, dýralæknir, verslun og þvottahús. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Kvöð er um gróðurbelti á lóðamörkum sem liggja að Suðurlandsvegi. Stærð svæðis er um 2 ha.
AT3	Dynskálar austur	Svæðið er deiliskipulagt fyrir 6 lóðir og er ein þeirra byggð. Gert er ráð fyrir fjölbreyttri og hreinlegri starfsemi. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Kvöð er um gróðurbelti á lóðamörkum sem liggja að Suðurlandsvegi. Stærð svæðis er um 2,5 ha.
AT4	Sunnan Suðurlandsvegur	Ekkert deiliskipulag er til af svæðinu og það er óbyggt. Gert er ráð fyrir fjölbreyttri og hreinlegri starfsemi. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Á syðri hluta svæðisins er heimilt að vera með grófari iðnaðarstarfsemi, þó þannig að hún rúmist innan ákvæða skipulagsreglugerðar um athafnasvæði. Stærð svæðis er um 6 ha.

3.1.7 Samfélagsþjónusta

Opinberar stofnanir á Hellu eru; Grunnskólinn á Hellu, Leikskólinn Heklukot, Tónlistarskóli Rangæinga og Lundur hjúkrunar- og dvalarheimili aldraðra. Heilsugæslan er á miðbæjarsvæði við Suðurlandsveg, ásamt skrifstofu sveitarfélagsins og félagsþjónustu.

Samfélagsþjónusta á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
S11	Skólasvæði	Ekkert deiliskipulag til af svæðinu. Á svæðinu er leikskóli, grunnskóli, tónlistarskóli og íþróttamannvirki. Gert er ráð fyrir áframhaldandi uppbyggingu skóla- og íþróttamannvirkja. Byggingar geta verið á 1-2 hæðum og nýtingarhlutfall 0,2-0,4. Stærð svæðis er um 7 ha.
S12	Lundur	Unnið er að gerð deiliskipulags fyrir svæðið. Á Lundi er dvalar- og hjúkrunarheimili fyrir aldraða. Gert er ráð fyrir blandaðri landnotkun, stefnt er á áframhaldandi uppbyggingu á starfseminni og að bæta þjónustuna. Gert ráð fyrir byggingu íbúða sem a.m.k. að hluta til verða þjónustuíbúðir. Byggingar geta verið á 1-3 hæðum og nýtingarhlutfall 0,3-0,6. Íbúðarsvæði við Seltún, sunnan við dvalarheimilið Lund, er víkjandi þar sem fyrirhuguð þróun svæðisins er frekar í átt að áframhaldandi uppbyggingu starfseminnar á Lundi. Stærð svæðis er um 3 ha.

3.1.8 Íþróttasvæði

Á Gaddstaðaflötum hefur verið byggð upp góð aðstaða fyrir hestamót. Búið er að deiliskipuleggja hesthúsahverfi austan við svæðið og er uppbygging þar hafin.

Leiðir

- Aðstaða til íþróttaiðkana og útivistar verði eflað enn frekar og íþróttasvæðið byggt upp.
- Stígar í þéttbýli verði malbikaðir.
- Haldið verði áfram uppbyggingu á aðstöðu fyrir hestamennsku á Gaddstaðaflötum, m.a. með því að stuðla að flutningi hesthúsabyggðar á svæðið.
- Gerð verði göngubrú yfir Ytri-Rangá.

Íþróttasvæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
Íþ4	Hesthús	Núverandi hesthúsasvæði norðan við Eyjasand. Starfsemin er víkjandi samhliða því að nýtt svæði byggist upp á Gaddstaðaflötum. Stærð svæðis er um 5 ha.
Íþ5	Gaddstaðaflatir	Hluti svæðisins er deiliskipulagður. Þar er reiðhöll og gert ráð fyrir fjölbreyttri stærð hesthúsa. Fjöldi hesthúsa er á bilinu 23-27. Tveir reiðvellir eru á svæðinu og aðstaða fyrir hestamót. Hesthús skulu vera á einni hæð og nýtingarhlutfall lóða allt að 0,3. Stærð svæðis er um 42 ha.

3.1.9 Opin svæði

Opin svæði eru á nokkrum stöðum í þéttbýlinu. Ýmist er gert ráð fyrir að þetta séu leiksvæði eða svæði ætluð til gönguferða og útivistar.

Opin svæði á Hellu		
Nr.	Heiti	Lýsing
OP2	Almenningsgarður	Almenningsgarður miðsvæðis í byggðinni. Er í góðum tengslum við skóla og íþróttasvæði. Á svæðinu er fjarskiptamastur og endurvarpi. Stærð svæðis er um 13 ha.
OP3	Leiksvæði	Leiksvæði við Þingskála og Freyvang. Stærð svæðis er um 0,4 ha.
OP4	Útivistarsvæði	Svæði austarlega í byggðinni og austan við Gaddstaðaflatir, þar sem gert er ráð fyrir göngu- og reiðleiðum. Stærð svæðis er um 40 ha.
OP6	Gaddstaðaflatir	Opið svæði til útivistar. Stærð svæðis er um 3 ha.
OP8	Bjarg	Svæði vestan Ytri-Rangár. Gert er ráð fyrir gönguleið og svæði til útivistar. Stærð svæðis er um 6 ha.
OP9	Skrúðgarður	Útivistarsvæði milli Þrúðvangs og Ytri-Rangár ásamt svæði með Ytri-Rangá við Lund. Svæði með Ytri-Rangá þar sem er m.a. gönguleið og afþreyingarmöguleikar s.s. strandblak, golfvöllur (frisbí-völlur). Stærð svæðis er um 3 ha.

3.1.10 Óbyggð svæði

Óbyggð svæði eru umhverfis flugvöllinn og eyjar í Ytri-Rangá. Einnig umhverfis íbúðarsvæði norðan og austan við Lund.

3.2 SAMGÖNGUR Í ÞÉTTBÝLI

Samkvæmt 9. gr. vegalaga nr. 80/2007 þá eru sveitarfélagsvegir vegir sem eru í umsjá sveitarfélaga og ætlaðir almenningi til frjálsrar umferðar.

Stofnvegur, Suðurlandsvegur, liggur í gegnum Hellu og er hann fjölfarinn af íbúum og ferðamönnum. Húsagötur, eða sveitarfélagsvegir, eru umferðargötur innan hvers hverfis í þéttbýli og tengja þær byggðina við tengi- og/eða stofnvegi.

Stefna:

- Áhersla er á vandaðan frágang á umhverfi Suðurlandsvegar í gegnum Hellu.
- Gera vegtengingar við Suðurlandsveg öruggari.
- Bundið slitlag verði á öllum götum, unnið verði að frágangi gatna- og göngustíga og sett upp lýsing við götur.
- Göngu-, reið- og reiðhjólaleiðum verði fjölgað til að hvetja íbúa og gesti til útivistar.

Leiðir:

- Gatnakerfi skal taka mið af umferðaröryggi, afkastagetu, umhverfi og bæjarmynd.
- Tryggja betur umferðaröryggi m.a. með öruggum vegtengingum inn á Suðurlandsveg og að hægja á umferð.
- Gatnakerfið miði við að hús geti staðið beggja vegna götu sem gerir gatnagerð og lagnir ódýrari.
- Gangstéttir verði við allar húsaagötur.
- Net göngu-, reið- og hjóltreiddastíga verði vandað og tengist útivistarsvæðum.
- Tryggja örugga reiðleið í gegnum Hellu.
- Göngu- og hjóltreiddastígar í þéttbýli séu malbikaðir.

Umferð um Suðurlandsveg hefur aukist verulega, auk þess sem þjónusta hefur aukist þannig að fleiri leggja leið sína á Hellu. Gert er ráð fyrir að hægja enn frekar á umferð austast og vestast í byggðinni m.a. með gerð hringtorgs austast í þéttbýlinu. Þá er gert ráð fyrir að skoðað verði í samráði við Vegagerðina, landeigendur og e.t.v. fleiri aðila, hvernig hægt sé að gera tengingar Árbæjarveggar og Þykkvabæjarveggar við Suðurlandsveg öruggari.

Reiðleiðir

Reiðleiðir liggja um þéttbýlið á Hellu og eru í tengslum við hesthúsahverfin. Gert er ráð fyrir að reiðleið í gegnum Hellu verði færð frá þjóðveginum og byggð verði brú yfir Ytri-Rangá, sem jafnframt nýtist göngufólki.

Gönguleiðir

Gönguleiðir liggja víða um Hellu, bæði milli staða innan byggðarinnar og eins á útivistarsvæðum í jaðri hennar og um skógræktarsvæði austan við byggðina. Gert er ráð fyrir að brú yfir Ytri-Rangá verði endurbýggð fyrir göngu- og hjólaumferð.

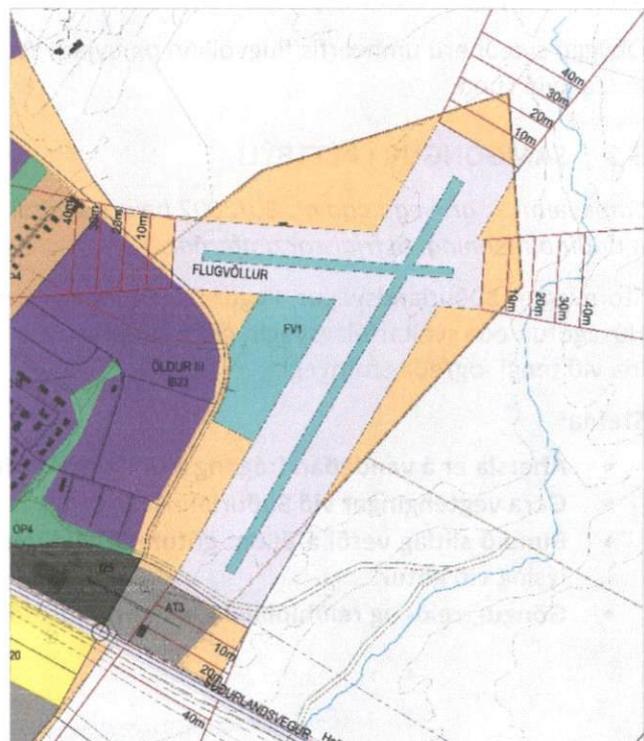
Reiðhjólaleiðir

Gert er ráð fyrir reiðhjólaleið milli Hellu og Hvolsvallar og fylgir hún Suðurlandsvegi. Reiðhjólaleiðin er sýnd á uppdráttum.

Flugvöllur

Flugbrautir eru einkum nýttar í þágu sportflugs en Helluflugvöllur hefur einnig hlutverk út frá öryggissjónarmiði og þjónar hann sjúkraflugi fyrir svæðið. Taka þarf tillit til aðflugssvæðis flugvallarins, öryggissvæðis við gerð deiliskipulags á aðliggjandi svæðum. Fjallað er um öryggissvæði í reglugerð um flugvelli nr. 464/2007.

Nánar er fjallað um samgöngur í kafla 2.5.

Mynd 5. Hindranafletir Helluflugvallar.

Flugvöllur		
Nr.	Heiti svæðis	Lýsing
fv1	Helluflugvöllur	Helluflugvöllur og helgunarsvæði hans. Einnig um 4 ha svæði þar sem gert er ráð fyrir flugtengdri þjónustu og uppbyggingu í tengslum við flugvallarstarfsemi s.s. flugskýli.

3.3 VERNDARSVÆÐI OG MINJAR

Aðalskráning fornminja er langt komin í sveitarfélaginu. Fjallað er um minjar í kafla 2.7.3.

4 SKIPULAGSFERLI

Fjallað er um helstu breytingar sem gerðar hafa verið frá eldra aðalskipulagi. Gerð er grein fyrir ferli skipulagslýsingar, athugasemdum við hana og hvernig brugðist var við þeim. Þá er greint frá samráði sem haft var á vinnslutíma aðalskipulagstillögunnar og kynningu á henni. Að lokum er greint frá auglýsingu aðalskipulagstillögunnar, þeim athugasemdum sem bárust og afgreiðslu þeirra.

4.1 BREYTINGAR FRÁ ELDRA AÐALSKIPULAGI

Tekið hafa gildi ný skipulagslög, nr. 123/2010, og ný skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Í reglugerðinni er gert ráð fyrir nýjum skipulagsflokkum s.s. afþreyingar og ferðamannasvæðum, íþróttasvæðum, skógræktar- og landgræðslusvæðum, varúðarsvæðum og annarri náttúruvernd. Í einhverjum tilfellum hefur landnotkun því færst milli landnotkunarflokka. Í nýjum lögum um náttúruvernd, nr. 60/2013, er gert ráð fyrir vernd víðerna auk merkra jarðmyndana og vistkerfa. Í lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011 eru virkjanakostir skv. öðrum áfanga Rammaáætlunar flokkaðir í varúðarsvæði og aðra náttúruvernd. Landsskipulagsstefna 2015-2026 tók gildi vorið 2016. Í henni er m.a. gert ráð fyrir flokkun landbúnaðarlands, að mörkuð verði stefna um yfirbragð byggðar og að landnotkun styðji við búsetu og samfélag en taki jafnframt tillit til verndarsvæða. Á hálendinu er áhersla á verndun víðerna, landslagsheilda og vistkerfa, stuðlað verði að góðri aðstöðu ferðamanna, góðu aðgengi að hálendinu og að mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

Mörk

Hálendismörk eru sýnd skv. skilgreiningu í Landsskipulagsstefnu 2015-2026, sem byggir á afmörkun í Svæðisskipulagi Miðhálandis Íslands 2015.

Breytingar á láglandi

- *Sett er inn heimild fyrir byggingu stakra íbúðar- og frístundahúsa í dreifbýli.*
- *Á nokkrum stöðum þar sem eru áningarstaðir ferðamanna er landnotkun skilgreind sem afþreyingar- og ferðamannasvæði, s.s. við Ægissíðufoss, Þjófafoss og Fossabrekkur.*
- *Heimiluð er bygging allt að 100 m hárra vindrafstöðva að uppfylltum ákveðnum skilyrðum.*
- *Heimilaðar eru ýmsar minni framkvæmdir á landbúnaðarlandi og óbyggðum svæðum. S.s. fjar-skiptamöstur, litlar virkjanir, veitumannvirki og þjónustuhús.*
- *Virkjanakostir í biðflokki skv. rammaáætlun 2 eru skilgreindir sem varúðarsvæði.*
- *Afmörkun á vatnsverndarsvæði ofan og austan Keldna er breytt.*
- *Vatnsverndarsvæði við Kerauga og Tvíbytnulæk er breytt og það stækkað.*
- *Sett eru inn ný vatnsból og vatnsverndarsvæði á nokkrum stöðum.*
- *Gert er ráð fyrir þjónustusvæði við Hafrafell og uppbyggðum vegi þangað.*
- *Selfosslína 2 er felld út og þess í stað gert ráð fyrir 132 kV jarðstreng, Lækjartúnslínu 2 sem liggur frá tengivirki vestan Hellu að tengivirki í landi Lækjartúns í Ásahreppi. Línan fylgir Suðurlandsvegi í grófum dráttum.*
- *Gert er ráð fyrir göngu- og reiðleið yfir Þjórsá við Þjófafoss.*

Breytingar á hálendi

- Felld er út þjónustusvæði við Rauðuskál.
- Gert er ráð fyrir að meginstarfsemi í Landmannalaugum flytjist norður fyrir Námskraun og einungis verði dagdvalarðastaða á núverandi svæði.
- Sett eru inn tvö ný fjallasel, við Laufafell og í Grashaga.
- Áfangagil er færð úr flokki fjallasels í skálasvæði.
- Fjallabaksleið nyrðri verði bætt verulega sem stofnvegur á hálendi og Fjallabaksleið syðri verði lagfærð inn að Markarfljóti.
- Hálendið er sett undir hverfisvernd.
- Gert er ráð fyrir nýjum námum á hálendinu.

Breytingar í Þykkvabæ

Landnotkun í Þykkvabæ er skilgreind í dreifbýlishluta aðalskipulags. Breytingar frá eldra skipulagi eru:

- Verslunar og þjónustusvæði skilgreint í Norður-Nýjabæ.
- Þéttbýlismörkum er breytt og þéttbýlið minnkað.
- Gert er ráð fyrir reiðleið í þéttbýlinu.

Breytingar á Hellu

- Íbúðarsvæðinu ÍB11 er að hluta til breytt í svæði fyrir samfélagsþjónustu S12, gert er ráð fyrir frekari stækkun hjúkrunar- og dvalarheimilisins Lundar og byggingu þjónustuíbúða.
- Íbúðarsvæðið ÍB13 er felld út.
- Íbúðarsvæðið ÍB12 minnkar og er sameinað ÍB25.
- Afmörkun íbúðarsvæðisins ÍB26 er breytt lítillega.
- Íbúðarsvæðin ÍB17 og ÍB19 eru stækkuð lítillega. Opið svæði OP2 minnkar samsvarandi.
- Íbúðarsvæðið ÍB23 var tvískipt en er sameinað í eitt svæði og stækkað lítillega.
- Miðsvæðið M1 er stækkað austur að Langasandi. Athafnasvæðið AT2 minnkar samsvarandi.
- Verslunar- og þjónustusvæði og opnu svæði sunnan Suðurlandsvegur er breytt í miðsvæði.
- Stofnanasvæðið S11 er stækkað til norðurs og minnkar opið svæði OP2 samsvarandi.
- Verslunar- og þjónustusvæðið VP22 er stækkað til austurs og minnkar OP4 samsvarandi.
- Vestan Ytri-Rangár er gert ráð fyrir opnu svæði með ánni, OP8.
- Gert er ráð fyrir opnu svæði með Ytri-Rangá að austanverðu, OP1, OP4 og OP9.
- Athafnasvæðið A5 er færð sunnar (verður AT4) og er minnkað.
- Gert er ráð fyrir verslun og þjónustu næst Suðurlandsvegi, VP20.
- Iðnaðarsvæðið I26 er færð sunnar og minnkað. Hluta af opna svæðinu OP4 er breytt í iðnaðarsvæði.
- Gert er ráð fyrir uppbyggingu á flugvallarsvæðinu FV1.
- Skógræktarsvæði austan byggðarinnar er tekið út fyrir þéttbýlið, afmörkun þess er óbreytt.
- Þéttbýlismörkum er breytt að austan- og norðanverðu og við Bjarg og minnkar þéttbýlið um 170 ha.

4.2 SKIPULAGSLÝSING

Lýsing vegna nýs aðalskipulags fyrir Rangárþing ytra var auglýst í staðarblöðum, Morgunblaðinu og á heimasíðu sveitarfélagsins 19. apríl 2016 og rann athugasemdafrestur út 28. apríl 2016. Einnig var hún send lögbundnum umsagnaraðilum til umsagnar. Helstu athugasemdir eru eftirfarandi:

- Mikilvægt er að koma í veg fyrir að vindrafstöðvar dreifist of víða. Betra að finna hentugan stað og hafa nokkrar saman.
- Sýna þarf aðgát varðandi smávirkjanir því umhverfisáhrif geta verið mikil miðað við ávinning.
- Skilgreina þarf betur smávirkjun m.t.t. uppsetts afls og leyfilegra stærðarmarkna.

- Vantar nánari greiningu á íbúabróun og atvinnu, stöðunni á húsnæðismarkaði og þörfinni fyrir íbúðar- og atvinnuhúsnæði. Þróun ferðaþjónustu og nýtingu á landbúnaðarsvæðum.
- Útfæra þarf nánar landsskipulagsstefnu um verndun víðernis- og náttúrugæða.
- Gera þarf grein fyrir og marka stefnu um aðra vegi á hálendinu.
- Marka þarf stefnu um gæði og yfirbragð byggðar.
- Tryggja þarf verndun góðs landbúnaðarlands og marka stefnu um starfsemi sem heimil er á landbúnaðarlandi.
- Gera þarf ítarlega grein fyrir uppbyggingu á hálendinu.

Við vinnslu aðalskipulagstillögunnar hefur verið reynt að bregðast við ofangreindum athugasemdum og skýra þá þætti sem þörfuðust frekari skýringar.

4.3 SAMRÁÐ OG KYNNING

Meðan á skipulagsvinnunni stóð var fundað reglulega með vinnuhópi sveitarstjórnar. Einnig var fundað með ýmsum starfsmönnum sveitarfélagsins, hagsmunaaðilum og haldnir íbúafundir. Þá voru aðalskipulagsgögnin aðgengileg á heimasíðu sveitarfélagsins meðan skipulagsvinnan stóð yfir.

- Íbúafundur var haldinn á Hellu í september 2016 þar sem kynntar voru áherslur sveitarstjórnar við endurskoðun aðalskipulagsins.
- Sveitarstjórn og skipulagsráðgjafar fóru í vettvangsferð um Fjallabakssvæðið í ágúst 2017, ásamt fulltrúa Umhverfisstofnunar.
- Fundað var með fulltrúum Vegagerðarinnar í september 2017.
- Í október 2017 var fundað með íbúum í Gunnarsholti, á Rauðalæk, Lyngási og íbúum vestan Hellu vegna veltenginga og umferðaröryggis við Suðurlandsveg.
- Íbúafundur var í desember 2017 þar sem aðalskipulagstillagan var kynnt.

4.4 BREYTINGAR EFTIR AUGLÝSINGU AÐALSKIPULAGS

Aðalskipulagstillagan var auglýst frá 18. sept. til 7. nóv. 2018. Alls bárust 20 athugasemdir.

Helstu breytingar sem gerðar eru frá auglýstri tillögu eru eftirfarandi:

Leiðrétt er stærð og afmörkun á efnislosunarsvæðinu E65.

Afmörkun hverfisverndarsvæðisins HV13 er breytt og svæðið minnkað.

Felld eru út tvö hringtorg vestan Hellu. Í greinargerð er tekið fram að bæta þurfi umferðaröryggi vestan Hellu í samráði við Vegagerðina og landeigendur.

Hætt er við íbúðarsvæði á Minna-Hofi og Ægissíðu, svæðið verður áfram landbúnaðarland.

Bætt er inn texta í kafla 2.1.2 um frágang svæða við framkvæmdir og efnistöku.

Skýrt er að á íbúðarlóðum í dreifbýli er heimilt að vera með gistingu fyrir allt að 10 manns í flokki I og II skv. reglugerð nr. 1277/2016.

Bætt er inn texta um afþreyingarmöguleika á hálendinu.

Í Landmannalaugum verður áfram gert ráð fyrir núverandi gistiskála og gistingu fyrir allt að 75 gesti.

Leiðrétt er stærð og afmörkun efnislosunarsvæðis E65 í landi Skarðs.

Bætt er inn að við val á staðsetningu og legu göngu-, reið- og reiðhjólaleiða skuli horft til þess að sem minnst hætta sé á rofi á landi af þeirra völdum.

Bætt er inn upplýsingum um fráveitu í þéttbýli og á hálendinu.

4.4.1 Breytingar eftir umsögn Skipulagsstofnunar

Umsögn dags. 8. apríl 2019. Felld er út breyting á vestasta hluta Dómadalsleiðar og vegi í Skjólkvíar. Sveitarfélagið vill ráðast í þessa breytingu sem fyrst en gert er ráð fyrir að hún verði skoðuð betur og fundin ákjósanleg leið.

Efnistökusvæðið E74 er felld út.

Í kafla 4.4.5 í Umhverfisskýrslu er bætt inn upplýsingum um stefnu í nýlegri Áfangastaðaáætlun Suðurlands 2018-2021.

Við nokkur frístundasvæði er bætt inn texta að hafa skuli samráð við Umhverfisstofnun við vinnslu deiliskipulags, vegna vistkerfa og jarðmyndana sem njóta sérstakrar verndar.

Leiðrétt er að Hálendismiðstöðin Hrauneyjar er jaðarmiðstöð en ekki hálendismiðstöð.

Bætt er inn upplýsingum um fjölda gistiplássna og fyrirhugaða uppbyggingu, þar sem þarf, á verslunar- og þjónustusvæðum.

Bætt er við að gisting í frístundabyggð er heimil skv. h-lið í 4. gr. reglugerðar nr. 1277/2016.

Bætt er í umhverfisskýrslu að færsla Áfangagils úr fjallaseli í skálasvæði sé frávik frá landsskipulagsstefnu.

Umsögn dags. 25. júní 2019. Í töflu um afþreyingar – og ferðamannasvæði, kafla 2.3.3, er felld út heimild fyrir gistingu fyrir 75 manns á AF14 í Landmannalaugum.

Umsögn dags. 11. sept. 2019. Í töflu um afþreyingar- og ferðamannasvæði eru svæðin AF14 og AF14a sameinuð undir AF14 og flokkuð sem skálasvæði, svæðið er tvískipt. Gisting í húsum er fyrir 120 gesti og hámarks byggingarmagn 2000 m².

5 NIÐURSTAÐA UMHVERFISMATS ÁÆTLANA

5.1 BYGGÐ Í DREIFBÝLI

Stefna um íbúðarbyggð hefur á heildina litið jákvæð eða óveruleg áhrif á umhverfisþætti, byggðin þéttist og líkur eru á að íbúum fjölgi. Fjölbreytt framboð íbúðarsvæða eykur möguleika á að einstaklingar finni sér búsetu þar sem þeim líkar hvað best og eykur þar með vellíðan. Þéttari byggð, í tengslum við núverandi þjónustukerfi stuðlar að bættri nýtingu núverandi kerfa vega og veitna samhliða því að fjölga notendum til að standa undir rekstri þeirra.

Uppbygging stakra íbúðarhúsa í dreifbýli er jákvæð svo fremi sem þau séu í góðum tengslum við núverandi byggð, vegi eða veitur þar sem betri nýting fæst á núverandi dreifikerfi. Ætla má að þeir sem setjast að í dreifbýli, án tengsla við staðbundna atvinnu, sækji í þá vellíðan sem þeir upplifa á slíkum svæðum. Stærsti hluti kostnaðar, sem fylgir nýjum tengingum við veitukerfi, þ. á m. vegtengingum, er greiddur af viðkomandi landeigendum og því er takmarkaður viðbótarkostnaður fyrir samfélagið. Ný byggð þarf ekki að hafa áhrif á minjar eða verndarsvæði.

Í gildandi skipulagi eru heimiluð 3 hús, sem ekki tengjast landbúnaði, á jörð 50 ha og stærri og það hefur verið vandkvæðum bundið að meta hvað telst vera jörð og hvenær lóðir úr jörðinni nýta þann kvóta. Því gerir núverandi stefna ráð fyrir að nýjar byggingar skuli liggja vel við samgöngum og öðrum veitukerfum og forðast verði að setja þær niður á verndarsvæðum eða kljúfa ræktað land eða annað hallalítið land sem ætla má að henti vel til jarðræktar.

Ný íbúðarsvæði á Gaddstöðum, Minna-Hofi og Ægissíðu. Gert er ráð fyrir að lóðir verði stórar og eftir atvikum verði hægt að hafa lágmarks húsdýrahald innan stærri lóða. Því vill sveitarstjórn heimila íbúðarlóðir utan þéttbýlis sveitarfélagsins þó það kunnist að auka kostnað við þjónustu, en nú þegar er þjónustu haldið út í dreifbýli sveitarfélagsins. Ný svæði styrkja byggð, nýta betur núverandi veitukerfi samhliða því að styrkja rekstrargrunnþeirra kerfa sem halda þarf úti.

5.2 FRÍSTUNDABYGGÐ

Nýtt frístundasvæði við Unhól og stækkun svæðis í Efra-Seli er á ágætu landbúnaðarlandi. Landeigandi hefur hug á uppbyggingu á allt að 25 frístundalóðum. Sveitarstjórn lítur til þess að fáir möguleikar eru á

Þessu svæði fyrir frístundahús og vill því heimila uppbyggingu í Unhóli. Stækkun svæðis í Efra-Seli er í góðum tengslum við núverandi frístundabyggð á svæðinu.

Þá vill sveitarstjórn fella út frístundasvæðið á Fossi, engin eftirspurn er eftir lóðum þar. Auk þess er svæðið innan grannsvæðis vatnsbóls í Rangárbingi eystra.

5.3 LANDBÚNAÐARSVÆÐI

Engar umtalsverðar breytingar eru gerðar á stefnumörkun um landbúnaðarland utan þess sem snýr að heimildum fyrir uppbyggingu íbúðarhúsa. Sveitarstjórn telur uppbyggingu í dreifbýli / landbúnaðarlandi umhverfisvæna svo framarlega að ræktað land eða verndarsvæði skerðist ekki og uppbygging sé í góðum tengslum við núverandi byggð og veitukerfi, sérstaklega vegakerfið. Ný íbúðarhús verði að jafnaði í um 50–2000 m fjarlægð frá núverandi stofn-, tengi eða héraðsvegavegakerfi. Stefna sveitarfélags er að halda öllu sveitarfélaginu í byggð. Aukin byggð í dreifbýlinu styrkir rekstur veitukerfa og nýtir betur þá þjónustu sem halda þarf úti í dreifbýli. Ljósleiðari og bætt vega- og fjarskiptaþjónusta bætir verulega möguleika íbúa til að sinna a.m.k. hluta vinnu frá sínu heimili. Fjölmargir sækja vinnu úr dreifbýli í þéttbýli, m.a. núverandi bændur og aðrir sem hafa einnig staðbundna atvinnu við sitt heimili. Einnig sækja fjölmargir einstaklingar vinnu úr þéttbýli í dreifbýli eða á milli þéttbýlisstaða.

5.4 SKÓGRÆKT- OG LANDGRÆÐSLA

Engar verulegar breytingar eru á stefnu varðandi skógrækt og landgræðslu. Skógrækt í atvinnuskyni er áfram afmörkuð á skilgreindum svæðum og einnig þau landgræðslusvæði sem ætluð eru til uppgræðslu, rannsóknna eða annarrar verndunar vegna endurheimtar gróðurs til lengri tíma.

5.5 FERÐAÞJÓNUSTA

Hálendi

Það er mat sveitarstjórnar að ekki sé þörf fyrir þjónustusvæði bæði við Skjólkvíar og Rauðuskál, þar sem stutt er milli svæðanna og einnig stutt í Áfangagil. Aðkoma að Skjólkvíum er mun auðveldari, staðurinn stendur lægra og einfaldara er að gera þangað heilsársveg. Það er talið jákvætt að fella út fjallasel við Rauðuskál og byggja frekar upp í Skjólkvíum og Áfangagili. Æskilegt er að styrkja Áfanfangagil sem þjónustustað, þar er fjárrétt, liggur allvel við Landvegi og heppilegur upphafsstaður fyrir göngu- og reiðleiðir inn á hálendið.

Hvað varðar uppbyggingu sunnan Laufafells og í Grashaga þá þarf að hafa í huga að rekstrareiningar þurfa að geta staðið undir sér fjárhagslega, sérstaklega þar sem gera skal ráð fyrir stöðugri viðveru umsjónar og/eða eftirlitsaðila. Mikilvægt er að huga að því að dagleiðir bæði gangandi fólks og hestamanna séu hæfilega langar, og m.v. staðsetningu þessara tveggja skála, að teknu tilliti til nærliggjandi skála, er vandséð að svo geti orðið. Með útfærslu nýrra göngu- og reiðleiða geta þessar skálar orðið hlekkir í þeim leiðum. Út frá öryggisástæðum, útivistarmöguleikum og rekstrarforsendum vill sveitarstjórn heimila uppbyggingu bæði í Grashaga og við Laufafell.

Sveitarstjórn vill að starfsemi í Landmannalaugum verði flutt út fyrir sjálft Laugasvæðið og norður fyrir Námshraun. Einungis verði dagdvalaraðstaða á núverandi stað. Með þessari breytingu er vonast til að draga muni úr ágangi á viðkvæmasta hluta Landmannalauga.

Láglendi

Þjónustusvæði við Hafrafell mun bæta öryggi ferðamanna á svæðinu og bæta aðgengi þar sem gert er ráð fyrir góðum vegi sem getur verið opin allt árið. Þrátt fyrir að mannvirki verði ávallt sýnileg þá liggur svæðið í jaðri hálendisins, neðan skilgreindrar hálendislínu og er í skjóli við Hafrafell. Bætt þjónusta styrkir almenna ferðaþjónustu á svæðinu, sérstaklega með tilliti til vetrarferðamennsku. Ætla má að þjónustumiðstöð dragi úr utanvegaakstri þar sem hjóla- og sleðafólk muni í auknum mæli taka niður tæki sín þar og hefja ferðina. Sveitarfélagið telur það hagkvæman kost að byggja upp þjónustumiðstöð við Hafrafell í jaðri hálendisins og við innganginn að Syðra-Fjallabaki. Þjónustumiðstöðin bætir þjónustu við ferðamenn, fjölgar atvinnutækifærum og þar verður hægt að veita ferðamönnum upplýsingar.

Ferðapjónusta á Hróarslæk hefur verið stunduð þar um árabíl og í raun er verið að efla reksturinn án þess þó að um verulega aukningu sé að ræða. Þá er einungis stefnt að mjög hóflegri uppbyggingu í Svínhaga, gistingu í gestahúsum, sem ekki taka mikið til sín hvað varðar ásýnd að svæðinu. Ekki er um verulega aukningu að ræða og umhverfisáhrif eru lítil og því ekki ástæða til annars en að taka undir þá aukningu gistipjónustu sem fram kemur.

5.6 STAKAR FRAMKVÆMDIR

Nauðsynlegt þykir að heimila ýmsar minni framkvæmdir til að styrkja byggð, núverandi rekstur eða til öryggismála og vill sveitarstjórn veita ákveðið svigrúm til þess, án þess að afmarka sérstaklega viðkomandi landnýtingarflokk í aðalskipulagi.

Sveitarfélagið hefur látið vinna stefnumótun fyrir nýtingu vindorku. Taka þarf mið af skilmálum sem þar eru settir fram í tengslum við vindorkuverkefni.

Það er brýnt öryggismál að hafa öflug fjarskiptakerfi og m.a. kann að þurfa að fjölga sendum, sérstaklega á afréttum. Í hverju tilfalli verði lagt mat á líkleg áhrif mannvirkja á landslag, verndarsvæði, náttúru, minjar og samfélag. Jafnframt þarf að huga vel að sýnileika mannvirkja og meta mögulega hljóð- og lyktarmengun. Einnig skal leitast við að staðsetja stök mannvirki þannig að þau skerði ekki víðerni.

5.7 IÐNAÐARSVÆÐI

Sveitarstjórn er hlynnt frekari orkuöflun í sveitarfélaginu og að möguleikar séu á orkuöflun með fjölbreyttari hætti, en ekki einungis vatnsaflsvirkjanir eins og tíðkast hefur um árabíl. Lögð er áhersla á að slík uppbygging sé í sátt við íbúana og að umhverfisáhrif virkjana/vindrafstöðva séu sem minnst og að tekið sé tillit til svæða sem talin eru mikilvæg út frá verndarsjónarmiðum. Varðandi mögulega uppbyggingu vindorku í sveitarfélaginu þá skal hafa í huga viðmið í skýrslunni „Nýting vindorku í Rangárþingi ytra – Stefnumótun“ (Birta Kristín Helgadóttir og Eva Dís Þórðardóttir 2017).

Skipulagsstofnun telur að áhrif Hvammsvirkjunar á landslag verði verulega neikvæð í ljósi þess að umfangsmiklu svæði verður raskað og mjög margir verða fyrir neikvæðum áhrifum vegna breyttrar ásýndar og yfirbragðs lands. Auk þess verða áhrif af virkjuninni varanleg og óafturkræf. Ráðast þarf í mótvægisáðgerðir m.a. með útfærslu bakka og stíflugarða svo draga megi úr manngerðri ásýnd lónsins. Skipulagsstofnun telur að fyrirhugaðar framkvæmdir séu líklegar til að hafa talsverð neikvæð áhrif á útivist og ferðapjónustu vegna breyttrar upplifunar ferðamanna. Mikilvægt er að ráðast í þær mótvægisáðgerðir sem fjallað er um í matskýrslu til að draga úr sjónrænum áhrifum framkvæmda. Sveitarstjórn gerir ráð fyrir að ráðist verði í mótvægisáðgerðir til að draga úr áhrifum virkjunarinnar.

5.8 SAMGÖNGUR

Sveitarstjórn vill stuðla að samgöngubótum bæði í byggð og á hálendinu. Markmið með vegabótum á hálendi er að auka vellíðan akandi, hjólandi og gangandi vegfarenda, bæta öryggi þeirra og stuðla að náttúruvernd með því að draga úr rykmengun. Vilji er til þess að Fjallabaksleið nyrðri verði byggð lítillaga upp sem ferðamannavegur þannig að vegurinn haldist opinn lengur. Þá er mikil umferð ferðamanna að Heklu og vill sveitarstjórn gera greiðfæran veg að Skjólkvíum, þar sem flestir hefja göngu á Heklu. Slíkur vegur bætir öryggi þeirra sem leggja leið sína á fjallið ef kæmi til eldgoss með stuttum fyrirvara. Þá er greiðfær vegur að Hafrafelli ein af forsendum þess að þar byggist upp þjónusta. Þó gert sé ráð fyrir að framantaldir hálendisvegir verði byggðir lítillaga upp þá er eftir sem áður hægt að loka vegunum á ákveðnum árstímum ef þurfa þykir, t.d. vegna leysinga.

Í samráði við Vegagerðina þarf að skoða möguleika til að bæta umferðaröryggi á Lyngási, Rauðalæk, Landvegamótum, Gaddstöðum og e.t.v. víðar.

5.9 VERNDARSVÆÐI

Sveitarstjórn vill tryggja að til langrar framtíðar geti íbúar sveitarfélagsins notið heilnæms og góðs neysluvatns.

Vatnsverndarsvæði takmarka möguleika á ýmiss konar landnotkun eða kalla á dýrari lausnir, t.d. varðandi fráveitu. Vegna þess hve heilnæmt og gott neysluvatn er mikilvægt fyrir alla íbúa þá er vernd neysluvatns talin vega þyngra til framtíðar litið. Sveitarstjórn vill heimila breytingu á vatnsverndarsvæði í landi Keldna og gera ráð fyrir nýju vatnsverndarsvæði fyrir vatnsbólið í Krappa, í samræmi við skýrslu ÍSOR. Einnig vill sveitarstjórn breyta og stækka vatnsverndarsvæði fyrir Kerauga og Tvíbytnulæk.

Með því að setja hverfisvernd á hálendisvæðið er leitast við að stuðla að vernd og viðhaldi náttúrulegs umhverfis og víðerna ásamt því að leitast við að draga úr áhrifum mannvirkjagerðar. Gert er ráð fyrir að vinna að eftirliti og verndun svæðisins í samráði við ýmsar stofnanir s.s. Heilbrigðiseftirlit og Umhverfisstofnun.

5.10 EFNISTÖKUSVÆÐI

Efnistökusvæði eru forsenda þess að hægt sé að byggja upp og viðhalda samgöngumannvirkjum og leggur sveitarstjórn áherslu á að hægt sé að endurbæta hálendisvegi. Með því að gera ráð fyrir mörgum efnistökusvæðum á hálendinu er hægt að nýta þau svæði sem eru næst framkvæmdasvæði hverju sinni og lágmarka þannig þá vegalengd sem aka þarf með efni. Einnig er hægt að velja að nýta þau efnistökusvæði sem hafa minnst áhrif á umhverfið. Þá má ætla að minna efni verði tekið af hverju svæði. Við frágang efnistökusvæða er gert ráð fyrir að þau falli sem best að landinu umhverfis og ættu þá ummerki um efnistöku að verða lítt sýnileg. Neikvæð umhverfisáhrif eru helst þau að ásýnd svæðis breytist og einhver hætta er á jarðvegsofni, einkum á framkvæmdatíma. Því leggur sveitarstjórn áherslu á að efnistaka á hálendinu verði að jafnaði úr litlum námum, sem næst vegsvæði og að gengið verði frá hverju efnistökusvæði fyrir sig strax að efnistöku lokinni.

5.11 ÞÉTTBÝLI Í ÞYKKVABÆ

Sveitarstjórn vill halda í dreifbýlisyfirbragð í sveitarfélaginu. Stærsti hluti íbúðarhúsa í Þykkvabæ eru lögbýli, þar sem víða er rekin umfangsmikill búrekstur. Fyriræki s.s. Rarik ákveða sjálf, á grunni skilgreiningar Hagstofu Íslands, hvað skuli teljast þéttbýli. Í gildandi skipulagi er skilgreint talsvert stórt þéttbýli í Þykkvabæ en á því svæði er landnotkun að stærstum hluta landbúnaðartengd þó einnig sé þar kirkja, íþróttahús, ferðaþjónusta o.fl. Þó ekki sé um að ræða landnotkun sem kallar á að svæðið sé skilgreint sem þéttbýli þá er vilji til að halda í þéttbýlisskilgreiningu á þeim hluta Þykkvabæjar þar sem byggð stendur hvað þéttast, m.a. af sögulegum ástæðum, elsta sveitarþorp á Íslandi. Þó verður reynt að hafa kvaðir það rúmar að t.d. dýrahald rúmist innan þéttbýlis og að skilmálar verði sem líkastir dreifbýli. Litið er svo á að einungis sé um að ræða minniháttar breytingu og því ekki ástæða til að meta áhrif stefnunnar sérstaklega.

5.12 ÞÉTTBÝLI Á HELLU

Lundarsvæðið

Frekari uppbygging á Lundi stuðlar að meiri fjölbreytni í búsetukostum um leið og þjónusta er bætt við eldri borgara og aðra sem þurfa á sérhæfðri þjónustu að halda. Með betri þjónustu við aldraða mun þéttbýlið sinna betur þjónustu við íbúa sveitarfélagsins og aðra íbúa á Suðurlandi. Aukin eftirspurn er eftir plássum á hjúkrunarrýmum auk þess sem ætla má að eftirspurn verði eftir íbúðum þar sem auðvelt verður að nýta ýmsa sérhæfða þjónustu sem í boði er á Lundi. Þá skapast við uppbygginguna ný atvinnutækifæri. Íbúðarsvæði við Seltún, sunnan dvalarheimilisins, er víkjandi þar sem fyrirhuguð þróun svæðisins er frekar í átt að áframhaldandi uppbyggingu starfseminnar á Lundi.

Skóla- og íþróttasvæði

Skóla- og íþróttasvæðið er í góðum tengslum við núverandi byggð og mikilvægt að gera ráð fyrir stækkun þess, til framtíðar litið, þannig að skólasvæðið geti stækkað samhliða fjölgun íbúa. Góð íþróttastaða styrkir ungmennastarf og eflir heilsurækt íbúa og styrkir þjónustuhlutverk svæðisins. Áhrif af breytttri landnotkun eru jákvæð þar sem skipulagið stuðlar að þéttingu núverandi byggðar og aukinni þjónustu við íbúa sveitarfélags.

Miðsvæði – miðbær

Sveitarstjórn vill efla miðbæjarsvæðið m.a. til að bæta enn frekar þjónustu við íbúa og gesti. Æskilegt er að geta boðið upp á fjölbreytta þjónustu innan þéttbýlis. Áhrif af breytttri landnotkun eru talsverð en fyrir liggur að hvort sem miðbæjarsvæði stækkar eða ekki þá er gert ráð fyrir talsverðri uppbyggingu beggja vegna Suðurlandsvegur. Uppbygging öflugss miðbæjarsvæðis hefur jákvæð áhrif á atvinnulíf og þjónustustig svæðisins.

Ljóst er að bæta þarf öryggi vegfarenda við Suðurlandsveg og skoða þarf leiðir til þess. Hægt er að draga úr umferðarhraða og hringtorg sem nú þegar er ráðgert austarlega í þéttbýlinu mun draga úr hraða og stuðlar að auknu öryggi vegfarenda. Þá þarf að skilgreina vel göngu-, hjóla- og reiðleiðir þar sem þær þvera Suðurlandsveg og ganga þannig frá veginum að ekki sé hægt að þvera hann hvar sem er. Sömu leiðis þarf að skoða tengingar gatna við Suðurlandsveg.

Það er niðurstaða sveitarstjórnar að velja kost 1 og stækka miðsvæðið til austurs og einnig suður fyrir Suðurlandsveg. Stækkun miðsvæðis heimilar íbúðir á efri hæð bygginga. Þetta kallar á meiri umferð akandi og gangandi yfir Suðurlandsveg. Sveitarstjórn telur að bæta þurfi vegtengingar við Suðurlandsveg og huga að öruggari leiðum fyrir gangandi að þvera veginn, burtséð frá áformum um aukið byggingarmagn sunnan Suðurlandsvegur. Umtalsverð þjónusta er nú þegar starfrækt sunnan Suðurlandsvegur.

Samgöngur – Árbæjarvegur / Þykkvabæjarvegur

Markmiðið með breytingunni er að draga úr umferðarhraða og gera tengingar við Suðurlandsveg öruggari. Besti kosturinn til að ná því markmiði er með því að gera ráð fyrir hringtorgi við Árbæjarveg, eða skammt austan hans (valkostur 1). Þá er dregið úr umferðarhraða strax þegar komið er inn í þéttbýlið á Hellu. Umferðarhraði austan hringtorgsins verður alltaf minni og þannig verða vegtengingar á því svæði öruggari. Þykkvabæjarvegur yrði tengdur með T-gatnamótum við Suðurlandsveg (valkostur 1). Ætla má að valkostur 1 sé ódýrasta framkvæmdin, þó áfram þurfi að breyta vegtengingu Þykkvabæjarvegur og tengingu til norðurs að tengivirki o.fl. Einnig má ætla að valkostur tvö sé nokkuð svipaður í kostnaði en þó þarf að leggja af krossgatnamót Árbæjarvegur/Ægissíðu með tilfærslu gatnamóta.

Það er mat sveitarstjórnar að til framtíðar litið þá sé eðlilegt að gera ráð fyrir tveimur hringtorgum (valkostur 4). Umferð eigi eftir að aukast mikið með fjölgun bæði íbúa og ferðamanna. Þá er gert ráð fyrir að íbúðarsvæðið á Bjargi byrji að byggjast upp á skipulagstímanum og við það eykst umferð enn frekar. Þá skapi þessi valkostur mesta umferðaröryggið.

Eftir er að útfæra þessa breytingu nánar og verður það gert í samráði við Vegagerðina og landeigendur.

Hliðarvegur sunnan Suðurlandsvegur

Hliðarvegur sunnan Suðurlandsvegur er æskilegur til að bæta umferðarflæði um svæðið. Æskilegt er að sá vegur nýtist sem best þeirri uppbyggingu sem ætluð er. Áherslur sveitarstjórnar snúa að því að nýta veginn sem best austast og vestast en núverandi lóðarhafar beggja vegna Gaddstaðavegar leggja áherslu á að auka pláss á sínum lóðum og bæta aðgengi að þeim. Því leggur sveitarstjórn áherslu á að vegurinn henti þeirri uppbyggingu sem best.

6 HEIMILDIR

Ágústa Edwald ritstjóri, Sigríður Þorgeirsdóttir og Rúnar Leifsson
2008 Fornleifaskráning í Rangárþingi ytra. Áfangaskýrsla 1.

Alþingi

2013 Þingsályktun um Áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða. Nr. 13/141.
<http://www.althingi.is/altext/141/s/0892.html>, accessed June 19, 2018.

Alþingi Íslands

2007 Vegalög Nr. 80/2007. <http://www.althingi.is/lagas/142/2007080.html>.
2011 Tillaga til þingsályktunar um samgönguáætlun fyrir árin 2011-2022.
2012a Þingsályktun um fjögurra ára fjarskiptaáætlun fyrir árin 2011-2014, Nr. 3/141.
<http://www.althingi.is/altext/141/s/0592.html>.
2012b Lög um menningarminjar Nr. 80/2012.
2015 Lög um náttúruvernd Nr. 60/2013.
2016 Tillaga til þingsályktunar um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða.

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Samtök ferðaþjónustunnar

2015 Vegvísir í ferðaþjónustu. Reykjavík.

Birta Kristín Helgadóttir og Eva Dís Þórðardóttir

2017 Nýting vindorku í Rangárþingi ytra - Stefnumótun.

Elín Fjóra Þórarinsdóttir, Ásgeir Jónsson, Guðrún Lára Sveinsdóttir, Gísli Gíslason, Kamma Dögg Gísladóttir

2017 Rangárþing ytra - Ferðamál. Efla hf.

Eva Dís Þórðardóttir og Gísli Rafn Guðmundsson

2014 Hjólaleiðir á Íslandi. Reykjavík.

Eva Kristín Dal og Elín Ósk Hreiðarsdóttir ritstjórar, Birna Lárusdóttir, Kristborg Þórsdóttir, Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Stefán Ólafsson

2015 Friðlýstar minjar á Suðurlandi: Skráningarátak. Reykjavík.

Ferðamálastofa

2016 Ferðaþjónusta á Íslandi í tölum, maí 2016. Reykjavík.

Fornleifanefnd

1990 Skrá um friðlýstar fornleifar.

Greiningardeild Arion banka

2016 Ferðamannalandið Ísland: Draumaland eða djöflaeyja. Ferðaþjónustuúttekt greiningardeildar Arion banka.

Kristborg Þórsdóttir ritstjóri, Ágústa Edwald, Jakob Orri Jónsson og Ragnheiður Gló Gylfadóttir

2010a Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi ytra. Áfangaskýrsla II. I. bindi.

2010b Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi ytra. Áfangaskýrsla II. II. bindi.

Kristborg Þórsdóttir ritstjóri, Elín Ósk Hreiðarsdóttir, Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Sólveig Guðmundsdóttir Beck

2014a Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi ytra. Áfangaskýrsla III. I. bindi. Reykjavík.

2014b Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi ytra. Áfangaskýrsla III. II. bindi.

Orkustofnun

2015 Tilhögun virkjunarkosta 3. áfanga Rammaáætlunar, Áfangaskil 20. janúar 2015.

Samgönguráðuneytið

2007 Reglugerð um flugvelli Nr. 464/2007. <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/464-2007>.

Skipulagsstofnun

2016 Landsskipulagsstefna 2015-2026.

Steinsholt sf.

2014 Suðurhálendið - Rammaskipulag.

Sveinbjörn Björnsson, ritstjóri

2011 Niðurstöður 2. áfanga Rammaáætlunar. Verkefnisstjórn um gerð Rammaáætlunar um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði.

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið

2013 Skipulagsreglugerð Nr. 90/2013. <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/090-2013>.

Umhverfisráðuneytið

1999 Reglugerð um varnir gegn mengun grunnvatns Nr. 796/1999. <http://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/umhverfis--og-audlindaraduneyti/nr/4482>.

Umhverfisstofnun

1996 Náttúruminjaskrá. <http://ust.is/einstaklingar/nattura/natturuminjaskra/>.

Vegagerðin

2014 Vegaskrá 2014. 21.11.2014. <http://www.vegagerdin.is/vegakerfid/vegaskra/>.

7 MYNDASKRÁ

Mynd 1. Rangárþing ytra	4
Mynd 2. Mörk Hekluskóga. (Heimild: Hekluskógar; Hreinn Óskarsson 2009).....	19
Mynd 3. Líkleg staðsetning skiptisvæða m.v. að Suðurlandsvegur verði 2+1 vegur. (Heimild: Vegagerðin).	48
Mynd 4. Helgunarsvæði háspennulína skv. staðli ÍST EN 50341-3-12:2001.....	54
Mynd 5. Hindranafletir Helluflugvallar.	77

VIÐAUKI I - SKÝRINGARUPPDRETTIR